

הישיבה המאה-ושש של הכנסת האחת-עשרה

יום רביעי, י"ד בתמוז התשמ"ה (3 ביולי 1985)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:01

א. דברים לזכרו של יונה כסה זיכרונו לברכה, חבר הכנסת לשעבר

דורש בראש ובראשונה מעצמו לפני שדרש מאחרים ויותר ממה שדרש מאחרים. היה נאה דורש, אך בעיקר נאה מקיים.

יונה כסה היה איש ההגנה והעבודה לא רק להלכה אלא למעשה. הוא היה פועל חקלאי ברחובות, חבר כפר-ביל"ו, ולאחר מכן חבר קבוצת-שילר, שם הובא למנוחתו האחרונה.

בהיותו איש עקרונות מצא עצמו לא אחת במאבקים גם עם טובי חבריו ועם מפלגתו, ולא אחת מצא את עצמו מבודד. אך הוא העדיף נאמנות לעקרונות על פני נוחות ופופולריות. ואולי דווקא בשל כך רכתה אליו ההערכה מצד כל מכריו, שהיו כולם למוקיריו.

תנחומי בשמכם, תנחומי הכנסת כולה, לרעייתו, לילדיו ולכל בני משפחתו. יהי זכרו ברוך.

יהושע מצא (הליכוד):
אין שרים.

היו"ר ש' הלל:

סגן שר התוך התנצל, יש לו איזו תקלה בדרך. הוא היה אמור להשיב על שאלותיו.

דן תיכון (הליכוד):
מה עם השאלות גופא?

מנחם הכהן (המערך):
שר הפנים הגיע.

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

חברי הכנסת, לפני שבוע הלך לעולמו יונה כסה, חבר הכנסת לשעבר. אבקש לכבד את זכרו בקימה.

(חברי הכנסת מכבדים בקימה את זכרו של המנוח.)

היו"ר ש' הלל:

נא לשבת.

יונה כסה זיכרונו לברכה, ממנהיגיה ומטובי בניה של מפלגת פועלי ארץ-ישראל ומפלגת העבודה, כיהן כחבר הכנסת מן הכנסת הראשונה ועד לכנסת החמישית והיה חבר בוועדת הכנסת, בוועדת החוקה, חוק ומשפט ובוועדת החוץ והביטחון. תקופת חברותו בכנסת היתה, ללא כל ספק, גולת הכותרת של פעילותו הציבורית. שהחלה בתנועה הציונית החלוצית באוקראינה — שפעלה בתנאי מחתרת — וגמשה עד יומו האחרון כתפקידים ציבוריים בארץ. מאז עלותו ארצה ב-1926, בהיותו כבן עשרים.

היתה לי הזכות לעבוד במחיצתו גם בהיותי חבר הכנסת יחד איתו וגם כחבר מזכירות מפלגת פועלי ארץ-ישראל, כאשר יונה כסה היה המזכיר של המפלגה, והכרתיו כאיש ההגות והמחשבה, אך בעיקר כאיש המוסר וההגשמה העצמית. לא זו בלבד שלא דרש מאחרים מה שהוא עצמו לא עשה, אלא היה

ב. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

המערך — חבר הכנסת יצחק פרץ; חבר אחד מטעם סיעת הליכוד — המקום פנוי וסיעת הליכוד תודיע מי יהיה החבר מטעמה.

היו"ר ש' הלל:

תודה. חברי הכנסת, היו כמה החלפות שעליהן איננו אמורים להצביע, אבל היתה הודעה כשם יושב-ראש ועדת הכנסת להוסיף חברים לוועדת הכספים ולוועדת הפנים ואיכות הסביבה. הדבר הזה טעון אישורה של הכנסת.

אני מעמיד להצבעה: מי לאישור בקשה זו? מי נגד?

ה צ ב ע

החלטת ועדת הכנסת בדבר הוספת שני חברים לוועדת הכספים ושני חברים לוועדת הפנים ואיכות הסביבה אושרה.

היו"ר ש' הלל:

אני מזמין את ממלא מקום יושב-ראש ועדת הכנסת למסור הודעה.

אליעזר קולס (ממלא-מקום יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש את אישורה של הכנסת להודעה.

ועדת הכנסת החליטה, בישיבתה מיום י"ב בתמוז התשמ"ה, 1 ביולי 1985, כלהלן: 1. להגדיל את מספר חברי ועדת הכספים בשני חברים, מ"ה 24 חברים ל-26 חברים; 2. להגדיל את מספר חברי ועדת הפנים ואיכות הסביבה בשני חברים, מ"ה 15 חברים ל-17 חברים.

בוועדת הכספים: חבר אחד מטעם סיעת המערך — חבר הכנסת יצחק ארצי; חבר אחד מטעם סיעת הליכוד — המקום פנוי וסיעת הליכוד תודיע מי יאישור.

בוועדת הפנים ואיכות הסביבה: חבר אחד מטעם סיעת

ג. שאלות בעל-פה

תמיכה בהחלטת היועץ המשפטי שלא להגיש תביעה. זו היתה החלטה — — —

מיכאל איתן (הליכוד):
אתה מסלף את העובדות.

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת איתן, נמצא כאן שר הפנים, וחוקה עליו שהוא ישיב.

מיכאל איתן (הליכוד):
הוא מסלף את העובדות.

היו"ר ש' הלל:
תשאיר לשר הפנים לומר מה נראה לו מסולף ומה לא מסולף.

תופיק טובי (החיות הרמוקרטית לשלום ולשוויון):
אולי תפסיק להיות אפוטרופוס על הצדק ועל האמת?

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת תופיק טובי.

מיכאל איתן (הליכוד):
מה אתה מתרגש?

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת תופיק טובי, אני רוצה לומר לכולכם בנינו השאלות בעל-פה: יש החלטה מפורשת של ועדת הכנסת — דומי שגם חבר הכנסת איתן וגם חבר הכנסת טובי יושבים בה — שאין לקרוא קריאה ביניים בזמן השאלות בעל-פה. מי שאינו מסוגל להתאפק — אבקש ממנו פשוט לעזוב את האולם. תנו לנו את האפשרות לנהל את הכנסת. כפי שאחם החלטתם בוועדה. מי שלא יכול להתגבר על יצרו, יעזוב את האולם. בבקשה, חבר הכנסת פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
אזכיר עוד את הבג"ץ נגד ועדת הבחירות המרכזית ואת ההחלטה שאפשרה לנו להשתתף בבחירות. עוד אזכיר חקירה מיוחדת, שהוטלה על המשטרה לאחר פגישתנו עם הנהגת אש"ף בחודש פברואר השנה, שנועדה לבדוק האם יש בפעולותינו, באיזו צורה שהיא, משום עבירה על החוק ופגיעה בביטחון המדינה. חקירה זו הסתיימה עם המלצה מפורשת ליועץ המשפטי לסגור את החק, משום שאין כל יסוד להאשמות ולחשדות.

ההוראה שנתן שר הפנים לעורך-דין כמאל דאהר, לפי דעתי, אינה אלא ניסיון נוסף להוציא את דיבת הרשימה המתקדמת כלא כל יסוד. עורך-הדין כמאל דאהר מעולם לא נחשד בפעולה בלתי חוקית או בפעולה המסכנת את ביטחון המדינה. הצו הוצא נגדו בהיותו חבר ההנהלה הארצית של הרשימה המתקדמת, על-מנת להשחיר את פני התנועה.

האם עומד לרשות שר הפנים מנגנון יעיל יותר ומנוסה יותר מן המשטרה לחקור חשדות כאלה? האם הוא מניח שהמשטרה לא עשתה מלאכתה נאמנה; ומשום כך הוא שולל מאורח מכובד בארץ זכות מכוניותיו?

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת פלד, אתה צריך לסיים את דבריך, כי זה במסגרת של שלוש דקות.

היו"ר ש' הלל:
אנו עוברים עכשיו לשאלות בעל-פה. יש לנו שאלות אחת בעל-פה של חבר הכנסת מתתיהו פלד.

דן תיכון (הליכוד):
אני חושב שבשביל ועדת הכספים אין בזה די.

היו"ר ש' הלל:
אם תהיה הצעה להוסיף, נעמיד גם אותה להצבעה.

יהושע מצא (הליכוד):
אולי אפשר לנצל כשעות הבוקר את המליאה לעבודת הוועדות.

היו"ר ש' הלל:
לא. לא. איננו יכולים לנצל את המליאה, כי אנו רוצים שבועדת הכספים יהיו הרבה חברים. במליאה אין מספיק, לכן אי-אפשר.

רבוחי, אנו עוברים לשאלות בעל-פה. אבקש מכבוד שר הפנים להשיב על שאלות בעל-פה של חבר הכנסת מתתיהו פלד.

52. צו איסור יציאה לחוץ-לארץ נגד עורך-דין כמאל דאהר חבר הכנסת מתתיהו פלד שאל את שר הפנים:

על-פי חקנות שעת-הציון (איסור יציאה מן הארץ), 1948, אסרת בצו על עורך-דין כמאל דאהר לצאת את הארץ במשך 12 חודשים, בטענה כי "קיים יסוד לחשש שיציאתו עלולה לפגוע בביטחון המדינה". הווי אומר: זה איסור בעלמא, שהרי "יסוד לחשש" אינו ראיה ו"יציאתו עלולה" ודאי שאינו ראיה. משמע, שללת זכותו של אזרח לצאת לחוץ-לארץ בלי שיש בידך הוכחות לכאורה המצדיקות את השלילה הזאת. יותר מכך: קורבן הצו הוא אדם שמעולם לא הועלתה נגדו האשמה כלשהי או חשד כלשהו לעבירה על החוק.

שאלתי היא: למה שללת מכאמל דאהר את הזכות לצאת לחוץ-לארץ בלי דין ודלי דיין?

שר הפנים י"ח פריץ:
יציאתו של כמאל דאהר לחוץ-לארץ נאסרה לאחר ששוכנעתי כי קיים יסוד שיציאתו עלולה לפגוע בביטחון המדינה. מטעמים מובנים לכול, איני יכול להוסיף ולפרט.

היו"ר ש' הלל:
בבקשה, חבר הכנסת מתתיהו פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
כבוד היושב-ראש, לרשימה המתקדמת יש כבר היסטוריה עשירה של החשדות שווא, של הוצאת דיבה על-ידי הממשלה ושלוחותיה. זה התחיל עם הופעתנו לבחירות, כאשר שר הביטחון דאז מר ארנס קבע מה שמעמנו עכשיו מפי שר הפנים, שיש יסוד להחשד, שיש יסוד להוציא אותנו אל מחוץ לחוק, אך הוא יותר על הניסיון הזה לאחר שהוברר לו שאנחנו ניאבק על זכותנו בבית-המשפט. אחר-כך חזר הדבר כאשר ועדת הבחירות המרכזית, שוב על סמך חומר חסוי כביכול ולכן אי-אפשר לפרט אותו, החליטה לאסור עלינו את ההשתתפות בבחירות.

אך, לצד ההיסטוריה הזאת של ההחשדות, יש לרשימה המתקדמת גם היסטוריה של זכויות ויציאה ממבחנים בלא דופי. אזכיר את הבג"ץ בעתירה נגד היועץ המשפטי, שסירב להגיש תביעה נגדי בגין מגעי עם הנהגת אש"ף, וזו היתה

חוברת ל"ח, ישיבה ק"ו
— שאלות בעליפה; הצעות לסדרהיום —

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב ראש, אני מסכים בהחלט שצריך למצות את הדין עם אלו שמסכנים את ביטחון המדינה ופוגעים בחוקיה במצח נחושה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — —
היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת צ'רלי ביטון, אני קורא אותך לסדר. אני רוצה להזכיר, שלא ארשה, כפי שהחליטה ועדת הכנסת, קריאות ביניים בזמן השאלות בעליפה. אני חוזר ופונה למי שאיננו מסוגל להתגבר על יצרו — אנא, יצא מן האולם ולא יפריע לעבודתה של הכנסת.

יהושע מצא (הליכוד):

במצח נחושה שמענו קודם היתממות כאילו אין סכנה לביטחון המדינה בהתנהגותם של אזרחים מהרשימה המתקדמת לשלום. אני הגשתי לשר הפנים הצעת חוק שתאפשר לו לבטל דרכון מסוג זה על עבירות מהסוג הנאמז עלידי שר הפנים, וצריך למצות את הדין, אדוני שר הפנים —

— — —
היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת מצא, אתה אמור קודם כול לשאול שאלה, ובמסגרת של דקה. עברת את הדקה, ועוד לא שאלת.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — —
היו"ר ש' הלל:

אתה לא תפריע.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני שר הפנים, האם אינך חושב שהיציאה ממדינת ישראל לארץ אויב, כפי שמוגדר בחוק, ופגישת עם משנאי מדינת ישראל, ערפאת וכדומה, אינה עבירה שצריך למצות עם עושה את הדין? ואתה, אדוני שר הפנים, אינך ממצה את הדין עם אותם אנשים מהרשימה המתקדמת לשלום ועם חבר הכנסת מתחיה פלד בעצמו, שיצא ונפגש עם ערפאת בבירת אויב?

היו"ר ש' הלל:

תודה רבה. אדוני שר הפנים, בבקשה.

שר הפנים י"ח פרץ:

בעצם, אין לי מה להוסיף פרט למה שאמרתי ואני חוזר ואומר: מטעמים מובנים לכול, איני יכול לפרט את סיבת עיכוב ואיסור יציאתו מהארץ של כמאל דאחר.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא מובנים.

חופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יש עבירה — תעמיד למשפט. זו שערורייה.

מתחיה פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

אשר לטענה של חומר חסר, אני רוצה להביא משפט אחד מדבריה של המשנה לנשיא בית-המשפט העליון, השופטת בן-פורת: אשר לרשימה המתקדמת, כבר הוסבר בחוות דעתו של הנשיא הנכבד שחומר חסר אינו ראיה, להיפך — פירוש החיסיון שאין להביא את הראיות הללו, לגלותן או להסתמך עליהן. למשל, בתהליך שיפוטי שלא הוכחה בו ראיה חיונית מחמת חיסיון, הנוצאה היא שבעל הדין הזקוק לראיה יפסיד כדינו. הטעם לכך הוא, שלא היה בכוחו להביא אותה ראיה שהיתה חיונית — — —

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת פלד, אתה צריך לסיים את דבריך.

מתחיה פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
משפט אחרון.

לשון אחר: חומר חסר הוא חסר כוח ראייתי, וטעות היא לחשוב כאילו עצם החיסיון הוא בגדר הוכחה שהוועדה או בית-המשפט היו רשאים להסתמך עליה. אני מניח שמה שהוועדה לא יכלה להסתמך עלי, גם השר לא יכול להסתמך עליו. אני חוזר ומבקש — — —

היו"ר ש' הלל:

תודה רבה. לא, לא, אתה לא חוזר על שום דבר. גמרנו את הזמן. רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסי שריד במסגרת של דקה.

חופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
גם אני נרשמתי.

היו"ר ש' הלל:

יש שלושה. אני אבחר, ברשותכם.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הרושם שלי הוא, שלפעמים צריך ללמד את שרי הממשלה מושגים יסודיים מאוד בהלכות דמוקרטיה. אם כמאל דאחר עבר עבירה על ביטחון המדינה, צריך להעמיד אותו לדין. אני מבין שהוא לא עבר עבירה על ביטחון המדינה. יש לי גם ראיה חותכת לכך מהעובדה הפשוטה, שהוא לא הועמד לדין. ואז נדרשים למושג הבלתיאפשרי, הדרקוני, ממש דרקוני, של חשש סביר. אם חשש סביר — את החשש הסביר הזה אפשר להדביק לכל אחד ובכל הזדמנות. זהו מושג שמקעקע ממש את היסודות הדמוקרטיים ועושה מהם עפר ואפר, אבק.

לכן, אם יש ראיות נגד כמאל דאחר, הוא צריך לעמוד לדין. אם שר הפנים איננו יודע על ראיות כאלה — ואני שואל האם הוא יודע על ראיות כאלה — כי אז אי-אפשר בשום פנים ואופן להשתמש במושג הזה, כי במושג הזה אפשר להשתמש נגד הכול.

היו"ר ש' הלל:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יהושע מצא, במסגרת של דקה אחת.

ד. הצעות לסדרהיום

מצב חדש ביהודה ובשומרון

אליעזר ולדמן (התחיה-צמח):

השר איננו.

היו"ר ש' הלל:

איננו יכולים לחכות. אין שום חובה שהשר יהיה נוכח.

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדרהיום: הצעות לסדרהיום. המציע הראשון בנושא: מצב חדש ביהודה ובשומרון, הוא חבר הכנסת אליעזר ולדמן, בבקשה.

הריבונות הישראלית ביהודה ובשומרון ושלא עוסקים בפיתוח מסיבי של האזור, באכלוס מסיבי וגם בפיתוח התעשייה.

הלוא כל אלה מונעים מהאוכלוסייה הערבית הכללית את התמיכה הררושה להם כדי לעמוד מול הטרור האש"ף, הלוחץ אותם ופוגע בהם, נוסף על הפגיעות שהוא פוגע גם ביהודים. אני מאמין שרוב הערבים הגרים ביהודה ובשומרון רוצים לעמוד מול הטרור הזה, רוצים לחיות בשלום, אבל מונע זאת הטרור הזה, ובמיוחד כשעמדת הממשלה מגומגמת ואינה מרתיעה את המחבלים, והערבים האלה צריכים לחשוש מה יהיה ביום מן הימים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אחא מחכוון לטרור שלך. אחא מחכוון לטרור שלך, שאתה מחזק אותו ומשתתף בו.

אליעזר וולדמן (ההליכוד):
מה פרוש "הטרור שלך"?

מיכאל איתן (הליכוד):
חבר הכנסת טובי, הצעות לא יעזרו לך.

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הוא הואשם.

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת תופיק טובי, חבר הכנסת טובי, אני מציע לך לשמור על איפוק. חזעו לכם. כל סגנון הוא בבחינת חרב פיפיות. אני מציע לשמור על איפוק ועל התאפקות. אני חוזר ופונה אל חברי הכנסת: אני נוכח בזמן האחרון שיש כאלה שאינם יכולים לעמוד בפני יצרם — אנא, לא כאן במליאה. זו לא חוכמה להתחיל בסגנון שלאחר מכן יכול להכות לכל הכיוונים.

בבקשה. חבר הכנסת וולדמן.

אליעזר וולדמן (התחיה-צמח):
כל זה עד לזמן האחרון. ועכשיו בא המעשה הנורא של ממשלת ישראל, של שחרור מאות מחבלים מרצחים. מעשה זה, המוכיח חולשה לאומית, ביטחונית ומוסרית, מעיד בעיקר על חוסר אונים של מדינה עצמאית. המחבטא בכך — ועל כך הזהרנו שוב ושוב — שממשלה שאינה מאמינה בארץ-ישראל ובזכות עם ישראל על ארץ-ישראל, סופה שאינה מאמינה בעם ישראל ובכוחות הנפש שבו לעמוד בקשיים ולעמוד כאתגרים. הלוא לכן נכנעה ממשלת ישראל בעניין זה, בחיובת שאין העם מוכן לעמוד בקשיים, שאין הוא מוכן לשאת בסבלנות את הייסורים האלה, את הכנים היושבים כשבי ואין דרך אחרת, כך סברה הממשלה, אלא לסכן את עם ישראל, לסכן את הציבור ואת הכלל, על-ידי דאגה לחיילים היקרים שהיו בשבי.

המרצחים האלה, הלוא הם מסכנים לא רק בצורה ישירה, בעצם שחרורם וזוהו שהם מודים בגלוי שאינם חוזרים בהם ממעשיהם ובכך שהם מכריזים שהם ימשיכו במעשיהם, אלא יש כאן משהו מעבר מכך. במעשה הזה של החזרת מרצחים אלה לבתיהם, לחיות בין היהודים, לחיות ליד אותן משפחות שבניהן נרצחו, לחיות ליד אלה שחיו יחד עם הנרצחים, גילתה הממשלה חוסר רגישות מדהים לרגשותיהם של קרובים וידידים של הנרצחים.

המעשה הזה של שחרור המחבלים מהווה גם היתר ועידוד לחבריהם, ואפילו לאלה שאולי לא היו מעובדים לאש"ף.

ואני שומע שהוא בדרך. אנחנו לא נעכב את ישיבת הכנסת עד שהשרים יואילו להגיע בזמן.

אליעזר וולדמן (התחיה-צמח):
כבוד היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, אני רוצה קודם כול למחות על כך ששר הביטחון איננו. אינני חושב שיש טעם לדבר בנושא זה כאשר מי שצריך לענות על כך מטעם הממשלה והאחראי למצב הביטחון ביהודה ובשומרון איננו נמצא.

היו"ר ש' הלל:
אני מציע לך, חבר הכנסת וולדמן, לומר את דברך. יושבים כאן שני שרים. ירצה מישהו — יתייחס. אנחנו לא נעכב ישיבות של הכנסת בגלל לוח המזנים של השרים.

אליעזר וולדמן (התחיה-צמח):
האם הם מוסמכים לענות?

היו"ר ש' הלל:
כל שר מוסמך. אינני יודע מי מוסמך. כרגע יש לך מסגרת של רבע שעה לנמק את הצעתך. אני מציע לך: אתה יכול לוותר אם אתה רוצה — ואני לא אאין כך לעשות זאת — אבל אינך יכול לעכב את עבודתה של הכנסת.

דב שילנסקי (הליכוד):
אפשר לדעת מי יהיה השר שיענה?

היו"ר ש' הלל:
אינני יודע. תתאפקו קצת. תהיו מתונים קצת. בסופו של דבר תדעו.

אליעזר וולדמן (התחיה-צמח):
אני מבקש. כבוד היושב-ראש, שהמחאה הזאת תירשם.

היו"ר ש' הלל:
היא נרשמה בפרוטוקול. אני גם אעביר אותה לשר.

אליעזר וולדמן (התחיה-צמח):
הנושא שאני רוצה לדבר עליו, כפי שכתוב, הוא המצב החדש ביהודה ובשומרון. האמת היא, שגם עד התקופה האחרונה לא היה ביהודה ובשומרון מצב תקין מבחינה ביטחונית. היו התפרצויות תקופתיות רציניות של פגיעות ביטחוניות, והן עלו גם בחיי אדם. גם בתקופות שקטות כמעט שלא עובר שבוע בלי וריקות מבנים ופגיעות אחרות. מצב זה נבע ונובע מחולשה ומחוסר החלטיות בפעולות רשויות הביטחון להרתעת הטרור, וגם מחוסר עמדה מדינית ברורה של הממשלה ביחס לעתיד יהודה ושומרון, המהווה גורם מבלבל כלפי האוכלוסייה הערבית. הנחונה ללחץ מסיבי של הטרור האש"ף ביהודה ובשומרון.

אין אפשר להבין שמדינה עצמאית מאפשרת, בתחומה, בתחום שליטתה, במקום מגורי אזרחיה, פעולות של הסתה לטרור נגד אזרחיה ונגד הממשלה, כפי שהדבר מתבטא וכפי שהדבר קיים באוניברסיטאות המוסלמיות ביהודה ובשומרון? אנשי אש"ף שבאוניברסיטאות אלה, וכולם בהן כאלה, כפי שידועים ברשויות הביטחון, מקבלים זאת כעידוד למעשיהם, ובאוכלוסייה הערבית הכללית מבינים זאת כחולשה של השלטון, חולשה שאינה מאפשרת להם דרך אחרת אלא שיתוף פעולה עם הטרור במקרה הגרוע, או לפחות אי-התנגדות במקרה גרוע פחות.

גרועה מכך היא החולשה המדינית, חוסר הוודאות של ממשלת ישראל וחוסר העמדה הברורה ביחס למעמדנו ביהודה ובשומרון. חוסר הוודאות מתבטא בכך שלא מחילים את

היו"ר ש' הלל:

סליחה, קודם כול תקשיבי למה שאומר היושב-ראש.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' הלל:

אני מבקש ממך, קודם תקשיבי למה שאומר היושב-ראש. לא יכול להיות מצב שהיושב-ראש פונה ארבע פעמים. זה פשוט לא מתקבל על הדעת.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

אני מתנצלת.

אליעזר ולדמן (התחיה-צמח):

את מה שאני אומר עכשיו חשוב שישמע לא רק ראש הממשלה, אלא חשוב שידע זאת נשיא ארצות-הבית והשוב שידע זאת המלך חוסיין: השלטון ביהודה ובשומרון, בצורה זו או זו, תמיד יהיה בידי יהודים.

לכן אני מציע לדון בנושא זה במליאת הכנסת.

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, כדי למנוע כל אי-הבנה, אני רוצה לומר שהשתרש נוהג, שעוד לפני שמעלית הצעה לסדר-היום ועוד לפני שניתנת תשובת השר, נרשמים חברי הכנסת, על כל צרה שלא תבוא, להצעה אחרת; לא חשוב מה יציע השר, אני מציע הצעה אחרת.

ובכן, אני רוצה להודיע לכם, שהחלטנו שלא להתיר זאת עוד. יש הצעה לסדר-היום, יש תשובת השר. לאחר תשובת השר יכול חבר הכנסת להודיע מה הוא רוצה להציע, ולא שעל כל צרה שלא תבוא הוא יירשם להצעה אחרת, וכבר ימצא מה לומר.

באותו נושא — הצעה לחבר הכנסת מאיר כהנא.

מאיר כהנא (תנועת כך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, "כבידה שאדם מודד, בה מודדים לוי". דברית-זו! הם אמר ואמונה, מכוונים גם לפרט וגם לעם ישראל.

לפני כ" שנים, אלוקי ישראל, אלוקים חיים, ה' צבאות, אדון כל הארץ האיר לרגע קט את פניו וחנן את עם ישראל בניצחון אדיר, מפואר, אלוקי, בששת ימים ברא אלוקי ישראל את הארץ ובששת ימים כבש ושחרר עם ישראל את הארץ — מלחמת ששת-הימים. צבא-הגנה לישראל, צבאות ה' האדירים זונקים קדימה כאשר חיל אוויר יושבי פלשת והעולם עומד משתומם, נדהם ורואה את הנס הגלוי, את יד ה' ומשיחו. עם ישראל מוחץ מותניים, קמיו ומשאניו מן יקומו.

החובה המיידית, הצו האלוקי, חוק הכוזב הנוצח לפני שלושת אלפים שנה, כאשר בפעם הראשונה הביא אותנו אדון כל הארץ לארץ כנען, אמר רבי שמואל בר נחמני: "כל מקום שנאמר 'אדון' — עוקר דיורים ומכניס דיורים. וזה בניין אב לכולם. עוקר כנענים ומכניס ישראל".

הצו האלוקי הוא "והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם"; ואם לא תורישו את יושבי הארץ מפניכם והיו לשיכים, לקוצים, כיניכם, לצנינים בצדכם. הצו האלוקי — להוציא, להוריש; והאזהרה — מה יהיה אם לא נציית לחוק האלוקי. ואכן לא שמענו, לא בימים ההם ולא בזמן הזה. ובכן, נוצר מצב חדש ביהודה ובשומרון.

ולאחלה שהיו משועבדים לאש"ף, ללכת לכיוון קיצוני יותר. הלא עכשיו הוכיח גיבריל, שרק הוא מסוגל להביא את התוצאות הדרושות. זה עידוד להמשיך בכיוון הקיצוני ביותר. אותה אווירה של התלהבות וחגיגות שבה התקבלו המרצחים האלה רק עוררה שוב את אותו רצון, את אותה אווירה שיש אפשרות להכניע את מדינת ישראל, להפחיד את מדינת ישראל.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להביע את מחאתי על מושגים חדשים, על חוכן חדש שנותנים למושג "מורל לאומי" או "מורל של חיילים". תמיד ידענו שצריך לקרוא לעם, ליחידים, להיות מוכנים למסור את נפשם, להיות מוכנים לסבול בשביל הכלל. ואילו כאן חושבים, שמרימים את המורל של החיילים ושל העם על-ידי קריאה, על-ידי קביעת עובדה, שמותר לסכן את הכלל בשביל להציל את היחידים. אני קורא בזאת לחזור לציונות הקלסית, למסירות שצמחה כאן בארץ-ישראל, לאותה אמונה שבה האמינו תמיד ראשי הציונות מכל החוגים. שעצם המגע עם ארץ-ישראל, המגע המחודש של עם ישראל עם ארץ-ישראל, יציא את כל הטוב אשר בעם ישראל, את כל המסירות, את כל הנכונות לשאת בקשיים שצריך לשאת בהם כדי לבנות את מדינת ישראל, את ארץ-ישראל.

אני רוצה גם להעיר לדברי ראש הממשלה — — —

היו"ר ש' הלל:

יש לך פחות מדקה.

אליעזר ולדמן (התחיה-צמח):

אני אסיים כזה. אני רוצה להעיר לדברי ראש הממשלה, אשר מוכן לטפל בנושא של פשרה טריטוריאלית והולך ומכריז שוב ושוב שלא תהיה עקירת יישובים בארץ-ישראל אבל יכול להיות שיהיו יישובים שיצטרכו להיות תחת שלטון זר. אני אומר כשמי, בתור תושב יהודה ושומרון, וכשם תושבים הגרים ביהודה ובשומרון: לא שבנו לארץ-ישראל כדי להיות נתינים של שלטון זר. לא נהפוך את ארץ-ישראל לגלות שנייה. אם ממשלת ישראל חושבת, דבר שלא יוכל להיות, שהיא תסיר את שלטונה מחלקים מארץ-ישראל — התושבים ביהודה ובשומרון לא יקבלו שלטון זר. התושבים ביהודה ובשומרון יחיו כאזרחים עצמאיים, כעם ישראל עצמאי ביהודה ובשומרון.

קריאה:

הם פשוט יחזרו הביתה.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

לא יחזור שום יהודי — — —

היו"ר ש' הלל:

לא, לא, לא, לא בשלב הזה. חבר הכנסת ולדמן כבר סיים את זמנו. אל תתחילו עכשיו בוויכוח. חבר הכנסת ולדמן, אנא, סיים את דבריו.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' הלל:

חברת הכנסת גלזר-תעסה, חברת הכנסת גלזר-תעסה, חברת הכנסת מרים גלזר-תעסה, לא יכול להיות מצב שהיושב-ראש פונה ארבע פעמים — — —

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

— — —

ישראל, מי כמוך עם נושע בה', מגן עורך ואשר חרב גאותך
ויכחשו איביך לך ואתה — על במוחניו תדרך".

היו"ר ש' הלל:

תודה. אני מזמין את חבר הכנסת עוזי לנדאו להצעה
לסדר-היום באותו נושא.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גל פיגועים נמשך והולך
ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה: יידוי אכזרי, גם על חיילי
צה"ל החוששים להגיב כראוי, משום הוראות שיש לצהל
כיצד לא להגיב; הבערת צמיגים; השלכת בקבוקי תבערה;
הסתה בעיתונים, בבתי-ספר, בתיאטרות; חוליות מחבלים
שמתפשטים אחריהן; מעשי רצח של נהגי מוניות יהודים
שעבכותיהם נרצחים גם נהגי מוניות ערבים; רצח אבולוני —
ממזרח לקו הירוק, רצח שאלתיאל ממערב לו; עליית ילדים —
אלון חנניה — על מטעני חבלה שלא נמצאו בזמן, בעיבור
ירושלים; מציאת מטעני חבלה במקומות רבים נוספים, גם
בירושלים; ביזוי המדינה וביזוי צה"ל.

שר הביטחון הגדיר בתחילת מאי את המתרחש ביהודה
ובשומרון "מצב חדש", והוסיף כי "הוא רואה בחומרה
וכדאגה את פעולות הטרור האחרונות בגדה". את המשפט הזה
אמר לכוד שר הביטחון עוד לפני ששוחזרו 1,150 המרצחים,
אשר 600 מהם מתהלכים בחצות יהודה ושומרון.

אבל, אחרי שחזרו ה-600 המצב איננו חדש, אלא חדש
מאוד וחמור פי כמה. כי לא חוליה אחת מסתתרת בהר חברון
אלא מאות מתהלכים חופשי, ולא כמורל נמוך נוכח התכוסה
בלבנון, אלא בתחושה של התרוממות נפש לאחר הניצחון
האדיר הזה של שחזור מחבלי ג'יבריל, אשר הוא לבדו לא רק
יוסיף ליוקרתם אלא יביא להרחבת שורותיהם ופעולותיהם.

מה מדיניות נוקט שר הביטחון נוכח אלה? שר הביטחון
הגיב ואמר, כי "יש להגביר את פעילותו לטיפול בטרור
המקומי בגדה", הווי אומר: יותר סיוורים, יותר מעצרים, יותר
כוחות בשטח, רוחב ניכר של אמצעי ענישה וגם עומק מסוים.
אבל, התחום המודגש הוא טיפול במי שמבצע את הפיגועים
עצמם. והתחום המודגש הוא התחום שמצביע על מה שמונח.
המונח הוא המלחמה בתשתית האידיאולוגית והפוליטית של
אש"ף.

אש"ף הוא כראש וכראשונה ארגון פוליטי עם מטרות
פוליטיות. במסגרת דיוניה האחרונים של המועצה הלאומית
הפלשתינית — ולרוע המזל ראש הממשלה לא הסתייג
בפומבי לחלוטין מכל מגע עם אנשיה — באומרת כסעיף ד':
"החלטה בוועדה לענייני האדמה הכבושה, האומרת כסעיף ד':
"הוחלט להגביר את כלי צורות המאבק הלאומי של העם
הפלשתיני בתחומים הצבאי, המדיני והעממי". באותם דיונים
גם הוחלט להזרים כספים נוספים ליהודה ולשומרון.

מהי הפעילות הפוליטית הזאת ובאמצעות מי היא נעשית?
בראש הפעילות הפוליטית היום ביהודה ובשומרון עומדות
האוניברסיטאות. הן החליפו את הוועדה להכוונה לאומית,
אשר היתה מורכבת מראשי ערים ביהודה ובשומרון, ועתה הן
מנהיגות את המאבק הפוליטי של אש"ף ביהודה ובשומרון.
והעיתונות מובילה את ההסתה. יתר הארגונים המנהיגים הם
בתי-הספר ומערכת החינוך לאורכה ולרוחבה, אשר בהם
מתחנכים להרס המדינה. יש אגודות מקצועיות של רופאים, של
עורכי-דין וכדומה, ויש אגודות צדקה; יש אמנים ואנשי
תיאטרון; יש מחנות פליטים והוועדים העומדים בראשם.

המצב החדש אינו חדש כלל וכלל, הוא רק ביטוי, הד,
הגשמת המסר האלוהי, האזהרה. ואנו גוי חוטא בניס
משחיתים, לא רצינו לקבל עלינו עול מלכות שמים, לא רצינו
לגרש את אויבנו, משנאינו, בגלל מוסר מעוות וקלוקל, מוסר
גוי, הבנוי על רחמנות של טיפשים, על רחמנות של שרירי
השריד הזה של הערבי-רב.

אם כן, הגענו למצב של היום: אכזרי על רכב יהודי,
סכינים, רימונים, מטעני-צד, לא כלבנון כי אם פה, ביהודה,
בשומרון ובעזה, וגם בתוך המדינה, רצח ופחד יהודים; פחד
יהודים, יצאנו ממינסק, מפינסק ומסוריה, הקמנו מדינת
מינסק-פינסק-סוריה, ועוד ידו של הערבי נטויה. עוד נראה
בעיר יהודה ושומרון קול התפוצצות וקול בכי לדורות, עוד
נראה את המצב הנושן, הישן-נושן.

והממשלה האומללה הזאת, הזוג המזרחי הזה, תורמת יום
יום להרמת המורל לכיטחון העצמי של המרצחים: א. היא
כובלת את יריהם של צה"ל, של החיילים, של המגיבניקים.
במקום לתת להם יד חופשית לפעול, ובכך להודיע לשונאינו,
לערבים, שמי שמרים יד נגד היהודי — אין לו יד, ומי שמרים
ראש נגד מדינת ישראל — אין לו ראש, במקום זה הופכים את
צה"ל לשק אגרוף בהוראות מטומטמות כגון: "זורקים עליכם
אבנים — נתק מגע"; ב. נכנעים לסחיטה מבישה ומשחררים
רצחים ומרצחים, בכייה לדורות; ג. מונעים מהיהודים להקים
בתים וישיבות בכל אתר ואחר בארץ ובכך מחזקים את הטענה
של הערבים, שאכן זאת ארצם; ד. יוצאים מלבנון, מפקירים
חלק כלתי נפרד מהארץ, במקום להיאחזו בו ולהבטיח את שלום
הצפון. במקום לשלוח את השיעים צפונה, בורחים דרומה, כמו
כלב, עם הונכ בין הרגלים. ויש קשר ישיר בין הברחה מלבנון
ובין התרפה ביהודה ובשומרון.

לקחנו נס אדיר והפכנו אותו לדבר של מה בכך. לקחנו
קודש והפכנו אותו לחול. לקחנו צבא-הגנה לישראל והרסנו
אותו. היום זה כבר ביהודה ובשומרון, והיום זה כבר
בנווה-יעקב.

לפני שבוע עמדתי ליד מיטה של ילד בן שבע, אלון חנניה,
מנווה-יעקב, זה כבר לא השטחים הכבושים של אלה, זה
נווה-יעקב, ירושלים. מטען התפוצץ, אני הגעתי לשם, אני
בטוח שר"ץ לא רץ לשם. אילו היה ערבי מפגע — י, ו, ו, הו
רצים. הילד איבד כף רגל. הוא עדיין לא קלט את זה. הוא יקלוט
את זה, מתי? כאשר הוא יחזור הביתה ויראה שכל החברים שלו
משחקים כדורגל ולו אין רגל.

מי חלם לפני עשר שנים שבאוטוכוס בתל-אביב, בלב
תל-אביב — תל-אביב עיר יהודית, הרצל, ציונות — ילד יושב
באוטוכוס קן 31 בלב העיר — יהודים — ועולה אחד, ערבי
מעזה, במצב נחושה ובחוצפה מוציא סכין וגומר לו: אל
תוציא הגה מפין או שאתה מת. והוא אינו מוציא הגה מפין.
למה? הוא זוכר את דני כ"ץ, ה' יקום דמו. לכן הגענו, המצב
ביהודה ובשומרון, המצב בתל-אביב.

יהודים, אנחנו חייבים: א. לספח את יהודה, שומרון ועזה
ובכך למנוע את האפשרות ששמעון פרס יפקיר את יהודה
ושומרון ועזה, כפי שבגין הפקיר את סיני; ב. להקים תתי-שבות
מסיבית בכל חלקי יש"ע, לרבות בתוך הערים הגדולות שבהם,
חברון, ג'נין וטול-כרם; ג. לתכנן תוכנית של טרנספר, כשם
שאמר ברל, טרנספר של הערבים לארצותיהם; ד. לחזור
לאכינו שבשמים, לאמונה ולביטחון בהם. נעבור היום על דברי
חורנית הקדושה, נבין אותם ונאמץ אותם: "ינגש מפניך אירכ
ויאמר השמד, וישכן ישראל בטח כדד — אשריך

אתמול היה בכנסת דיון על הצעת חוק חקיקה: הכנסת. מנסים לשנות את החוק הזה, בין השאר, על-מנת שגם הסיעה של כהנא לא תיכנס לכנסת הבאה. התופעה הזאת של כהנא לא צמחה בגלל העדר חוקים, והיא לא תיעלה אם יוסיפו חוקים. התופעה הזאת היא ביטוי לתחושה קשה של אזרחים כמדינה, שאינם מוכנים לקבל את אחלת ידו של השלטון בטיפול בתופעות של ביזוי המדינה וסיכון ביטחונה. כל עוד לא יטפלו בתופעות האלה, שום חוק לא יעזור. ימשיכו להיות הצלעות מתאה בעד כהנא, לא מפני שהולכים אחר דרכו, אלא כמחאה על קיצור ידה של הדמוקרטיה כמדינת ישראל. כל עוד השלטונות יוסיפו להחזיק גם את העיתונות וגם את האוניברסיטאות ביהודה ובשומרון אקסטרטוריאליה לטיפולם, כאשר הן הפכו חממה לחינוך לשנאת ישראל, לפעילות הסתה ולצמיחת תאי חבלה.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
על איזו תקופה אתה מדבר, אפשר לדעת?

עוזי לנדאו (הליכוד):
אני אשיב לך עם תום הצגת הדברים. אינני רוצה כרגע להשחית זמן על כך.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
ודאי לא בחודשים האחרונים.

עוזי לנדאו (הליכוד):
צריך לדעת שכל מעשי הרצח, הצמיגים הבורערים, האבנים ובקבוקי התבערה הם ההמשך הטבעי והצפוי של הפעילות הפוליטית של אש"ף באוניברסיטאות ובעיתונות. הן המובילות את כל אותו צאן לטבח ביהודה ובשומרון, השולל את ישראל, לעימות שהולך ומתרחף אתנו. ושתיהן אקסטרטוריאליה.

מי שמפקד על נושא הבטחת הביטחון ביהודה ובשומרון הוא צה"ל. צה"ל עושה את המירב שביכולתו. אבל ידיו של צה"ל כבולות בחלקן. הממשלה איננה יכולה להטיל את כל האחריות על צה"ל, שעה שהיא עצמה מתחמקת ממילוי חובתה הגמורה, והיא חסרה את הכוח להחליט ולהילחם בעורף החינוכי, לתעמולתי והפוליטי של אש"ף. אשר הוא העומד מאחורי הפעילות שסופה הוא צבאי. ואולי ראוי ללמוד גם מן הדרך שבה חוסיון פעל בשעתו ביהודה ובשומרון. אינני מנסה לאמץ כאן את שיטותיו, אלא רק ללמוד מן הדרך שבה פעל. הרי הוא דיקטטור. אבל, בסיומו של דבר, אותו דיקטטור שמפעיל כוח וצבא הפעיל ביהודה ובשומרון תחת אלימות מן האלימות שישראל מפעילה היום. ובזמנו השקט היה רב יותר משהוא היום. הסיבה לכך פשוטה: חוסיון טיפל בתשתית הפוליטית, בקדרים הפוליטיים של מתנגדיו. נוכח הטיפול הזה הוא חסך מעצמא את הצורך הנרחב להילחם בפעולותיהם הצבאיות. טיפל זה לא רק חסך לו נפגעים וסבל ממשפחות, אלא גם חסך לו משאבים רבים.

יש נזקים מידיים מן המדיניות הזאת. הרי הלגיטימציה העקיפה שהממשלה נותנת לחלק מפעילותו של אש"ף נתפסת אצל החושבים כאלו הממשלה מקבלת את אש"ף, לפחות בחלקן; כאילו אש"ף הוא לגיטימי. הוא גוף שניתן לשחק איתו פעולה. את תפיסת העולם הדמוקרטית והפתוחה שלנו ואת הליברליזם שבשמו אנחנו מאפשרים את הפתיחות הזאת, הם רואים כאיוולת, ואת מדיניותנו הם אינם מבינים כנדיבות אלא כביטוי של חולשה. ועל רקע הנוסיה שלנו מלבנון, הנראית מבוהלת, ואולולת הדיד של מערכת המשפט, ועל הכול — עסקת שחרור מחבלי ג'יבריל, נוכח כל אלה נראית חולשתנו חסרת חקנה, ואנו נראים כעם עיף ויגע שמצווה לפגוע בו. לכן, אותה

כל אלה מקבלים תמיכה כספית ניכרת. את התמיכה הכספית הם מקבלים בעד שירותים מוגדרים שעליהם לספק לאש"ף: תמיכה פומבית בו, ארגון הפגנות, ארגון שביתות, פרסום מאמרים וחומר כתוב אחר, ארגון עצומות, וכמובן גם תכנון וביצוע מעשי החבלה, ומעל לכול — רכישת אדמות, בניית בתים והשתלטות על קרקעות שהן היום ברשותה של מדינת ישראל.

רק לפני שבועיים נתבשרנו ב"קול ישראל" על דוח חדש שיצא מטעם כמה פרופסורים, אחד מהם הוא שלום רייכמן, גיאוגרף ידוע, שלפיו בכסיבות ירושלים מאז 1967 גדל השטח הבנוי יותר מאשר פי-שלושה, וזה מעבר למה שנחוץ לגידול האוכלוסייה. מסקנת הדוח היא, שיש כנראה סיבות פוליטיות לגידול הזה.

מי שהיה שר הביטחון ב-1977, מר ויצמן, אשר בשעתו לא שם מכושלים על דרך כניסת כספים ליהודה ולשומרון, אמר שלכסף אין ריח. לרוע המזל, לפני שבועות מספר התפרסמו ידיעות כי גם שר הביטחון הנוכחי, מר רבין, מקל את הכנסת הכספים ליהודה ולשומרון, או שהמכשולים עכשיו נמוכים יותר. לכסף אולי אין ריח, אבל כסף משמש לפעילות פוליטית של אש"ף, פעילות של בינוי, פעילות שהיא הרסנית לגבי הביטחון השוטף ביהודה ובשומרון.

קשה להבין את מדיניות הביטחון של הממשלה ביהודה ובשומרון. דווקא מובילי המאבק — האוניברסיטאות והעיתונות — דווקא הם מחוץ לתחום, והמשאב הראשי, הכסף, איננו בפיקוח.

זכור הטקס הנודע לשמחה שהתרחש באוניברסיטת אינג'אח לפני חודשים מספר, כאשר דגל אש"ף הוצב ברקע הבמה, מקהלה שרה שירים לאומניים, ברכות נשלחו לערפאת מנשיא האוניברסיטה ומנשיא אגודת הסטודנטים, הבוגרים סימנו "וי", היו מוזמני כבוד — בסאם שקעה, כרים חאלף ומוסטפה עכראל-נטשה — וכל הדברים האלה נראים בטלוויזיה, כאשר כוחות צה"ל עומדים מנגד.

זכורה גם פרשת הניסיון שהיה ב-1982 לבדוק את המצב הכספי באוניברסיטת ביר-זית, מפקח של משרד החינוך, אשר קבע-פגישה עם המשנה לנשיא האוניברסיטה גבי ברמק, הופיע במקום וסטודנטים שחזקו אותו, תלשו את כיפתו, השליכו אותה ושרפו אותה. אחר כך דווח ב"קול ישראל" שהכיפה נשרה מראשו, משל ראשיהם של מפקחי משרד החינוך עומדים בשלכת.

אלה הם דברים חמורים. ולכן מוזר הדבר, שכאשר כבוד שר הביטחון מר רבין משיב על שאלתא, אשר הזדמן לו לשאול אותה בחודש מרס, בעניין אוניברסיטת אינג'אח, הוא אומר על הטקס שם: "הטקס אורגן ויתוכנן על-ידי הנהלת האוניברסיטה במתכונת אקדמית". האם שירים לאומניים הם מתכונת אקדמית? ברכות של נשיא האוניברסיטה ודיבוריו על שימוש האוניברסיטה לצורך מאבק לאומני הם מתכונת אקדמית?

ועוד מוסיף שר הביטחון ואומר, שבמסגרת החופש האקדמי, רשויות הממשל אינן נכנסות לפרטי הפרטים בתחום הכספי כפי שאינן מתערבות בתחום האקדמי. ועל מקורות הכספים של אוניברסיטת אינג'אח אומר שר הביטחון, שהם ארצות ערב, שכן לימוד ותורמות מארגונים זרים. אל יהיה ספק בכך שאש"ף עומד מאחורי הדברים האלה, ואילו מדינת ישראל מוציאה את ידיה מן הטיפול בהם. האם יש להתפלל על שכוחו של כהנא מתגבר?

באשר למצב ביהודה, בשומרון וברצועת-עזה, שבאחת מן ההצעות לסדר-היום הוגדר כהידרדרות בעקבות שחרור המחבלים בתמורה לשחרור שבויי צה"ל, אני רוצה לקבוע קודם כול, שכל פעולת פיגוע טרוריסטי, כל נפגע הוא בבחינת דבר חמור, חמור ממדרגה ראשונה. כל פעולת טרור וכל היערכות לבצע אותה היא חמורה, ודאי כשהיא קשורה או מביאה לרצח, להיפגעות, לנזק; כמובן, כל פעולת פיגוע, ולא משנה כלפי מי, כלפי כל אדם החי בשטחים. תחום הוא שאינו קשור ברצח, בפיגוע, קשור בשמירת החוק והסדר לגבי כל אלה שחיים בשטחים. גם בכך מדי פעם יש ודאי תופעות חמורות.

באופן כללי אומר, שזה למעלה מ-18 שנים, מאז תום מלחמת ששת הימים, אנחנו עדים לעליות ולמורדות בשני מישורים אלה, השונים זה מזה, הטרור ושמירת החוק והסדר. תופעת הטרור ליוותה את ההתיישבות היהודית בארץ-ישראל מאז תחילתה. היא ליוותה את ההתיישבות היהודית לפני הקמת המדינה, לאחר הקמת המדינה והיא קיימת גם היום. הפתרון הבסיסי לבעיית הטרור, אם בכלל, איננו ניתן להשגה באמצעים צבאיים בלבד. בראש ובראשונה הוא פתרון פוליטי, ואין ספק שעמדות פוליטיות ומאבק פוליטי הם חלק מהמאבק נגד הטרור, כשם שחתירה לפתרון פוליטי קשורה בסיכוי לפתור את בעיית הטרור.

בדברי אתייחס לתחום המוגבל יותר, הקשור לתפקיד משרד הביטחון המופקד על קיום הסדר והביטחון ביהודה, בשומרון וברצועת-עזה. המדיניות שלנו מורכבת משלושה עקרונות. העיקרון הראשון — מלחמת חורמה בטרור, בהתארגנות לטרור ובאלה שמסייעים להתארגנויות של גופים טרוריסטיים ומעודדים את הטרור. אין זו מלחמה קלה. זו מלחמה מתמדת, יומיומית, המקיפה מישורים שונים של פעילות בתחום המודיעיני, בתחום של הנוכחות הצבאית, בתחום של הענשה בדרך של החוק, אם בפניו בתי-דין ואם באמצעים אחרים.

באשר למגוון הכלים שעומדים לרשות הגורמים המבצעים — מאחר שחבר הכנסת עוזי לנדאו הרחיב את הדיבור בנושא זה — בשנת 1979 חלה החמרה בנושא הכלים העומדים לרשותם של גורמי הביטחון מבחינת החוק במלחמה בטרור ובאלה שמסייעים לה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

— — — לשר הביטחון מר ויצמן, כדי לפרט את הנקודה.

שר הביטחון י' רבין:

אני מציע לך, בלי שאפרט, שלא לכוון זאת אל השר ויצמן אלא לכתובת אחרת.

מתחיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
אפשר לדעת למה הרמזות?

שר הביטחון י' רבין:

בשלב זה, בחרתי לומר את מה שאמרתי ותו לא.

העיקרון השני — הקפדה ככל האפשר על קיום החוק והסדר לגבי כל אלה החיים בשטחים: מוסלמים, יהודים ונוצרים.

העיקרון השלישי — לאפשר פיתוח וקידום של האזרחים הערבים הרוצים לחיות בשקט, לא להשחלב ולא לסייע לגורמי הטרור.

אלה הם שלושת העקרונות המדריכים את מדיניות הביטחון לשמירת הסדר ביהודה, בשומרון וברצועת-עזה.

מדיניות שנראית חלושה ונותנת לגיטימציה לאש"ף, מעודדת בעצם את מי שפוטנציאלית מבקש לשחף עמו פעולה לעשות זאת, כי אין כל מחיר שהעברין יתבע לשלם על מעשיו.

אבל יש גם אלה שפוטנציאלית מבקשים אולי לחיות אתנו בשלום, אלה המבקשים אתנו דו-קיום. והפרדוקס הוא, שאותה מדיניות מניחה מכשולים על דרכם. הרי איש לא ישתף אתנו פעולה מאהבה, אלא מחוסר כוונה. הם ישלימו עם כורח שנציג בפניהם, עם אילוף. הכורח הזה גם ישמש להם אליבי להצדקת עצמם בפני הלאומנים יותר. אבל אם אנחנו איננו מאלצים לשחף עמנו פעולה, אין אליבי, ולכן אם אין שוללים את אש"ף מכול וכול, דוחפים את הכול לרדעותיו. לכן, אדוני שר הביטחון, הפרדוקס הוא, שהמדיניות הנוכחית אף חוסמת את דרכם של אלה המבקשים להשלים עמנו. והמסקנה פה היא, שהמלחמה הטוטלית באש"ף, ומלחמה הטוטלית כוללת גם את המלחמה הפוליטית בו, היא תנאי לעליית האוכלוסייה על מסלול השלמה ודו-קיום.

לכן, מהי המדיניות הדרושה? מדינת ישראל צריכה לקרוא למלחמה טוטלית באש"ף על כל היבטיו: הצבאי, הפוליטי, האידאולוגי, התעמולתי, הכספי. יש לבצע מערכה של דה-לגיטימציה מוחלטת של אש"ף בכל הקשור בו. המאבק בו חייב להיות ככל התחומים, ובראש ובראשונה בשניים המובילים: באוניברסיטאות ובעיתונות.

אני מבקש להדגיש את נושא אכיפת החוק, יש, קודם כול, לאכוף את החוק הקיים. יש פקודה למניעת טרור והיא אוסרת הזדהות עם אש"ף, אוסרת העברת כספים לאש"ף, ואוסרת הסתה. אבל אין אופקים אותה. יש צו 854, המפקח על פעולות המוסדות להשכלה גבוהה. צריך לאכוף אותה. על-מנת שהאוניברסיטאות יעסקו כמה שהם נועדו לו, בחינוך, ולא בפעילות פוליטית, מי שאינו אוכף את החוק, מעודד את הפרתו. אם אין מתכוונים לאכוף את החוק, יודיעו נא שאש"ף הוא לגיטימי. אבל אז, גם היתר, לא רק ההפגנות אלא גם מעשי הרצח והעברת הצמיגים, לגיטימיים הם.

אניאפשר להכיר באש"ף ולו בעקיפין, זו עסקת חבילה. ולכן יש לצאת למערכה של דה-לגיטימציה נגמורה באש"ף. אם נהיה חסרים את הכוח לעשות זאת, אם תידחה ההחלטה לא משום שהיא איננה נכונה אלא משום שאין כוח לקבלה, גם כדי שלא נאבד תדמית טובה — גם נאבד אותה, כי נצטרך לנקוט פעולות קשות, אבל גם נשלם מחיר יקר בהרגים, בפצועים ובסביל רב, וגם נרחיק את הציבור היהודי והערבי ממסלול של השלמה וניווט עם בעיה שתלך ותגבר, תודה רבה.

היו"ר ש' הלל:

תודה. אני מזמין את כבוד השר הביטחון, אדוני השר, בבקשה.

אדוני השר, אתה אמור להשיב גם על הצעתו לסדר-היום של חבר הכנסת ראושה משבוע שעבר. האם תשיב ביחד?

שר הביטחון י' רבין:
אני אשיב ביחד.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בהצעות לסדר-היום, שהועלו עליי ארבעה חברי הכנסת, הועלו בעצם כמה נושאים הקשורים זה בזה ואף ניתנים להפרדה. הנושאים הם: המצב כפועל ביהודה ובשומרון מבחינת מצב הביטחון, אכיפת החוק והסדר והשלכות המצב באזורים אלה על סיכויי השלום. לכן, בדברי התשובה אתייחס לכל אחד ממכלולים אלה.

אני מציע להעביר את ההצעות לסדר-היום של חבר הכנסת עוזי לנדאו, עבדאלוהב דראושה ואליעזר ולדמן לוועדת החוץ והביטחון, ולהוריד מסדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת מאיר כהנא.

היו"ר ש' הלל:

תודה. האם יש הצעות אחרות? חבר הכנסת שריר, מה אתה מציע?

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מציע להסיר מסדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת אליעזר ולדמן.

ריקטור שם-טוב (מ"ם):

אני מבקש להסיר מסדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת עוזי לנדאו.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אני מציע להסיר מסדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת עבדאלוהב דראושה.

היו"ר ש' הלל:

בבקשה, חבר הכנסת שריר.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, במסגרת הדקות הספורות העומדות לרשותי כדי לנמק מדוע אני מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת ולדמן מסדר-היום, לא אוכל, כמובן, לרדת לעומקה של הסוגיה הכבדה של הגדה המערבית, יחסינו עם הפלשתינים והמשא-ומתן לשלום. לכן אני חייב, לצערי כמובן, להסתפק בכמה הערות קצרות.

הדיון שהתנהל כאן היום הוא עוד אחד מן הדיונים הסהרוריים, כך הייתי מגדיר אותם, דיונים שהם מנותקים לגמרי מהמציאות. אני חייב לומר, שהמדיניות הישראלית, כפי שנוהלה על-ידי הממשלות השונות, היא כאמת מדיניות מוצלחת ביותר, מדיניות יוצאת מן הכלל, מדיניות מוצלחת — עד שהיא מגיעה לרגע של מבחן. בכל רגע של מבחן, המדיניות הזאת קרסה, נשברה לרסיסים, משום שהיא לא החזיקה מים.

תמיד דיברנו בנחישות, בנחרצות. אבל באותו רגע שהמדיניות הגיעה למבחן, ולא חשוב אם זה מבחן של מלחמה או מבחן של שלום או מבחן של סחיטה או מבחן של הצורך לשחרר מחבלים, בכל פעם שהמבחן הגיע, מדינת ישראל ומדיניותה לא עמדו במבחן הזה.

לכן אני אומר, על-פי הניסיון ועל-פי השכל הישר, שמי שאומר, כפי שאומר שר הביטחון, שלא יהיה משא-ומתן עם נציג של אש"ף, אומר שלא יהיה משא-ומתן. אנחנו זוכרים גם הצהרות של שר הביטחון כאשר הוא היה ראש ממשלה. אנחנו גם זוכרים את הימים כאשר אמרנו: אל תשקיעו אף אגורה אחת בפתחת-רפיח, חבל, העניין הזה ייגמר באסון. הרי מדובר באשליה נוראה, והאשליה הזאת תתנפץ. אנחנו אמרנו את הדברים האלה, ואתם הרי אמרתם את הדברים שלכם באותה נחישות, באותה יוהרה, ובסופו של דבר כמה זה נגמר? צריך לומר דברים אחרים, צריך לומר שאנחנו ננהל משא-ומתן גם עם אנשי אש"ף, עם אותם אנשי אש"ף שמכירים בקיומה של מדינת ישראל. אתם אנתנו נדבר.

לדבריו של חבר הכנסת ולדמן אני רוצה להעיר שחיים שלוש הערות. מהי הטרגדיה שלנו, רבותי חברי הכנסת? הטרגדיה שלנו היא, שהגדה המערבית הפכה, היתה חייבת להפוך אבל בפועל כבר הפכה, לזירת הפגישות, למקום

עד רגע זה לא מצאתי כל הוכחה לכך שהשארית המחבלים ששחררו בחמורה לחיילי צה"ל, כמו אלה ששחררו קודם לכן בנובמבר 1983, הביאה אותם לחידוש הפעילות. הייתי אומר יותר מכך: אני מאמין שאלה שנשארו כשטחים וגמצאים תחת בקרה שלנו, הסכנה שיחזרו לפעולות עוינות, פעולות טרור, קטנה יותר מהסכנה של אלה שבחרו לעזוב את השטחים הנחונים לשליטתנו. מה קרה להם? אל מי הם חזרו? בידי מי נתונים אלה שיצאו משטח ישראל? הם נתונים למרות ארגוני הטרור ומופעלים על-פי החלטותיהם, ולא אחפלא אם נמצא אותם בין אלה שיפעלו נגד ישראל בלבנון, או נגד ישראל מחוץ לתחומי ישראל.

לכן, לא אבחר — בצורה מסוימת של פעולות פיגוע, בעיקר בבקבוקי תבערה, היתה עלייה במספר הפיגועים. אנחנו נערכים, ומבלי להרחיק יתר על המידה את הפרטים, עובדת פניו צה"ל מלבנון מאפשרת יותר משאבים, יותר אמצעים, יותר אנשים מיומנים לפעול לגילוי, לסיכול ולקיום מלחמה יעילה יותר נגד הטרור.

אני גם מאמין שהפעולות שנקטו נגד גורמים עוינים באוניברסיטאות, נגד פעילויות בלתי חוקיות באוניברסיטאות, נתנו בינתיים את אותותיהן. העובדה שהנהלת אוניברסיטה מסוימת גירשה חמישה תלמידים חברי מועצת הסטודנטים בגלל פעילות בלתי חוקית היא כמעט בלא תקדים בשנים האחרונות.

גאולה כהן (התחיה-צמח):
זה נכון.

שר הביטחון י' רבין:

מסכים, ואני מסכים שצריך לפעול, אבל לפעול נגד מטרות מסוימות ולא להטיל עונשים כוללניים.

לכן, לא אתעלם ממצאות המחיית טיפול הולם, מאמץ למנוע הפרות סדר ומעל לכול — להילחם מלחמת חורמה בטרור. אני יודע שלא אוכל להבטיח שלא תבוצע כל פעולת טרור, אבל באותה מידה אני משוכנע, שחוכמת מערכת הביטחון היא לעשות הכול כדי שאף פעולת פיגוע אחת לא תתבצע.

באשר לנושא של השלכת המצב ביהודה ובשומרון על תהליך השלום, אומר לאלה הרוצים בקידום תהליך השלום: ככל שהשקט והרגיעה ישררו בשטחי יהודה ושומרון ורצועת-עזה יהיה בכך משום תרומה לקידום תהליך השלום. לכן, מי שרוצה בתהליך קידום השלום חייב קודם כול להוקיע ולגנות כל ניסיון של הסתה, התארגנות ובוודאי ביצוע פעולות טרור. טרור וחתימה לשלום לא ידורו ככפיפה אחת.

מדיניות השלום של הממשלה הזאת קבועה בקווי-היסוד שלה. בקווי-היסוד קודמת הממשלה לירדן לבוא ולשבת ליד שולחן המשא-ומתן במגמה להגיע לשלום בלא תנאים מוקדמים. זה העיקרון הראשון. העיקרון השני: על-פי החלטות הממשלה, מוכנה הממשלה שבמשלחת הירדנית ישתתפו פלשתינים שאינם אנשי אש"ף. העיקרון השלישי: המשא-ומתן חייב להיות משא-ומתן ישיר בין ירדן לבין ישראל. העיקרון הרביעי: ישראל רוצה כל ניסיון לשלב את המשא-ומתן במסגרת ועידת שלום בין-לאומית. העיקרון החמישי: נדון בכל הצעה שתעלה יחד כבומר יחד ומתוך יחס של כבוד, מתוך הנחה שכן גם תהיה ההתייחסות להצעותינו.

מה תביא הממשלה? הממשלה תחליט. היום הממשלה מחויבת בהחלטות שנתקבלו בעבר. זוהי המדיניות לגבי הביטחון ולגבי הקשר שבין המצב בשטחים לתהליך השלום.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כפי שחזרתם מפתח-חירפית. ובגין החזיר אותך. לא אני
החזרתי אתכם הביתה. בגין החזיר אתכם הביתה. בגין, זה
שהלך זקוף קומה לקמפ-דייוויד וחזר על גחוונו.

דב שילנסקי (הליכוד):

אתה מדבר על ארץ-ישראל, לא על סיני.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת שריד, אתה סיימת.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
תודה רבה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
מה טוב יותר מלחזור הביתה?

דב שילנסקי (הליכוד):

אנחנו כבר חוזרי הביתה, לארץ-ישראל, זה הבית שלנו.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת ויקטור שם-טוב, בבקשה. אני מבקש להזכיר
שיש לך חמש דקות.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אינני מכין את ההיגיון
שבהצעת שר הביטחון להעביר שתיים משלוש ההצעות
שהועלו כאן, ולפסול את השלישית. בעצם, מי שהאזין לדברי
המציעים, חבר הכנסת ולדמן, חבר הכנסת כהנא וחבר הכנסת
עוזי לנדאו — — —

שר הביטחון י: רבין:

חבר הכנסת שם-טוב, אף אחד מהם לא הציע טרנספר של
הערבים.

קריאות:

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מבקש לא להפריע.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

מי שהאזין לגאומים של שלושת המציעים הגיע למסקנה,
שמבחינה מהותית, לא מבחינת הסגנון, כי הסגנון של חבר
הכנסת כהנא הזה הוא סגנון של פאשיסט מובהק, אבל מבחינת
התוכן ומבחינת העמדות היו אלה שלוש הצעות זהות. אני
לתומי חשבת, שכאשר שר מציע להסיר הצעה מסדר-היום או
להעבירה לוועדה, הוא מתייחס בעיקר למהותם של הדברים,
ולא רק לסגנון.

ההצעות מדברות על מצב חדש ביהודה ובשומרון, איזה
מצב חדש, חבר הכנסת? הלא אנחנו גיינו וגננה תמיד
פינועים של טרוריסטים נגד אנשים חפים מפשע. תמיד אמרנו,
ונחזור ונאמר, שהטרור והאנטי-טרור של אנשים שלא הוסמכו
לפעול ועושים זאת על דעת עצמם, תוך לקיחת החוק בידים,
הם כלים שלובים המביאים למצב שהולך ומחמיר בשטחים
המוחזקים. כמה פרוכוקציות היו בשטחים בכלל
ובחברון-בפרט, שהעמיקו את השנאה והחריפו את הקרע בין
שני העמים?

עוזי לנדאו (הליכוד):

על איזו פרוכוקציה מדובר?

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת לנדאו, אתה כבר דיברת. הרשה לחבר הכנסת
ויקטור שם-טוב להשיב לך.

ההתוודות והעימות בין קיצונים לקיצונים, בין קנאים
לקנאים; הייתי אומר אפילו, למרבה האסון והצער, במקרים
מסוימים — בין רוצחים לרוצחים. אנחנו מגנים כל פעולת
טרור, בין שמדובר בטרור ערבי פלשתיני ובין שמדובר בטרור
יהודי. אנחנו סולדים מטרור כתור שכזה, באותה מידה. אבל,
כאשר הגדה המערבית הופכת להיות מקום מפגש ועימות בין
קנאים לקנאים, בין רוצחים לרוצחים, כולנו, יהודים וערבים
פלשתינים כאחד, אנחנו הקורבנות. מי נותן יותר מכל אדם אחר
לגיטימציה לטרור? — אלה שמדברים על טרוריסטים
במושגים של "בתורים טובים"; אלה שמדברים במונחים של
"לקחו את החוק לידיים"; אלה שמדברים במונחים של הצורך
במתן חנינה. אלה נותנים לגיטימציה לטרור יותר מכל אחד
אחר.

הערה שנייה לחבר הכנסת ולדמן: יש אצלכם איזה ערוב
מושגים גמור, עיסה שלמה, ערוביה שלמה של מושגים
הפוכים על פיהם. אחד המושגים האלה הוא "אנחנו לא נסכים
לחיות בגלות"; הרי עושים היום פלסתר את כל המושגים, עד
ללא היכר, וכבר אי-אפשר להכיר את המלים ואת המושגים.
מה זאת אומרת, שאתם לא תחזרו על הגלות? כאשר מדינת
ישראל קיימת, אין עוד גלות.

עוזי לנדאו (הליכוד):

יש גלות — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתם תצטרכו להיעקר מהגדה המערבית, כי כלי היעקרות
שלכם לא יהיה שלום. אומנם יכול מאוד להיות שיש פתרון
אחר, אם תרצו, תוכלו להיות תחת ריבונות אחרת. רק כך יהיה
שלום. אם לא תרצו להיות תחת ריבונות אחרת, אין עוד גלות.
כל זמן שהבית הלאומי הזה קיים, והוא קיים ויהיה קיים, אין
גלות. ואל תהלך עלינו אימים בגלות. אתם לא הולכים לגלות.
אם תרצו, אתם תחזרו לכאן, לבית הלאומי הזה, ואנחנו נקבל
אתכם בחזרה בסבר פנים יפות.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת שריד, עליך לסיים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

רק עוד הערה אחת.

דב שילנסקי (הליכוד):

אתה מדבר כמו שונא ישראל ממש. יש גבול למידה
השנאה העצמית שאדם יכול להביע לעמו. מה זה: אתם תחזרו
לבית הזה?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כן, אתם תחזרו לבית הזה. כפי שחזרתם מפתח-חירפית.

קריאות:

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, אני מבקש שלא להפריע. אני אצטרך
להפסיק את חבר הכנסת שריד, כיוון שזמנו כבר עבר.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתם תחזרו לבית הזה.

דב שילנסקי (הליכוד):

לא תזכה לראות את זה, ואף אחד לא יזכה לראות את זה.
היו נביאי שקר לפניך, שאמרו דברים כאלה לגבי הציונות.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

— שבאותה ישיבה שאת תלמידיה ראינו בטלוויזיה, 60% מהתלמידים הודו עם עמדות של כהנא ו-20% מהם אמרו שיצביעו בעד כהנא. זאת אומרת, שני שלישים מהם יצביעו בעד התחיה והליכוד, מפני שהעמדות שלכם זהות.

עוזי לנדאו (הליכוד):

לא, כי אתם — — —

גאולה כהן (התחיה-צמח):

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברת הכנסת גאולה כהן, אני רוצה לומר לך: עוד מעט את צריכה לעלות ולהציע הצעה לסדר-היום. תוכלי לומר כל מה שיש לך לומר. אבל אם תמשיכי להפריע, אני אוציא אותך מהאולם, ולא תוכלי היום להשמיע כלל שום דבר. אני מציע לך עכשיו להתאפק.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

חבר הכנסת לנדאו עסק בנושא שחרור השבויים והמחיר ששילמנו על שחרורם. כולנו לא היינו מאושרים מהמחיר ששולם. אבל, רדמה לי, שיש מידה רבה של צביעות כאשר אתה בא ומדבר נגד השחרור. אתה יודע טוב מאוד שממשלת הליכוד, מפלגתך, היא שנתנה את ההסכמה העקרונית לכל מה ששולם, ומפלגתך, שהיא חצי, 50% מהממשלה הזאת, ממשלת האחדות, היא שהצביעה בעד זה. אני חושב שלא היתה לה ברירה.

דב שילנסקי (הליכוד):

מותר לו לחלוק על דעת השרים.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

מותר לו, בהחלט, אבל אסור לעסוק בדמגוגיה. אתה גם יודע ששחרורם של מחבלים שרצחו והחזרתם לבתיהם פה היו, כפי ששר הביטחון הרגיש היום, בהסכמה, אולי בהמלצה, של גורמי ביטחון שמבנים בעניין זה לא פחות ממך. לעלות עכשיו ולדבר נגד זה, אני חושב שיש בזה חוסר הגינות ציבורית.

חברי הכנסת, חלה החמרה מסיימת במצב בשטחים, ואני מדגיש, שההחמרה נוצרה במידה רבה בגלל אלה שמנסים עם נשק ביד, שבחלקו הגדול הוא גנוב מצה"ל, מנסים לפעול במקום צה"ל, במקום כוחות הביטחון, עוסקים בהפחדת תושבים באופן בלתי-חוקי, בהטרדות בלילות. והו המצב הבלתי-בריא שנוצר.

לכן אני מתפלא על שר הביטחון שהעביר לוועדה הצעה של חברי הכנסת התומכים בהפרות חוק ובלקיחת החוק בידיים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת שם-טוב, מה הצעתך?

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אני מסיים. הממשלה חייבת לדאוג לחוק ולסדר בגדה המערבית, ולמנוע מאנשים שאינם מוסמכים לכך לקחת את החוק בידיים. אני יודע, רבותי, שכל הפעולות האלה, לרבות ההתנחלויות, כפי שחבר הכנסת ולדמן הרגיש בצדק מבחינתו, מכוונות למנוע אפשרות של פשרה פוליטית, שרק היא תהיה מסוגלת לחסל את הטרור ולגמור אותו.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

האם זה מקרה, חבר הכנסת לנדאו, שבקריית-ארבע רבע מהאוכלוסייה הצביע בעד הארם הזה? אתה אמרת שזאת היא הצבעת מחאה. זו איננה הצבעת מחאה. יש בה זהות מהותית בין כהנא לבין עמדות התחיה והליכוד — — —

דב שילנסקי (הליכוד):

אתם מטפחים אותו, ואתם גורמים — — —

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אנחנו מטפחים אותו, ודאי.

עוזי לנדאו (הליכוד):

השמאל בישראל תרם להצלחתו של כהנא.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת לנדאו, אתה מפריע. ההצעה שלך נדונה עכשיו. אני מבקש להפסיק את קריאות הביניים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אתם כדיבורים שלכם מכניסים אותו לאמצעי התקשורת.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת, שבאותו סקר — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתם הקמתם את "גוש אמונים".

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת רן כהן, אני מבקש להפסיק.

דב שילנסקי (הליכוד):

אני גאה ב"גוש אמונים".

קריאות:

— — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

רבותי חברי הכנסת, אני מבקש להפסיק.

קריאות:

— — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברת הכנסת גאולה כהן, חבר הכנסת רן כהן, חברת הכנסת גאולה כהן, אני קורא אותך לסדר. חבר הכנסת רן כהן, אני קורא אותך לסדר.

קריאות:

— — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברת הכנסת גאולה כהן, אני קורא אותך לסדר פעם שנייה. את אפילו לא מתייחסת אל דברי היושב-ראש. לא ייתכן דבר כזה. איזה מין סדר כאן?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת רן כהן, קראתי אותך לסדר. אקרא אותך לסדר בפעם השנייה.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני תווד וטוען, שמבחינה מהותית, מבחינת העמדות, אין שוני בין העמדות של התחיה והליכוד לבין עמדות תנועת "כך". והראיה — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מי נמנע?

היו"ר ד' בן-מאיר:
מי נמנע?

ה צ ב ע

נמנעים — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת ע' דראושה לוועדת החוץ והביטחון
נתקבלה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הודעה לנמנעים.

היו"ר ד' בן-מאיר:
נצביע עתה על הצעתו של חבר הכנסת מאיר כהנא.

ה צ ב ע

בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא שהעלה חבר הכנסת מ'
כהנא בסדר-היום — רוב

בעד ההצעה לכלול את הנושא
שהעלה חבר הכנסת מ' כהנא
בסדר-היום — אין

ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר
הכנסת מ' כהנא בסדר-היום נתקבלה.

היו"ר ד' בן-מאיר:
רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נמנעתי בעיקר כי רציתי
קודם כול להביע את התנגדותי לדבריו של השר רבין בנושא
שהעלה חבר הכנסת דראושה והשר הציע להעביר אותו
לוועדה. אבל גם נמנעתי מלחמוך כהצעת חבר הכנסת
דראושה, עם כל הדיבור הגבוה שיש בה על השלום. כי, ביסודו
של דבר, זה היה נאום שיותר מאשר הוא מקדם את השלום,
הוא מעוות את גורמי הסכסוך, מחפה על מדיניות החושים
השליטים בישראל, האחראים להמשך הסכסוך, ומצדיק את
חבלתם הממושכת בשלום.

חבר הכנסת דראושה מדבר על השאיפה לשלום, אך אלה
הן מלים ריקות, כשהוא חוזר למעשה על מה שממשלת ישראל
מדקלמת כחפיו על מדיניות הכיבוש, ההתנגדות לזכות העם
הערבי הפלשתיני, כשנעדרים מדבריו התביעה לחיסול הכיבוש
ולנסיגה ישראלית מוחלטת מהשטחים שנכבשו ביוני 1967,
ומדבר במקום על זה על פשרה טריטוריאלית, ומתעלם
מיסוד-מסר לכינון השלום הצודק, והוא הקמת מדינה עצמאית
פלשתינית בצדה של ישראל בגדה וברצועת-עזה. הוא מתעלם
גם מהדרך היחידה שיכולה להוביל למשא-ומתן עם אש"ף
כנציגו של העם הערבי הפלשתיני, ובתוקף זה לשלום צודק
ריציב — ועירה כיון-לאומית בהשתתפות כל הצדדים, לרבות
אש"ף והמדינות הערביות, ברית-המועצות וארצות-הברית.

אם יש מצב חדש, חברי הכנסת, כשטחים הכבושים, זה
הגברת הטרור של המתנחלים ו"גוש אמונים" נגד העם הערבי
הפלשתיני; זה הגברת היד המדכאה של כוחות הכיבוש
הישראליים נגד העם הערבי הפלשתיני. זאת היא האמת.

אני רוצה לומר לכם, רבותי, ששום דבר לא יעזור.
המציאות היראלית חזקה מהמיסטיקה שלכם. נחתור לפשרה
בין שני העמים, ורק בדרך הפשרה נגיע לשלום.

היו"ר ד' בן-מאיר:
חורה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. אני מבקש
להפסיק לדבר.
קריאות: — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יש לי שאלה. חבר הכנסת בן-אליעזר הציע להסיר — —

היו"ר ד' בן-מאיר:
הוא חוזר בו.

חבר הכנסת ולדמן, האם אתה מסכים להעביר את הצעתך
לוועדה?

אליעזר ולדמן (התחיה-צמח):
כן.

היו"ר ד' בן-מאיר:
חבר הכנסת לנדאו, האם אתה מסכים להעביר את הצעתך
לוועדה?

עוזי לנדאו (הליכוד):
כן.

היו"ר ד' בן-מאיר:
חבר הכנסת דראושה, האם אתה מסכים להעברת הצעתך
לוועדה?

עבדיאללה דראושה (המערך):
כן.

היו"ר ד' בן-מאיר:
אנו ניגשים להצבעה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא
שהעלה חבר הכנסת א' ולדמן
לוועדה — רוב

נגד — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת א' ולדמן לוועדת החוץ והביטחון
נתקבלה.

בעד ההצעה להעביר את הנושא
שהעלה חבר הכנסת ע' לנדאו

לוועדה — רוב

נגד — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת ע' לנדאו לוועדת החוץ והביטחון
נתקבלה.

בעד ההצעה להעביר את הנושא
שהעלה חבר הכנסת ע' דראושה

לוועדה — רוב

נגד — מיעוט

חוברת ל"ח, ישיבה ק"ו

— הצעות לסדר-היום: הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 24)
— הצעה לסדר-היום —

על כן, אין מוצא ממעגל האלימות, אין מוצא מהמשבר הכלכלי והחברתי שאלינו נקלעה החברה הישראלית, אלא בסיום הסכסוך על-ידי הכרה בזכות העם הערבי הפלשתיני, באופן חד-משמעי, למדינה עצמאית משלו — על-ידי נסיגה מהשטחים שנכבשו ביוני 1967 והקמת המדינה הפלשתינית ועל-ידי משא-ומתן עם אש"ף כנציגו הלגיטימי של העם הערבי הפלשתיני, במסגרת ועידה בין-לאומית.

דרך אחרת אין. זאת, בסופו של דבר, תהיה הדרך אשר תיכפה עליכם, על נציגי ממשלת ישראל. אני מקווה שהם יהיו נציגים אשר יוליכו את ישראל והחברה הישראלית לשלום.

היו"ר ד' בן-מאיר:
תודה רבה.

ה. הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 24), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה)

היו"ר ד' בן-מאיר:
בסדר. ובכן, אני מודיע בזאת שוועדת הכנסת תקבע את הוועדה שאליה תועבר הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 24). תודה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
צריך להצביע.

היו"ר ד' בן-מאיר:
מי בעד הסמכת ועדת הכנסת לקבוע את הוועדה ירים את ידו.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 24), התשמ"ה — 1985, לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' בן-מאיר:
בוה חמו כל הפקפוקים לגבי הנושא. אני מודה לך, חבר הכנסת גולדשטיין, שהערת את אוזני.

והצעתו של השר רבין להעביר את הצעותיהם של חברי הכנסת ולדמן ולנאול לוועדה היא עידוד למעשה לטרור הגזעני הזה, המהווה כיום סכנה חמורה. לא רק לעם הערבי הפלשתיני ולשלום, אלא לחברה הישראלית כולה.

מי שחזה בטלוויזיה לפני שבועיים במחזה המדהים של הפגנת "גוש אמונים" כתמיכה בנאשמי המחתרת-הטרוריסטית היהודית, הפגנה בתביעה לטרור נגד בני העם הערבי הפלשתיני, בתביעה לגירוש ערבים מהארץ, מי שחזה ושמע את הדיבור הגזעני הנאצי שהועבר רק בחלקו בטלוויזיה, אם יש לו שמץ של מצפון אנושי, יכול היה לראות את התהום ואת הסכנות שאליהם הגיעה החברה הישראלית אחרי 18 שנה של כיבוש והמשך הסכסוך והמלחמה.

היו"ר ד' בן-מאיר:
חברי הכנסת, לפני שאנחנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום, אני רוצה לערוך הצבעה חוזרת לגבי הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 24). בשבוע שעבר ביקש סגן שר, האוצר להעביר את ההצעה אחרי הקריאה הראשונה לוועדת הכספים. מתברר שהיינו צריכים להעביר אותה לוועדת העבודה והרווחה. לכן נצביע שוב.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אנשים לא יודעים כמה מדובר.

היו"ר ד' בן-מאיר:
בסך הכול, צריך להעביר מוועדת הכספים לוועדת העבודה והרווחה. זה לא צריך להיות עניין עקרוני. לפי התקנות זו צריכה להיות ועדת העבודה והרווחה. זה הכול. מישו יערער על דבר כזה?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אנחנו מציעים שוועדת הכנסת תקבע.

ו. הצעה לסדר-היום

התפשטות הבנייה הערבית הבלתי-חוקית ומנגד הקפאת תקציב ממשלתי לגאולת קרקעות

למשל הלגיטימציה של אש"ף, ולהבדיל אלף אלפי הבדלות, ההשלמה עם נושא הירידה. הכול מתנגדים, אבל למעשה משרדים עם חוסר העלייה או עם הנשירה. אפשר למנות עוד הרבה נושאים כאלה. ואפילו נושא שרק אחמול עלה פה לסדר-היום בתחום הכלכלי — אותה השלמה עם העובדה, שכנושא ההון ובעלי ההון אי-אפשר להתמודד, אי-אפשר לעשות בנושא זה חלוקה צודקת, שצריכה להיות כל כך אופיינית לעם היהודי.

ובכן, אני רוצה לדבר על כך שיש השלמה עם בנייה ערבית בלתי-חוקית שמתפשטת באזורים שונים — כפי שאמר אחר כך, לא רק ביהודה ושומרון אלא גם בתוך המדינה. זה לא שייך לשר הביטחון, אשר צריך להשיב לי, אבל אני רק אוכיר —

שר הביטחון י' רבין:
אני אשיב לך בנושא יהודה, שומרון ועזה.

היו"ר ד' בן-מאיר:
אני מוזמין את חברת הכנסת נאולה כהן להציע את הצעתה לסדר-היום על התפשטות הבנייה הערבית הבלתי-חוקית ומנגד הקפאת תקציב ממשלתי לגאולת קרקעות. בבקשה.

נאולה כהן (התחייה-צמח):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא שאני מעלה היום — התפשטות הבנייה הערבית וקניית קרקעות בידי ערבים ולעומת זאת מחל שלנו בנושא של גאולת הקרקע — שייך לקבוצת נושאים שיש לה קריטריון משותף: איש לא מסכים לכך. כולם מתנגדים. אבל יש מין הרגשה של השלמה עם המצב הקיים. ההשלמה עם הרע גרועה מהרע עצמו. פירושו של דבר, שאין כוח להילחם בו ובעצם בכך ניתנת לו גם לגיטימציה מוסרית.

רק אוכיר עוד נושאים שיש בהם גם כן התייחסות כזאת של השלמה עם מצב של "אין מה לעשות" והמצב מתדרדר —

קשר כזה. לכן זה גם עניינו של שר הביטחון להתעניין בנושא הזה של תוכנית המתאר, של משרד הבינוי והשיכון אומנם, בכל מה שקורה מעבר ל"קו הירוק".

הבעיה היא לא רק המוטיבציה, שהיא מוטיבציה פוליטית, ועל זה גם אומרים החוקרים: גם ההתפשטות מסביב לירושלים לכיוון של רמאללה היא התפשטות שאין לה היגיון של תכנון. של איכות חיים, אלא לתפוס מה שיותר ויותר קרקעות.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

על מי את מדברת?

גאולה כהן (התחיה-צמח):
על הערבים.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אה.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

הבתים ריקים. עדיין אין להם אפילו אוכלוסייה לאכלס את הבתים האלה. יש להם איזה חילופי אוכלוסין שבאים מחברון לרמאללה ומרמאללה הם מסתובבים. אבל הבעיה היא לא לאכלס אותם עכשיו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תכניסי אותם לבתי-הסוהר.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

הבעיה היא לתפוס יותר ויותר קרקעות ולהקיף את ירושלים בעובדות קיימות של בנייה ערבית. את המרפסת שלי אינני יכולה להגדיל בחצי מטר, וכדרך. אבל מהמרפסת שלי אני רואה את שני הכפרים הערביים עיסאווייה וענתה גדלים כל יום. כל יום שני וחמישי — עוד בית ועוד בית.

עבד-אללה דראושה (המערכ):

— — — שנקרו לך את העיניים.

הי"ר ד' בן-מאיר:

אני מבקש מתכרי הכנסת שלא להפריע. חבר הכנסת שם-טוב. אני מבקש.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אבל מלבד המוטיבציה הפוליטית, בואו נראה מה הוא מקור המימון של הבנייה הזאת. ידוע, וגם עם זה משלימים, שהמימון בא מקרנות של אש"ף.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הי"ר ד' בן-מאיר:

חברת הכנסת שולמית אלוני. תואילי קודם לשבת. אני מבקש שלא להפריע.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

יש גם השלמה של מדינת ישראל, השלמה תמורה. אם כי ידוע שרוב הכסף בא ממקורות מחוץ למדינה. אבל אנחנו לא נלך לפשפש בציציות של החורמים. זה הביטוי הידוע גם כלפי הנושא של שיתוף הפלשתינים — לא נפשפש בציציותיהם ובפנקסי השיקים, מי חתום. יש כספים, יודעים שזה מבחון, והממשלה משלימה עם העובדה הזאת.

מי קובע שהכספים האלה פוליטיים? — לא התחיה, לא "גוש אמונים". אותו מכוון לחקר ישראל קובע שהכספים באים ממימון פוליטי. הוא מדבר על קין שנקראת "סומת", והקין הזאת ידועה. מאחר שלא נותר לי זמן רב, אינני יכולה לצטט

גאולה כהן (התחיה-צמח):

בסדר, בסדר, אני יודעת. אני רק אומרת. מותר לי לומר, כלי שזה שייך לחשובה שלך, שמבחינה זו אין קו ירוק. כך גם מבחינת הפעילות הטוריסטית. הטורו מחק את הקו הירוק, כך גם הבנייה הבלתי-חוקית. אתה תענה לי על מה שקורה מעבר למה שאנחנו קוראים לו "הקו הירוק". המדיניות הרשמית, לצער, עדיין מכנה אותו כך. בשבילי אין "קו ירוק".

לאחרונה, עלי-פי מחקר של מכוון ירושלים לחקר ישראל עולה שבמרחב הלא-יהודי באזור ירושלים-רמאללה, במגזר שנקרא מגזר כפרי, גדל השטח הבנוי ב-180%, זאת אומרת פי-שלושה מאז 1967.

שר הביטחון י' רבין:

180% זה פחות מפי-שניים.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

מאז 1967. זה אחוז שהמכון לחקר ישראל אומר.

הי"ר ד' בן-מאיר:

אני מבקש לאפשר לחברת הכנסת גאולה כהן להמשיך.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

עם מי אתה מתווכח, אדוני שר הביטחון. עם תופיק טובי או אתי? למי אתה משיב? אדוני שר הביטחון, את מי אתה רוצה לשכנע, אותם? הם לא הגישו הצעה לסדר-היום, אני הגשתי. אולי תדבר אתי? אולי תשכנע אותי? אם תשכנע אותי, אני אוריד את ההצעה. מלבד זאת, נדמה לי שיש לך רשות התשובה ואתה יכול לבוא לכאן. את תופיק טובי אתה לא צריך לשכנע, הוא משוכנע שזה לא ב-180%, לא פי-שניים ולא פי-אחד ולא פי-כלום.

אני מבקשת את תשומת לבך, אדוני שר הביטחון, ואני מקווה לקבל אותה. פי-שלושה, פי-שניים — אני מסתמכת על המחקר הזה, ואני מקווה כי גם אתה קראת אותו.

נוסף על הפעילות הטוריסטית, שחוטפת וגוזלת יהודים, אנחנו עדים לתופעה שחוטפים וגוזלים גם קרקעות של יהודים, ואין תגובה הולמת. שמענו קודם — ולחלק גדול ממה שאמר שר הביטחון הסכמתי — שצריכה להיות ומתחילה להיות תגובה על גזלת חיי יהודים. אני רוצה לשמוע את תשובתו מה עושה משרד הביטחון לגבי התופעה של גזלת קרקעות יהודים — נכון ששם לא מדובר על יישום החוק הקיים. אפשר לשאול את חבר הכנסת כ"ץ-עוז. שמדבר על גזלת קרקעות בנגב. וידועים הדברים ודבורים על חדרה והרה"בית. יש בנייה בלתי חוקית בלי יישום חוקים. זה לא שייך לשר הביטחון, אם כי כשר בממשלה זה שייך גם לו.

אני רוצה לשאול: מאז 1975 עוסק משרד הבינוי והשיכון בתוכנית מתאר גם למרחב הזה, שהוא מעבר ל"קו הירוק". מהמשרד הזה אישרו לנו שתוכנית המתאר כולה איננה מיושמת בשטח. מפני שיש קונפליקט פוליטי בין שתי אוכלוסיות ובקונפליקט הזה אין קביעות כרוזות ובפועל אין תוכנית מתאר.

זה גם עניינו של משרד הביטחון אף שתוכנית מתאר נעשית עלי-ידי משרד הבינוי והשיכון. אבל, אם היא נעשית מעבר ל"קו הירוק", זה עניינו של משרד הביטחון. בגלל הבעיות הביטחוניות הכרוכות בכך, גם פה אינני רוצה להאריך בעיטות. סגן שר החקלאות דיבר על הקשר בין הבנייה הבלתי-חוקית וההתפשטות הוא לבין הפעילות הטוריסטית. אני יכולה לתת לך את הצטיטה מדבריו ב"דבר". אין ספק שיש

את דברי פנחס ענברי ואחרים על הקרן הזאת. ידוע שזו קרן אשר עובדת בשיתוף עם אש"ף והיא מסייעת לשטחים. אנחנו יודעים שזה כך, ומשלימים עם זה.

הקרן הזאת נוסדה עוד בשנת 1979, עם ועדת תיאום. עכשיו היא יושבת בירדן, היא מופעלת מירדן בשיתוף עם אש"ף. יתר על כן, השנה הוקמה קרן נוספת ביוזמתה של הרשימה המתקדמת לשלום, שהרשימה שלה והנציגים שלה פועלים היום בחסות ובחסיונות של כנסת ישראל, קרן שהוציאה חוברת זאת. החוברת הזאת היא קרן-קיימת לגאולת פלשתיין, קרקעות לפלשתינים, קרן האדמה מהרשימה המתקדמת לשלום בנצרת, שהיא המרכיב המרכזי של הרשימה הזאת. בחוברת הזאת מפורשת האידאולוגיה של גאולת קרקעות להקמת מדינה פלשתינית, במטבח המסורת, להבדיל אלף אלפי הבדלות, הציוניות. הם מדברים על דונם ועוד דונם, עץ ועוד עץ, יש גם יהודים. דרך אגב, היום הם למדו את החוכמה הציונית האחרת, ושכשנחרג איזה מחבל ערבי הם הולכים לנטוע על שמו יער, בשיתוף יהודים. זאת אומרת, ייפול מחבל ערבי, אנחנו ניטע עץ. החוברת הזאת, המדיניות שעומדת מאחוריה — גאולת קרקע, קרן-קיימת לגאולת קרקעות הערבים — ואנחנו, נו מה אנחנו יכולים לעשות? אנחנו נגיד להם שלא יוציאו חוברת? אנחנו נגיד להם שלא להקים עמותה? אנחנו פורטים זאת לכל מיני פרוטות — מה אתה חלף להפעיל טנק נגד זכוב? הרי כסף הכול יש פה זכוב. אבל מכל הזכובים האלה, רבותי חברי הכנסת, ומכל המחדלים הקטנים האלה, שאנחנו עוברים עליהם לסדרהיום — אנחנו יודעים מה אפשר לעשות מדונם ועוד דונם, אנחנו יודעים.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אצלנו מדברים — כמה שזו בדיחה עלובה — על נסיגות ועל פשרה טריטוריאלית בשעה שהם עושים את הפשרה הטריטוריאלית שלהם בשטח על-ידי קנייה בלתי חוקית, ואנחנו נסוגים.

חברת הכנסת חייקה גרוסמן שואלת את סגן השר מילוא, בשאלתה שנמצאת ברגע זה על שולחנכם: האם באמת ההתבטאות שלך, שמדיניותנו היא להעביר אדמות של ערבים ליהודים ולא להיפך, האם היא מבטאה חלילה את מדיניות הממשלה? שמעו שמוע, בא סגן השר רוני מילוא ואומר שהמדיניות שלנו להעביר אדמות ערבים ליהודים. חברת הכנסת גרוסמן שואלת האם זו, חלילה, מדיניות הממשלה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אם זו מדיניות הממשלה, זה חמור מאוד.

גאולה כהן (התחיה-צמח):
זהו. חמור מאוד.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
חמור מאוד.

גאולה כהן (התחיה-צמח):
תסלח לי, אדוני הנאור — — —

אלעזר גרנות (מפ"ם):

— — —

הי"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת גרנות, דומני שאתה רוצה להעיר אחר כך כמה הערות.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אדוני הרמקורט והנאור אלעזר גרנות — — —

הי"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת גרנות ונאמן, אני מבקש להפסיק.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אדוני הרמקורט והנאור, חבר הכנסת אלעזר גרנות, עם הדמוקרטיה הזאת אתם תהרגו את מדינת ישראל. אני רוצה לומר לך משהו. מדינות דמוקרטיות לא מרשות למכור לזרים את אדמותיהן. רק אתמול שמענו זאת ברדיו. שום מדינה לא תמכור את האדמות שלה לגורמים זרים. למה זה לא דמוקרטי?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

זרים, על מי את מדברת?

גאולה כהן (התחיה-צמח):

זרים. אה, כי אתה חושב שזו גם ארץ ישמעאל.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אני חושב שזו ארץ משותפת.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אני חושבת שזו רק ארץ-ישראל. זאת היא הבעיה. זאת היא הבעיה. פעם ידענו לעשות בתחבולות, גם על-פי החוק, גם על-פי החינוך, גם בחקיקה. היום, שום דבר. לא חינוך, לא חקיקה, לא תחבולות, לא מדיניות, לא שכנוע, לא כלום. הפקרנו את ארץ-ישראל לקרן למען ישמעאל. זאת היא האמת. יש כאן כל הזמן, בחלילה, דבר כזה שמתקדם בצורה מפתה כזאת שאתה לא חושב שכל דבר צריך לקומם אותך. אבל אחר הכול תקום בוקר אחד, תסתכל ימינה ושמאלה, ואני לא רוצה לומר מה אתה תרגיש, חס ושלום.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה, חברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אני כבר גומרת.

הי"ר ד' בן-מאיר:

לא, את כבר גמרת.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

משפט אחרון.

הי"ר ד' בן-מאיר:

לא, אני מצטער.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

מה המסוכן בעניין הזה? המסוכן בעניין הזה, אדוני שר הביטחון, שלעומת הכספים, המימון, המדיניות והמוטיבציה הזאת שלהם, תפתח את ספר התקציב שלנו ותקרא ותראה מה מוקדש שם לגאולת קרקע. משנת 1983, אם נחשוב את שנת 1983 כמאה אחוז, יש בתקציב ירידה של 77% לרכישת קרקע, מקרוב ל-2 מיליוני דולר יש היום 290 וכמה אלף דולר. ירידה של 77% בגאולת קרקע, כשגאולת הקרקע היא הדבר היחיד שנותן לנו צידוק לעשות את כל מה שאנחנו עושים, גם את הקיצוצים שאנחנו עושים, אבל המפעל הציוני הזה לא רק מוקפא אלא הולך אחורנית.

זוהי הבעיה הקשה. אדוני שר הביטחון, המחקר הזה והדאגה, שמתבטאת לא רק במחקר הזה, אלא גם במאמצים ואצל שרים ואצל חברי הכנסת, מחייבים דיון ובריקת כל הנושא מלכתחילה. יש לראות מה אפשר לעשות גם בתחום החקיקה וגם בתחום החינוך.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לשר הביטחון להשיב על ההצעה.

מכל מקום, אינני סבור שהנושא שמעלה חברת הכנסת גאולה כהן אינו מטופל כהלכה. ככל מה שהשבת, כלומר בתחום הנוגע לאחריות, אני רואה כל "גילוי מרהים", כפי שהיא התבטאה בדברי ההסבר להצעה לסדר-היום.

לכן אני מבקש להסיר את הנושא מסדר-היום.

הי"ד ד' בן-מאיר:

תודה לשר הביטחון. הצעה אחרת לחבר הכנסת אלעזר גרנות.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להציע להעביר את הצעתה לסדר-היום של חברת הכנסת גאולה כהן לוועדה. לאזו ועדה — אינני יודע. נדמה לי, שאין ועדה כזאת בכנסת. אבל, אני מציע להעביר את ההצעה לוועדה, ואני רוצה לנמק את הצעתי.

חברת הכנסת גאולה כהן הציעה, שנדון בכנייה הבלתי-חוקית בשטחים: כיוון שיש כנייה גדולה בלתי חוקית בשטחים, הכנייה של "גוש אמונים" ושותפיו, המונעים את השלום ומקורבים מלחמה, אני חושב שהצעה זו ראויה לדיון. צריך לדון בכנייה הבלתי-חוקית בשטחים.

אין דבר בלתי חוקי יותר מדבר שמונע שלום. אין דבר בלתי חוקי יותר מדבר שמקרב מלחמה.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

הי"ד ד' בן-מאיר:

חברת הכנסת גאולה כהן, אינני מרשה את זה. את אמרת את שלך, ועכשיו בבקשה להקשיב.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

מה קרה?

הי"ד ד' בן-מאיר:

שום דבר, אני מבקש שלא תפרע. זו איננה מסיבה, זו ישיבת הכנסת, ולא כל אחד מדבר מתי שהוא רוצה.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

כדי שעמדתי תהיה בהירה בתכלית, אני רוצה להגיד אותה במסגרת הזמן העומד לרשותי.

לעם היהודי יש זכות היסטורית בארץ-ישראל. עיקרון זה הוא הבסיס של הציונות, המאחד את כל חברי הבית הציונים. אבל, כידוע, מפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מארמנו, וחזרנו לארץ-ישראל ומצאנו בה עם אחר. ולעם הזה גם כן יש זכויות של בעלות וזכויות של חיים בארץ הזאת. ואשר על כן, ארץ-ישראל ההיסטורית היא מולדת משותפת לשני עמים — לעם היהודי, החוזר אליה, ולעם הערבי החי בה. כששני הגורמים הקיצוניים בשני העמים תובעים בעלות מלאה, הם מביאים למלחמת הכול-בכול, שבה כל אחד מהצדדים שואף להשמיד את זולתו.

לעומת זה, אנו מציגים את התפיסה של הפשרה ושל ההסכמה. הסכמה פירושה ריתור הדדי, כאשר כל אחד שומר על העיקר ומוותר על משהו שאינו בלתי חשוב; הוא מוסף להיות חשוב. אבל בשביל שלום, מוותרים גם עליו.

הכנייה הבלתי חוקית הנעשית על-ידי גורמים קיצוניים יהודים אינה נעשית כשטח-ריבונותה של מדינת ישראל. וכשאת, חברת הכנסת גאולה כהן, מדברת על "אלה

שר הביטחון י' רבין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה.

הי"ד ד' בן-מאיר:

אדוני שר הביטחון, בהתאם לחקון, עלי לשאול אותך, האם אתה עומד להציע להסיר את ההצעה מסדר-היום?

שר הביטחון י' רבין:

אציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נושא ההצעה לסדר-היום של חברת הכנסת גאולה כהן, אם לצטט במדויק, הוא: התפשטות הכנייה הערבית הבלתי-חוקית ומנגד הקפאת תקציב ממשלתי לגאולת קרקעות. אני משיב כאן אך ורק בכל הקשור לשני נושאים אלה באשר ליהודה, שומרון ועזה, לא בתחומי השטח שעליו חלה באופן פורמלי וחוקי הריבונות הישראלית.

המינהל האזרחי הוא האוכף את חוקי הכנייה ביהודה ובשומרון במסגרת הפעילות הרגילה לשמירת החוק והסדר העיבורי. לצורך זה פועלת במינהל האזרחי יחידה מיוחדת, המפקדת על כנייה בלתי חוקית.

הטיפול במבנים שבנו באופן בלתי חוקי נעשה על-פי תקנות ונהלים בסיוע ייעוץ משפטי. הטיפול כולל משלוח התראות, וימון לערעורים ומתן אפשרות למי שבנו מבנים בלתי חוקיים להרוס אותם בעצמם.

ככנושאים אחרים, גם בעניין זה, מקור הסמכות לפעולת היחידה במינהל בא מן החוק הישראלי. ואולם, במקרים שבהם הכנייה הבלתי-חוקית היתה בשטח שנסגר לפי צו בדבר הוראות ביטחון (מס' 378), ניתן לפעול נגד העובר, ואף להגיש נגדו כתב אישום, גם בגין כניסה שלא כדין לשטח סגור. ככל מקרה, את הריסת המבנה עצמו יש לבצע לפי ההליכים הקבועים בחוק או בתקנות, או בצו. אלה — כך קובעים היועצים המשפטיים למערכת הביטחון — מספיקים על-מנת לשמור על הסדר ולאכופך את החוק.

בשנת 1984 טופלו על-ידי המנהל האזרחי 281 מקרים של כנייה בלתי חוקית. הטיפול ב-150 מקרים הסתיים באותה שנה, ולגבי כולם בוצעו צווי הריסה. בשנת 1985 עד 30 ביוני, אותרו 94 מקרים של כנייה בלתי חוקית. הטיפול ב-50 מתוכם הסתיים ובוצעו צווי הריסה.

התקציב הממשלתי לנושא שחברת הכנסת גאולה כהן רואה כ"גאולת קרקע" אינו בתחום טיפולו של משרד הביטחון. נראה לי, לכן, שאם לחברת הכנסת גאולה כהן נראה שהחלטות הממשלה ביחס לעדיפויות בחלוקת התקציב הלאומי מוטעות, עליה להציע הצעה לסדר-היום לשר אחר.

אני, מכל מקום, בתקציב הביטחון המקוצץ — המקוצץ כבר בפעם השלישית מאז נכנסתי לתפקיד — אינני רואה כל אפשרות להקצות ולו גם סכום קטן לנושא זה.

יאיר צפן (מפ"ס):

מה אתה משיב לכלכלנים, הטוענים שיש מקום לקצץ עוד בתקציב הביטחון?

הי"ד ד' בן-מאיר:

אני חושב שזה לא רלבנטי לתשובתו של שר הביטחון.

שר הביטחון י' רבין:

אני רק אוכף לכלכלנים, שאחרון של תקציב הביטחון מהחל"ג ירד בעשר השנים האחרונות במחצית, ואני רוצה שמישהו יוכיח, שהדבר אפשרי כאמת בלי סיכון ביטחוני.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני קובע שההצעה הוסרה מסדר-היום.

מיכאל חריש (המערך):

אדוני שר הפנים, איך אתה מצביע — — —

שר הפנים י"ח פרץ:

אלעזר גרונט (מפ"ם):

גאולה כהן (התחיה-צמח):

מיכאל חריש (המערך):

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, אני מבקש להפסיק את הדיבורים. אני מבקש שלא להפריע.

מיכאל חריש (המערך):

אני מבקש משר הפנים ללמוד את חוק-יסוד: הכנסת וחוק-יסוד: הממשלה. הוא ממונה על החוק במדינת ישראל בענייני פנים. לפני זה אני מציע שהוא ילמד מה מחייב אותו כשר, על-פי חוקי המדינה, חוקי מדינת ישראל.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מציע שתעביר את הצעתך לראש הממשלה.

אורה נמיר (המערך):

השר פרץ, גם אנחנו נצביע נגדך.

שמסתובבים שם, ראוי שתזכרי שהם מסתובבים על אדמה שלהם. לא שלך. אי-אפשר כך לדבר על בני-אדם. מי שמדבר כך מתחיל בתהליך של דהומניזציה של בני עם אחר.

לכן אני מבקש להעביר את הנושא לוועדה, לדון בכנייה הבלתי-חוקית מכל צד שהוא. אבל קודם כול בכנייה הבלתי-חוקית היהודית בשטחים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. חברת הכנסת גאולה כהן, יש הצעה להעביר את הצעתך לוועדה, האם את מסכימה?

גאולה כהן (התחיה-צמח):

לוועדה — בהחלט.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. ובכן יש לפנינו שתי הצעות: הצעה להסיר את הנושא מסדר-היום והצעה להעביר אותו לוועדה. אני מעמיד אותן להצבעה זו מול זו.

ה צ ב ע

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — רוב

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לדיון בוועדה — מיעוט

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום

של הכנסת נתקבלה.

ז. שאלות ותשובות

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מזמין את סגן שר החוץ להשיב על שאלות, ותחילה על שאלתא מס' 1023 של חברת הכנסת חייקה גרוסמן.

1023. עמדת השר כלפי הסדר הקרקעות בשטח 9

חברת הכנסת ח' גרוסמן שאלה את שר החוץ ביום א' בסיוון התשמ"ה (21 במאי 1985):

סגן שר החוץ רוני מילוא יצא נגד הצעת הסדר קרקעות בשטח 9, כפי שמציע השר עזר ויצמן, וטען שכמדיניות, וככלל, יש להעביר אדמות ערבים לידיים יהודיות, ולעולם לא להיפך.

שאלתי היא:

האם דברי סגן שר החוץ בעניין זה מבטאים את עמדת הממשלה?

סגן שר החוץ ר' מילוא:

סגן שר החוץ, כלומר אנוכי, סבור שהתנועה הציונית ראתה ועדיין רואה בגאולת אדמות ושמירתן בידיים יהודיות יסוד הכרחי לקיומה של מדינה יהודית בארץ-ישראל.

למיטב ידיעתי, חברת הכנסת גרוסמן — ותתקני אותי אם אני טועה — כל ממשלות ישראל הודהו עם מטרות התנועה הציונית ועשו כול אשר לאל ידן להגשים מטרות אלה.

אני אכן סבור שאין להעביר אדמות מידיים יהודיות.

היו"ר ד' בן-מאיר:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת גרוסמן.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני סגן השר, לא זאת היתה השאלה.

עבדי-אלוהב דראושה (המערך):

האם זה לא מנוגד — — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת דראושה, מה קורה פה? נתתי רשות לחברת הכנסת גרוסמן לשאול שאלה נוספת. איזה מין סדר זה?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

התשובה לא היתה על השאלה. אני מבקשת לחזור על השאלה. השאלה היתה ש"סגן שר יצא נגד הצעה להסדר קרקעות בשטח 9, כפי שמציע השר עזר ויצמן, וטען שכמדיניות, וככלל, יש להעביר אדמות ערבים לידיים יהודיות, ולעולם לא להיפך". אינני מדברת על "להיפך". אתה "להיפך" נעזוב. הוא אמר ש"יש להעביר אדמות ערבים לידיים יהודיות". מה זאת אומרת? למה הכוונה? ואדוני סגן השר, כאילו אמצעים אתה רוצה לעשות את זה?

סגן שר החוץ ר' מילוא:

חברת הכנסת גרוסמן, מאחר שלא שאלת בשאלה על אמצעים, לא התייחסתי לאמצעים. אני מציע לך לעיין בספרי ההיסטוריה על תקופת יהושע חנקין וגאולי קרקעות אחרים, שחלקם הגדול היו מתנועת העבודה, חלקם גם מהתנועה הרכיוונית.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

יאר צבן (מפ"ס):

אני אכן סבור שאין להעביר אדמות מידיים יהודיות. אם משהו רוצה לערער על יסודות הציונות, רבותי, זה נושא לדיון אחר, לא בשאלתא זו. אלה יסודות הציונות, ואם אתם רוצים לסגת מהם — זכותכם. אני נשארתי ציוני כפי שהיו מייסדי מדינת ישראל וראשוני החלוצים שבאו הנה, לרבות אנשי מפ"ס. יהושע חנקין גם כן נמנה עמם.

אלעזר גרנות (מפ"ס):
אתה ויהושע חנקין.

יאר צבן (מפ"ס):
יהושע חנקין או יהושע בן-נח?
עבד-אלוהב דראושה (המערץ):

הי"ר ד' בן-מאיר:
חברי הכנסת, אני מבקש לא להפריע.

1065. ביקורו של ראש עיריית ניו-יורק אד קרץ' חבר הכנסת י' ארצי שאל את שר החוץ ביום ט' בסיוון התשמ"ה (29 במאי 1985):
מן העיתונות למדתי, שביקורו של ראש עיריית ניו-יורק, מר אד קרץ', היה רצוף תקלות ואי-הבנות.
לפיכך, אבקשך להשיבני:

1. מי אחראי לארגונו של הביקור?
2. אילו תקלות נתגלו בביקור?
3. מדוע לא יצאו לפועל הפגישות עם חבר הכנסת אבא אבן ועם השר משה ארנס, שנכללו בתוכניתו?
4. מדוע לא סופק למר קרץ' רכב מתאים?
5. מדוע לא אורגן ביקורו בטאבה על-ידי משרד החוץ, כי אם על-ידי סידור פרטי של השר שרון?
6. האם נעשה כל הדרוש והמקובל כדי שאירוחו של ראש עיריית ניו-יורק יתבצע לפי התקנים והסידורים כנהוג לגבי אורחים רמי-מעלה כמורה?
7. האם הועברה התצלולת רשמית ופורמלית על התקלות שנחלו לביקור?

סגן שר החוץ ר' מילוא:

1. ראש עיריית ניו-יורק הגיע לארץ כאורח הכנס לציון 40 שנה לניצחון על הנאצים. מארגני הכנס היו אחראים לארגון תוכנית הביקור ולאירוחו של ראש העיר. נוסף על כך, התבקש משרד החוץ לסייע בתיאום נושאים נוספים. למשימה זו נרתמו אנשי מחלקת צפון-אמריקה ומחלקת האורחים הרשמיים של משרד החוץ, אשר קיבלו את הבקשות של עוזר ראש העיר ובקשות נוספות שהגיעו מהקונסוליה הכללית בניו-יורק.

2. הביקור התנהל כמתוכנן ובלא תקלות. למעט ביטול הפגישה עם חבר הכנסת אבא אבן וביטול הפגישה עם נשיא המדינה, שבעקבותיה היו חילופי דברים בין שני האישים, כפי שדווח בעיתונות.

3. הפגישה עם השר ארנס לא נכללה בתוכנית, עקב חוסר אפשרותו של השר להיפגש עם ראש העיר.

ארוחת הבוקר שתוכננה עם חבר הכנסת אבן נדחתה לפגישה למחרת היום, אולם גם זו בוטלה על-פי הודעת מזכירתו של חבר הכנסת אבן, שהועברה לידיעת ראש העיר. לא נמסרו לנו סיבות הביטול.

סגן שר החוץ ר' מילוא:

יהושע חנקין רכש אדמות באזורים רבים בארץ, במיוחד באזורי הגליל העמק. הוא רכש אדמות מהערבים שחיו שם, והעביר אותן ליהודים. ועם כל הכבוד, אם משהו רוצה לערער על ההיסטוריה של הציונות, הוא יכול לערער על כך, לא כאן ולא בפני. יש אולי גורמים אחרים שבפניהם צריך לערער על כך.

אלעזר גרנות (מפ"ס):
אבל לא על שטח 9.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):
אני שאלתי את סגן שר החוץ —

הי"ר ד' בן-מאיר:
אין לך עכשיו רשות הדיבור. חברת הכנסת גרוסמן.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):
לא זאת היתה השאלה.

הי"ר ד' בן-מאיר:
תגישו ערעור על כך.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):
אגיש ערעור לוועדת הכנסת.

עבד-אלוהב דראושה (המערץ):
אני מבקש לשאול שאלה נוספת.

הי"ר ד' בן-מאיר:
אני מבקש לא להפריע. לא אתן לך שאלה נוספת. אין פה שאלות נוספות.

גאולה כהן (התחיה-צמת):

חייקה גרוסמן (מפ"ס):
שבי בשקט. את לא הושב-ראש. ה"בוס" של כל הכנסת.

הי"ר ד' בן-מאיר:
אינני מבין, איזו אנרגיה בסופו של שבוע? מנין אתם לוקחים את כל זה?

יאר צבן (מפ"ס):
הממשלה מעצבנת אותנו.

סגן שר החוץ ר' מילוא:

אדוני הושב-ראש, חברי הכנסת, כדי שהדברים יהיו ברורים ויירשמו בפרוטוקול בבחירות, השאלתא התייחסה לכך שאני טענתי ש"כמדיניות, וככלל, יש להעביר אדמות ערבים לידיים יהודיות, ולעולם לא להיפך". וחברת הכנסת גרוסמן שאלה כה: האם דברי סגן שר החוץ בעניין זה מבטאים את עמדת הממשלה? על כך השבתי, שהתנועה הציונית ראתה ועדיין רואה בגאולת אדמות ושמירתן בידיים יהודיות יסוד הכרחי לקיומה של מדינה יהודית בארץ-ישראל.

אלעזר גרנות (מפ"ס):
מה חושבת הממשלה?

סגן שר החוץ ר' מילוא:

באשר לממשלה — החלק השני קובע ואומר: למיטב ידיעתנו כל ממשלות ישראל הודו עם מטרת התנועה הציונית ועשו כול אשר לאל ידן להגשים מטרת אלה.

בין משתתפי הקורס, ובו הסבר שהקצין לא השתתף במסיבה, משום שהזמן בעקיפין ולא בפומבי.

אבקש להשיב לשאלותי הבאות:

1. כאשר פוגעים בכבודו של קצין צה"ל המשתתף בקורס קצינים בחוץ-לארץ, פוגעים במעמדו ובמדינתו. האם עליו לעבור על כך סדר-היום?

2. האם ציר ישראל בבון נהג כהלכה כאשר הציע לאותו קצין לשבת בבית ולא להגיב?

3. לאור האמור בשאלתא זו, האם ייתן משרד הנוחיות חר'משמעות לכל נציגי המשרד בחוץ-לארץ להשיב על כל פגיעה?

תשובת סגן שר החוץ ר' מילוא:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הפרסום ב"על המשמר", שעליו מסתמך חבר הכנסת כהן-אבידן, אינו מדויק. ציר ישראל בבון נשאל, האם על הקצין המשתתף להשתתף בקבלת פנים אלזירית, שאלה לא הזמן ישירות אלא בעקיפין ובצורה מבוזה, ולמחות שם בפומבי על צורת ההזמנה, או לשבת בבית ולמחות לאחר מעשה. התשובה שקיבל היתה, ששמירת כבוד המדינה מחייבת שישב ולא ילך לקוקטיל שאליו לא הזמן בצורה מכובדת, ויימנע ממחאות וישאיר בידי נספח צה"ל את ההחלטה האם ובפני מי וכיצד יש להגיב.

2. ציר ישראל בבון נהג כהלכה. חבר הכנסת כהן-אבידן יכול להיות סמוך ובטוח, שנציגי משרד החוץ יודעים כיצד לשמור על כבוד מדינת ישראל ולהשיב כהלכה על כל פגיעה. אין כל פגיעה בכבודו אם נפעל בצורה שאינה מקשה על הנהלת בית-הספר, כגון: פרסומים בעיתונות, דינויים בכנסת וכדומה.

3. לדעתו, המסקנה של פרשה זאת היא, שיש לבדוק את התדרוך הניתן, או לא ניתן, למשתתפי צה"ל בחוץ-לארץ לפני צאתם ולנסח הנחיות קבע לגבי כללי התנהגות, כפי שיש ודאי לגבי כללי ביטחון. יש לבדוק כיצד הגיע דיווחו של הקצין לנספח צה"ל על הפרשה לפרסום ב"על המשמר" ויש לשפר את שיתוף הפעולה בין נספח צה"ל לשגרירות.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה לסגן שר החוץ.

ח. הצעה לסדר-היום

מדיניות ממשלת ישראל בנושא יהדות ברית-המועצות עם תחילת כהונתו של גורביצ'וב

"ברית-המועצות מכירה בכך שלעם היהודי יש שורשים היסטוריים ומולדת בארץ-ישראל".

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית, אני מבקשת להביע את מחאתי על שההצעה לסדר-היום בנושא מצב יהודי ברית-המועצות, שהוגשה על-ידי כמה חברי הכנסת מסיעות שונות, נדחתה מדי פעם בפעם למרות חריפותו של הנושא, הגובל בפדיון שבויים ובפיקוח נפש. הממשלה והכנסת צריכות להיות המובילות העיקריות במאבק היהודים שם. לא רק כדי לחזק את פעילות כל הארגונים הפעילים בנושא זה בארץ ובחוץ-לארץ וכדי לתת ממד נכון לפעולה, אלא גם כדי לחזק את ידי הפעילים, המסורבים, האסירים וכל המקוים לחופש

4. פמלייתו של מר קרן, כללה אותו, את עוזרו ושני אנשי אכטחה. לקבוצה זו סופקו על-ידי הכנס. שהיה אחראי לאירוח, מכונות מתאימות להסיעם ברחבי הארץ.

5. המשרד לא התבקש לארגן ביקור בטאבה. להיפך, נמסר לנו כי יום אחד במהלך הביקור יהיה באחריותו של השר אריאל שרון ובטיפול לשכתו. וכי עליו לא לחנן דברים ליום זה. זה היה היום שבו ביקר ראש העיר בטאבה, בחברון ובחנותו של השר שרון.

6. נעשה כל הדרוש וכמקובל על-ידי משרד החוץ כדי שאירוחו של ראש עיריית ניו-יורק היה כנהוג לגבי אורחים ברמתו ובמעמדו. זאת למרות הצורך לתאם את הביקור במקביל לסידורים פרטיים שנעשו על-ידי עוזר ראש העיר ולא הובאו לידיעתנו. מקצועיותם של אנשי מחלקת האורחים של משרד החוץ עמדה לנו כדי להתגבר על קשיים רבים.

7. הביקור תואם והתנהל כמיטב היכולת. לפיכך, לא נראה לנו כל צורך להעביר התנצלות כלשהי לאורח. בעיתונות פורסמו עובדות לא נכונות והאשמות שווא. ביקשנו מן הקונסול הכללי שלנו בניו-יורק לפנות לראש העיר ולהעמיד את הדברים על דיוקם. כמו כן הורינו לקונסול הכללי לבדוק עם כתב "מעריב" בניו-יורק מדוע לא בדק את אמיתות העובדות לפני שפרסם את כתבתו.

ראש עיריית ניו-יורק הוא ידיד מובהק של ישראל ואינו סבורים שיש צורך לנפח מעבר לכל פרופורציה את התקלות שהיו במהלך ביקורו, ושלא נגרמו באשמת משרד החוץ.

1066. פגיעה בכבודו של קצין צה"ל המשרת בחוץ-לארץ
חבר הכנסת מ' כהן-אבידן שאל את שר החוץ ביום ט' בסיוון התשמ"ה (29 במאי 1985):

בעיתון "על המשמר" מיום כ"ג באייר התשמ"ה, 14 במאי 1985, פורסמה הכתבה "ישראל-אלזיר: תקיפת בהמבורג", שבה סופר, כי קצין צה"ל שנשלח להשתלמות בבית-ספר לפיקוד ומטה בגרמניה המערבית התריע בפני מפקדי הקורס על שלא הזמן על-ידי הקצין האלזירי, המשתתף בקורס, למסיבה שנערכה לכבוד כל משתתפי הקורס. דבר הנהוג ומקובל בקורס זה.

הוא שאל את ציר ישראל בבון כיצד עליו לנהוג וחשובות היתה פשוט לשבת בבית. דעת הנספח הצבאי כשגרירות ישראל היתה שונה. הנספח הצבאי ביקש מהקצין להפיץ מכתב

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, אנו עובדים להצעה לסדר-היום של חברת הכנסת מרים גלזר-תעסה: מדיניות ממשלת ישראל בנושא יהדות ברית-המועצות עם תחילת כהונתו של גורביצ'וב.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בטרם אגע בנושא עצמו — נודע אמש שגרומיקו הוא הנשיא החדש של ברית-המועצות. בשם ועדת העלייה והקליטה של הכנסת אנחנו שולחים את ברכותינו ומקווים שבתפקידו הרם יכניס רוח חדשה ביחס ליהודי ברית-המועצות ויפעל ברוח דבריו באר"ם ביוני 1947 למען הקמתה של מדינה יהודית:

לידיעתנו, איננו מוכרים כלל כעס בבית-המועצות, אף שיש מאה עממים, ואנחנו, לפי גודלנו, נמצאים במקום ה-16. יש עמים שמונים רק כמה עשרות אלפים והם מוכרים כעמים, ואילו אנחנו, שמונים למעלה מ-2 מיליונים שם, איננו מוכרים כעם בבית-המועצות, על כל היוצא מכך. זהו הצדק וההשוויון.

הזכרתי כל זאת, כדי להמחיש את הרקע, את האווירה הנוחה שיצרו הסובייטים לרדיפות נגד היהודים, וכדי שנחוש מחויבות מוסרית עמוקה לעזור לאחינו שם. הם העזו לצאת נגד מעצמה אכזרית ולתבוע את זכותם לשפה העברית. לדת היהודית, לחופש, לשיבה למולדת, וכל זה כרוך בסיכון חיי אדם ממש. ואנחנו כאן כמעט מחשים, כל הפעילות שלנו, ובראש ובראשונה, של הממשלה, אינה עומדת בשום פרופורציה למאמץ שהם עושים שם בחרפם את נפשם.

היו חילופי שלטון. גורבצ'וב הצעיר, הפרגמטי, לא נראה כאיש בשורה בינתיים, ואולי חלילה הריפך. אומנם, עם עלותו באפריל יצאו 161 יהודים, ורבים פירשו שיש לראות בכך שינוי מדיניות העלייה לטובה, כי במרס 1985 עלו 98 בלבד. אך, רבותי חברי הכנסת, במאי יצאו רק 151 וכיוני 36 בלבד, המספר הקטן ביותר מאז 1963.

מה צריך להיות ההסבר לכך? מהי מדיניות ממשלת ישראל כעניין זה, ומה היא חושבת לעשות?

עמיתי חברי הכנסת, בזמן האחרון ניכרת הרפיה מסוכנת בפעילות הארגונים בארץ ובחוץ-לארץ בנושא המאבק למען יהדות ברית-המועצות, והמצב מחמיר. יש אומרים שההרפיה באה בגלל דיס-אינפורמציה מכוונת, ויש אומרים, שבגלל המצב הבין-מעצמתי, יש מוצאים סימוכין בשלושה מתוך ששת התנאים ששר החוץ האמריקני ג'ורג' שולץ העלה בפני הסובייטים בדברו על שיתוף ברית-המועצות בוועידה בין-לאומית בנושא המזרח התיכון, לאמור: 1. חידוש היחסים הדיפלומטיים עם ישראל; 2. הגבלת התעמולה האנטישמית; 3. הפסקת הטרדת היהודים, ובכללם מי שמבקש להגר לישראל.

עד כה הבחינו ארצות-הברית, ברית-המועצות וישראל והפרידו באופן עקיב בין נושא יהדות ברית-המועצות לבין הסכסוך במזרח התיכון. מאז נחתמה לבנון החלה ברית-המועצות לקשור במובהק את נושא יציאת היהודים לנושא המזרח-תיכוני, וארצות-הברית נותנת לזה פרהסיה. היה ידוע לכול, שנושא יהודי ברית-המועצות היה עד כה דבר שבין המעצמות והמחיר היה בין שתיהן; ואילו עתה משתמע שהנושא עובר לרמה אחרת, למזרח התיכון, וקיים חשש שגם המחיר ייגבה מן האזור, קרי: מישראל.

ועוד, עד כה הייתה התביעה ליציאת היהודים מברית-המועצות על בסיס המוני, שיבה למולדת וכו'. ואילו עתה יש חשש שהבסיס יתפרש במטבע פוליטי-אזורי מוצח-תיכוני.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חושבת שממשלת ישראל צריכה לתת תשובה על השאלה האם היא רואה בכך תפנית, ומה הן תוצאותיה התזויות. מה היא עמדת ממשלת ישראל לאור הנאמר למעלה? אל לה לממשלה להרשות הרפיה בפעילות הארגונים באירופה ובארצות-הברית. אסור להיכנס להרפיה או להדממה, לא מסיכות אסטרטגיות ולא מסיכות טקטיות.

העובדות בשטח מראות, כי מאז חילופי השלטון חלה הרעה קשה מאוד במצב אחינו בברית-המועצות. מן הידיעות

ולגאולה בברית-המועצות, אסור שנושא יהדות ברית-המועצות ירד מסדר-היום הלאומי.

היתה ציפייה שתתחול תמורה כלשהי ביחס ליהודים עם עלותו של מיכאל גורבצ'וב לשלטון. הציפייה היא אחד המרכיבים הטובים והיפים בנפש אנוש, שבלעדיה אין כמעט חיים. אך ציפייה כלי מעש, בלי חתירה בצדה, הופכת לאשליה, לאכזבה, למכשלה. אמרו רבים, שגורבצ'וב צעיר ואולי אינו דוגמטי כקודמיו. אמרו: הוא יהיה פרגמטי יותר, ומתוקף מסיבות פנימיות ישאף להתקרב יותר למערב ועם זאת אולי יקל על מצב היהודים. ציפו, אמרו, ובינתיים לא היא.

הוועדה לזכויות האדם, שנתכנסה באוטובה בראשית מאי השנה וארכה כשישה שבועות, היא במהותה ועדת מעקב לכיצוע אמנת הלסינקי משנת 1975, שחתומות עליה 35 מדינות. היא נסתיימה בכישלון, לגבי כל אשר העלו המדינות המערביות בנושא זכויות האדם הודיעו הרוסים שזה עניין פנימי שלהם ואין למערב זכות להתערב בו. שני הגושים אפילו לא הצליחו להגיע להסכם על נוסח ההודעה המשותפת בתום השיחות.

לנוכח הכשלת הוועידה על-ידי הסובייטים נשאלת השאלה: האם הדבר מצביע על כך, שהשליט הסובייטי החדש גורבצ'וב עדיין לא החפנה לטיפול בנושאים מסוג זה, או שמא עמדת נציג הסובייטים באוטובה משקפת את עמדתו? יש חשש שההנהגה השנייה עלולה להיות נכונה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חובה להזכיר כמה נתוני יסוד: כאשר ברית-המועצות הכינה את המחקפה האידיאולוגית הקשה נגדנו, נדבק אחר נדבק, לא נתנו את הדעת לכוחו של מאבק אידיאולוגי ולעוצמתו ולא יצאנו כמתקפת נגד אגרסיבית וכוללת, כפי שצריך היה להיות — כוונתי למשוואה הנתעבת שציגונו שווה גזענות. לאחר מכן, המחקר המפורט כביכול, שנערך על-ידי הוועד הפועל האנטי-ציוני ופורסם באוקטובר 1984, הוכיח את "שיתוף הפעולה" בין הציונות לבין הנאציזם. בחגיגה הארבעים שנערכו השנה לניצחון על גרמניה הנאצית הובאו בברית-המועצות הפרשנויות וההוכחות לשיתוף פעולה בין הציונים לנאצים. ואנחנו — דממה מוחלטת.

כל המשוואות והתיאוריות הבאות להוכיח כביכול שהציונות היא גזענות, פאשיזם, נאציזם, שתי מטרות להן: אחת — להביא לדה-ליגיטימציה של מדינת ישראל; שנייה — לכוד את היהודים הציונים מכלל היהודים ולתקוע טריז ביניהם. הנושא מכול: את ההוכחה להצלחת המאבק האידיאולוגי שלהם אפשר לראות בהפרדת האנשים שלשמותיהם צליל יהודי במטוס TWA. גם מצוי ביניהם אדם בעל שם שיש לו צליל של פעיל ציוני, וכנראה גורלו עלול היה להיות אחרת.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): אפשר לשאול מה זה שייך לברית-המועצות?

מרים גלור-תעסה (הליכוד): יש להוסיף, כמובן, את כל התעמולה הארסית האנטישמית המופצת בברית-המועצות בכל עיר, בכל שדה תעופה, בכל מוסד לתרבות. אותה תעמולה ארסית מיוצאת לארצות רבות והשפעתה קשה אפילו בקי יהודים. התעמולה, הרדיפות הבלתי-פוסקות, האיומים, הדיכוי התרבותי בברית-המועצות גרמו שמספר הסטודנטים היהודים בברית-המועצות כעשור האחרון ירד מ-110,000 לכדי 50,000 בלבד. זאת כבר אינני טמעה או אה הטמעה, אלא התחלה של הכחדה עם.

אדוני היושב-ראש, נושא יהדות ברית-המועצות הוא בהסכמה לאומית כללית, חוץ ממפלגה מסוימת אולי. אנו היושבים בציון צריכים להיות חוד החנית במלחמה על זכות אחינו שם לחופש תרבותי ולשיבה למולדת. הם חשופים לכל גזירה. הם גילו חירות-נפש, שאין לו אח ורע בתקופתנו. ואנו תובעים היום מהממשלה יתר פעולה בהיקף, בעומק, כי אם לא ידנו לא היתה בדרך.

לסיים, ברצוני לקרוא שמות של אסירי ציון, והדם יעבור ממשכן הכנסת לכל העולם ככלל, ולעולם היהודי בפרט, וציליל שמותיהם היהודיים והלא-יהודיים ינסר בחלל העולם ולא ייתן מנוח אף לאחד מאתנו, ובראש ובראשונה לממשלת ישראל העושה, אבל היא חמיר תהא האחרית לא רק לגורל מדינת ישראל אלא לגורל כל העם היהודי: אברמוב משה, אייזנברג ייבגני, ביגון יוסף, ברנשטיין יוסף, אדלשטיין יולי, פרטקובה גלייזה, קנטסקי אורי, חולמיינסקי אלכסנדר, לרין יעקב, נייפמאצ' מרק, שפירא דן, שצ'רנסקי אנטולי, שפר זאב, שנירמן שמעון, טרנופולסקי יורי, וירשובסקי אנטולי, יקיר אלכסנדר, זוכבן סטניסלב, זונשיין — לא קיבלתי את השם הפרטי, חבל. זליצ'נוק אלק, דניספר-טרובסקי — השם הפרטי אין בידו. קויפמן ייבגני, וולבובסקי ליאונרד.

אחים אלה, אסירי ציון במאה העשרים, הם כעמוד ענן ביום וכעמוד האש בלילה, העובר לפני המחנה של יהדות ברית-המועצות ובזכותם הם לא עוד יהדות הדממה, אלא יהדות המאבק והתקווה הגדולה. בלכות כולנו יהדהד מאמר חז"ל: ישראל ערבים זה בזה.

היור"ר ד' כ"מאיר:

תודה רבה. אני מבקש מממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ לענות על ההצעה לסדר-היום.

בהתאם לתקנן עלי לשאול אותך, האם אתה מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום או להעביר אותה לוועדה?

שר החוץ י' שמיר:

מה הציעה המגיש?

היור"ר ד' כ"מאיר:

היא הציעה לדון בהצעה במליאה.

שר החוץ י' שמיר:

אני מסכים.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, פעם נוספת אנחנו נדרשים לנושא הכאוב, המדאיג והמחמיר של מצב היהודים החיים בברית-המועצות. לצערנו הרב, לא חל שום שינוי לטובה במדיניות הדיכוי, ההקשחה וההתנכליות לעם היהודי בברית-המועצות, ולבני המבקשים לעלות לישראל, או להכיר וללמוד את חולדות העם היהודי ושפתו. יתירה מזו, בשבועות האחרונים התבשרנו על גל חדש של מאסרים והתנכליות.

ממדי העלייה עצמה הגיעו לשפל שלא ידענו כמותו זה עשרות בשנים. כחודש יוני הותר למספר זעום של 36 יהודים בלבד לצאת את ברית-המועצות, לעומת המספרים הזעומים גם הם — 98 בחודש מרס, 166 באפריל ו-91 במאי.

קשה לנו להבין מדוע מעצמה כה גדולה, שעמדה בגבורה ובעוצמה נגד הנאציזם באירופה, והגיעה להישגים מרשימים בתחום הביטחון, התיעוש, הטכנולוגיה והמדע, מגלה יחס כה משפיל ומדכא כלפי בני הלאום היהודי החיים בארצות ומבקשים להתאחד עם עמם בארץ-ישראל, או להכיר את חולדות עמם ולשונם ההיסטורית.

המגיעות בדרך-לא-דרך מפעילי העלייה שם, מחבריהם בישראל ומארגונים שונים בחוץ-לארץ מתחזרות תמונה קשה. שם, על אדמת נבר, חתח שלטון טוטליטרי, אנטישמי, אנטי-ציוני, אנטי-הומניסטי, מתעוררת קבוצת יהודים כמתוך השאול הנוראי וקוראת מלחמה על המעצמה הגדולה והאכזרית, כשכל כלי נשקם הוא האמונה בצדקתם, האמונה בזכות האנושית האלמנטרית של אדם להשתייך לקבוצה שבה הוא בוחר ובקרב הוא רוצה לחיות חיים מלאים ולתת ביטוי חופשי למנהגים, לערכים ולאמונות, שאותם הוא מאמץ ולמענם הוא מוכן להקריב הרבה; ואמונתם היא פשעם.

כ-10,000 מסורבי עלייה מפורטים מעבודה, נרדפים, מהם נעצרים ונזרקים לבחי"כלא על עלילות שורא כמו החזקת סמים ונשק, מה מעונים, מוכים באכזריות על-ידי פושעים פליליים עד כדי נכות קשה. בני משפחותיהם, נשיהם וילדיהם נתונים לטרור, לרדיפות, להפחדות, לחיפושים בחצות לילה. וכל זה בגלל רצונם לשמור על זהותם היהודית, על רצונם ללמוד וללמד עברית, על תשוקתם להתפלל לאלוהי אבותיהם ולשוב לביתם, לארץ-ישראל. והאמיצים שבהם, כ-1,000 במספר, המשליכים נפשם מנגד, מוותרים בריש גלי על אזרחותם הסובייטית ומבקשים אזרחות ישראלית. זו הרגשתם הפנימית. הם אומנם עדיין שם, אבל הם כבר פה, אזרחים במדינתם שלהם. קבוצה זו הוכתה למעין תנועה, וחובת ממשלת ישראל לתת את הדעת על כך ולתת להם תימוכין ועזרה.

ניכרת מגמה לחסל את הפעילים העיקריים אחד אחד ובאין רואה. אין עוד משפטים קבוצתיים, אלא כל אחד ואחד נשפט לחוד. קל יותר לשבור את האחד הכודל. הגיעה שמורה, ויש אומרים מפוברקת, ויש אומרים היא אמת, אם כך ואם כך היא מצביעה על דבר חמור מאוד, והכוונה היא לידיעה שדן שפירא, שהיה מצוי תחת חקירה ממושכת מאז חודש ינואר, נשבר וגילה שמות ציונים הולנדים ובריטים והודה באשמה. הוא נשפט לשלוש שנים על תנאי. עד כה לא היה תקדים לכך.

לפני שבוע עצר הק"כ את פעיל העלייה ליאונרד וולבובסקי, מורה לעברית ומסורב עלייה זה 11 שנה. הוא מומחה למחשבים. לפני יומיים נעצר בלנינגרד על אשמה דומה אלק זליצ'נוק. גם הוא מומחה למחשבים, ושניהם יועמדו לדין בקרב. יהודים אלה הם התגלמות הציונות כמיטבה. כיום, כולנו יכולים לשאוב מהם חצוצמות נפש, וחובה מוסרית אנושית ומוסרית יהודית היא להשתתף במאבקם בכל הדרכים. חובה להציל אותם. יש לראות אותם כשבויי מלחמה על זכויות האדם. הם כבני ערובה, ועלינו חלה מצוות פדיון שבויים ושחרור אסירים. מה אנחנו עושים למענם? מה הממשלה עושה? חלילה לנו שירגישו שהם הפקר לכל נוגס ועריץ, שלית דין ולית דיין אמת.

רבותי, חברי הכנסת, אני בטוחה שנשמע מממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ עמדות ותוכניות חדשות. ברצוני להציע כמה דברים מינהליים שעלו בוועדה, שאולי אין בהם חידוש, אך אנחנו מבקשים לתגבר אותם: 1. יוגש דין-חשבון ערכני ואחראי מכל האנשים שמטפלים בנושא יהודי ברית-המועצות, החסרים והגלויים, ותיערך ביקורת עניינית אשר תצביע על הטוב ועל הרע בעבודתם, על הנוכח ועל השגר, ושיוסקו מסקנות; 2. יועמקו שידורי "קול ישראל" לברית-המועצות בהיקף ובתוכן. השידורים הם מעין חמצן יומיומי. זו בקשתם של הפעילים שם; 3. חוזמן קבוצת משפטנים נודעים שחטפל באסירי ציון מבחינה משפטית בפורומים בין-לאומיים, ושזה יהיה עניינה של קבוצת המשפטנים. לא יעלה על הדעת שאין מה לעשות. צריך לפעול בתעוזה ובנחרצות.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ממשיכים לפגוע בעתיד היחסים בין ישראל
לברית-המועצות ובשלום.

עוזי לנדאו (הליכוד):
היחסים עולים כפורחים. אני מציע להסיר את ההצעה של
חבר הכנסת טובי מסדר-היום.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מציע להסיר את
ההצעה של חברת הכנסת מרים גלזר-תעסה מסדר-היום של
הכנסת. היא יצאה כאילו לברך בתחילת דבריה את בחירת
נשיאה החדש של ברית-המועצות, ויצאה מקללת. הצעתה של
חברת הכנסת גלזר-תעסה והצעתו של שר החוץ וממלא-מקום
ראש הממשלה מהווים עוד נדבך בהסתה הפרדעיה המתנהלת
שנים נגד ברית-המועצות. נגד מדיניות השלום של
ברית-המועצות בעולם ובאזור, שאותה היא מנהלת בעקביות
לטובת עמי תבל ושני העמים בארץ.

הצעתה של חברת הכנסת גלזר-תעסה ותשובתו של שר
החוץ מבטאים מדיניות של התערכות גסה בענייניה הפנימיים
של ברית-המועצות ו"דאגה" מיותרת ומזיקה לאו-רחה
היהודים. הנהנים משוויון מלא ומכל הישגיה של החברה
הסובייטית. המציעה מתעלמת מעובדות וממציאות ובונה תלי
תלים של הסתה המזיקה לישראל ולעתיד יחסיה עם
ברית-המועצות.

מסע אנטי-סובייטי זה הוא תרומה ישראלית לכוחות
האימפריאליסטיים הקיצוניים בארצות-הברית, המתנגדים לכל
הפוגה ביחסים הבין-לאומיים, לפירוק נשק ולהגבלת הנשק
האסטרטגי ולהבטחת השלום הבין-לאומי.

דרושה עזות מצח שאין כמוה להמשיך ולדבר על רדיפת
יהודים כביכול בברית-המועצות, על פגיעה בזכויות האדם
בברית-המועצות, על אי-הכרה בקיום הלאום היהודי ואף על
הכחדת היהודים בברית-המועצות. דרושה עזות מצח לדבר כך
על הפרת זכויות האדם, במיוחד מצדם של אלה שכרתו ברית
עם משטר האפרטהייד הגזעני בדרום-אפריקה.

רב שילנסקי (הליכוד):
האם מותר ללמד שם עברית?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מי שרוצה ללמוד כל שפה הוא יכול ללמוד אותה. גם
מלמדים עברית.

אורה נמיר (המערך):
איפה מלמדים עברית?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
באוניברסיטה ובמכוניס מלמדים. ומי שרוצה ללמוד יכול
ללמוד.

רב שילנסקי (הליכוד):
גם באופן פרטי?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתם לא רוצים ללמד עברית. אתם רוצים לחרום למסע
האנטי-סובייטי, להמשך המלחמה הקרה, למסע נגד הידידות
בין-לאומית. זאת האמת.

רב שילנסקי (הליכוד):
אני הייתי שם וראיתי איך אנשים שלמדו עברית יושבים
בבית-הסוהר.

לפי איזה חוק ייחשב הדבר לפשע? אין ערך לכל החוקות
הנאורות אשר ברית-המועצות מתגאה בהן לפעמים, אם
העקרונות שלהן אינם מיושמים. להיפך. הם מופרים יום יום.

אדוני היושב-ראש, ממשלות ישראל שקדו בעבר
ותשקודנה גם בעתיד לעשות כול אשר יש ביכולתן, כדי לפעול
למען אחינו היהודים בברית-המועצות בכל הדרכים
האפשריות, וכדי להביא לפתיחת שעריה של ברית-המועצות
לעלייתו ארצה של כל יהודי שיחפוץ בכך. אין כל שינוי
במדיניות הזאת. אין כל מפנה. כל ההסברים והפירושים
השונים הניתנים להתבטאות זו או זו אין להם שום בסיס
מציאותי. זוהי המלחמה שלנו ולא נרפה ממנה, ואנחנו
ממשיכים ונמשיך בה.

ממשלת ברית-המועצות אימצה זה מכבר מדיניות
אנטי-ציונית, הגובלת לעתים בהיסטריה אנטישמית, ובייחוד
טרגי הדבר כאשר מדובר במדינה שעל אדמתה נטפו רבבות
ומאות אלפים מבני עמנו, קורבנות הנאציזם בתקופת השואה,
ואשר בימי שלום תרמו כה רבות לכינונו ולבסוסו של המשטר
הסובייטי.

כולנו קיוונו ועודנו מקווים כי יתחיל שינוי לטובה
בברית-המועצות תחת הנהגתו של גורבצ'וב. אנו זוכרים
שנשיאה החדש של ברית-המועצות, אנדריי גרומיקו, בהיותו
נציג ארצו באומות המאוחדות, תמך בהקמתה של מדינת
ישראל. והוא עצמו, גרומיקו, נוהג להזכיר זאת בגאווה
בפגישותיו הנדירות עמנו. אני מקווה גם שאחזנו של שר החוץ
החדש, מר אדוארד שוונצה, תהיה כרויה יותר לסכלם של
יהודי ארצו ובמסגרת מדיניות ארצו, מדיניות ברית-המועצות,
הוא ימצא עניין בשינוי היחס הסובייטי לעם היהודי, למדינת
ישראל ולעליית יהודי ברית-המועצות לישראל.

מעל כמה זו הנני פונה למנהיגי ברית-המועצות לשחרר
את אחם יהודים, המבקשים לצאת את ברית-המועצות,
מהסבל האנושי הנורא הפוק אותם באשמת המדיניות
האכזרית הנמשכת זה שנים רבות. אני פונה אליהם להפסיק את
מדיניות הדיכוי וההתנכלות ולשחרר מבתיהם את אלה
שנעצרו או נשפטו לשנות מאסר רבות בגלל רצונם ושאיפתם
להיות עמנו בארץ-ישראל.

במלחמה הזאת שלנו יש עליות ומורדות. זה עניין של
תנאים בין-לאומיים ומיוחדים בישראל ובעם היהודי. אבל,
השאיפה המתמדת והמגמה המתמדת צריכות להיות להחרף
את המלחמה הזאת, להרחיב אותה ולהעמיק אותה עד שהיא
תביא תוצאות.

רבות הועלה העניין הזה בכנסת, אבל איננו צריכים לחדול
מזה ואיננו צריכים להסתפק ביינונים הרבים שכבר התנהלו
ומתנהלים. ברית-המועצות היא המדינה שלימדה את כולנו איך
לחזור כמשך שנים על אותם עיקרים שהיא נאמנה להם. אנחנו
חייבים לחזור כל יום על אותה קריאת המלחמה של העם
היהודי כולו, בישראל ובעולם כולו, קריאה למלחמה מחמדת
לשחרור חלק גדול מבני עמנו מעבדות, מסבל ומייסורים,
וגאולתם עלי-ידי עלייה למולדתם ההיסטורית — לפי
ההתבטאות הסובייטית "למולדתם ההיסטורית בארץ-
ישראל".

אדוני היושב-ראש, אני תומך בהצעה לקיים דיון
במליאת הכנסת על הנושא הזה.

היז"ר ד' בן-מאיר:
תודה רבה. הצעה אחרת לקבר הכנסת תופיק טובי.

האחת — לדון בנושא כמליאת הכנסת; האחרת — להסיר את ההנושא מסדר-היום של הכנסת.

ה צ כ ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא
בסדר-היום של הכנסת — רוב
בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט
ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של
הכנסת נתקבלה.

ט. הצעות לסדר-היום אבטלה בבית-שאן

ולפי דעתי היא מחייבת דיון משותף של משרד העבודה ושל משרד התעשייה והמסחר. במקביל, יש לקיים דיון משותף ככנסת, בוועדת העבודה והרווחה ובוועדת הכלכלה, כי הדברים אינם רק, והייתי אומר גם אינם בעיקר, בתחום אפשרויות פעולתו של משרד העבודה והרווחה. האמת היא שמשרד העבודה והרווחה פועל כאן כחיל מאסף. צריך היה לעלות לדון ולהשיב שר התעשייה והמסחר, והייתי מרחיק לכת ואומר — שר האוצר.

לאחרונה התעוררה הפרשה של מפעל קליר-רוכסנס, שהעסיק במשך כארבע שנים כ-120 עובדים. בעל המפעל גיליוס בר נעלם, לאחר שקיבל אשראי בסך 1.5 מיליארד דולרים בחודשיים האחרונים, ויש גרסאות שונות אם קיבל זאת או לא.

קריאה:

מיליון וחצי דולרים, לא מיליארד וחצי.

יאיר צבן (מפ"ם):

כן, מיליון וחצי דולרים. סליחה, מתחילת השבוע אני רגיל לדבר במיליארדי דולרים. מדובר במיליון וחצי דולרים. יבורך האל שמדובר במיליון ולא במיליארד דולרים, כי הוא היה מסוגל לקבל גם מיליארד.

היו"ר ד' בן-מאיר:

זה בכל זאת מיליארד וחצי שקל, לפני הפיחות האחרון.

יאיר צבן (מפ"ם):

נכון.

סיפור שני הוא מודוליבטון, שנסגר לפני כשלושה-ארבעה חודשים והעסיק כ-30 פועלים. פרשה עצובה שלישית — דנות-רונוסור, מפעל לתכשיטים שהעסיק כ-80 איש, נסגר לפני חודש וחצי. פרשה רביעית — מפעל לתחבושות, שהעסיק כ-20 עובדים ועובדות, נסגר לפני כחצי שנה. במשך חמש שנים קיבל סובסידיות, לא למזון, לא לתחבורה, אלא להון — והלך.

נוסף על כל אלה יש הצמצומים. יש היום בין 400 ל-500 ראשי משפחה שעובדים בסכירות בית-שאן, תושבי בית-שאן שעובדים בצ"ד, במפעל האזורי באשדות-יעקב, בתדיראן בעפולה, בכתי-מלון בטכרית ובמקומות אחרים. יש סכנה, שהם יהיו הראשונים לפיטורים עקב ההאטה בפעילות הכלכלית ועקב ירידה בכיושים, שהממשלה כל כך טורחת

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לדבר על הפרת זכויות האדם בכרית-המרוצות זאת עזות מצח מצד אלה אשר מקיימים קשרי ידידות ושיתוף פעולה עם משטר האפרטהייד הגזעני בדרום-אפריקה, שאותו מגנות כל אומות העולם; מצדם של אלה הרומסים בכוח את זכותו של עם שלם, העם הערבי הפלשתיני, הרומסים את זכות האדם הפלשתיני עד עפר ומנהלים מדיניות של אפליה לאומית חמורה כלפי האוכלוסייה הערבית בישראל. לכם אין זכות לדבר על זכויות האדם.

לכן אני מציע להוריד הצעה זאת מסדר-יומה של הכנסת.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. לפנינו שתי הצעות:

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום בעניין אבטלה בבית-שאן. הוגשו ארבע הצעות לסדר-היום. חבר הכנסת יאיר צבן, בבקשה.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אינני יודע כמה מתושבי בית-שאן יודעים וזוכרים את דברי חז"ל שבית-שאן היא פתחו של גן-עדן. אלה שזוכרים ודאי שואלים: השחקן עשה לי אלוהים? לא גן-עדן היא נחלתם כיום של תושבי בית-שאן.

אנחנו מדברים על יישוב, שיישובו מחדש החל עם ראשית ימיה של המדינה, בראשית שנות החמישים. באו לשם עולים חדשים בתוקף הרעיון האידיאולוגי של יישוב הארץ, פיזור האוכלוסייה לא רק במרכזה של הארץ אלא באזורי הספר, ומתוך רצון להביא לכך שהעולים החדשים ייטלו חלק פעיל בבניינה של הארץ. לא מתוך חישובים כלכליים צרופים נבחרו המקומות, לא מתוך חישובים כלכליים צרופים נבחרו האנשים, אלא מתוך כורח נסיבות ושיקולים לאומיים וחברתיים. כיוון שכן, אנחנו כולנו מחויבים באחריות לאומית וחברתית לתושבי בית-שאן, כשם שאנחנו אחראים לתושבי דימונה, לתושבי ירוחם, לתושבי שדרות ולתושבי אופקים.

הסטטיסטיקה היבשה אומרת — כפי שנמסר לי הבוקר — שבמאי היו רשומים 375 איש בבית-שאן כמובטלים. אבל — סופר "הארץ" מוסר כי ליוני, מפי אנשי שירות התעסוקה, שבבית-שאן יש 500 מובטלים מתוך 3,500 מפרנסים. על אלה מיתוספים — כך מוסר שירות התעסוקה — כ-200 מובטלים מפורטים. סך הכול — כ-700; סך הכול — כ-20%, יש אומרים 25%, אני לא נתפס לכותרות בעיתונים שדיברו על 30% מכוח העבודה. אבל אלה הם, כנראה, רק הרשומים, והשר ישיביל אותנו ודאי בנתונים רשמיים נוספים.

אני רוצה להזכיר שיש לפחות עוד שתי קטגוריות שאינן רשומות. קטגוריה אחת, בעיירות הפיתוח בעיקר, אבל לא רק בעיירות הפיתוח, היא של נשים, בייחוד נשים עם השכלה של 10 עד 12 שנות לימוד, שהיו רצוצות לעבוד אילו היתה מזדמנת להן עבודה. לאחר ניסיונות בתחום הזה הן נתקפות ייאוש מהאפשרות להשיג עבודה, וזמן חדרו ללכת ללשכה. האחרים הם אלה שמצו את זכותם לקבל דמי אבטלה, ובשל סיבה כלשהי אינם באים לקבל הבטחת הכנסה.

ההתפתחות בבית-שאן בעת האחרונה היא חמורה ביותר

הפער בין דמי האכטלה ובין שכר מינימום קטן ביותר. אם בתנאים כאלה מעדיפים הצעירים האלה ללכת לכל מיני עבודות ולא לקבל דמי אכטלה, צריך להצדיע להם. והם עושים זאת אחרי שלוש שנים קשות בצבא.

בית-שאן היא מיקרוקוסמוס. כל מפרנס חמישי שם מובטל. וכך המצב: לצעיר, גם בעיירות פיתוח אחרות. אני רוצה לומר לממשלה ואני רוצה לומר לעצמנו, חברים יקרים ואדוני השר — יש סף כלכלי-חברתי, שבו נשברת גם האידאולוגיה, שבו עלולים להישחק הערכים הבסיסיים ביותר. אנחנו הגענו, אני חושב, לסף הזה. יותר ויותר אנשים צעירים שאוהבים את הארץ הזאת, שרוצים להיות בה, מחילים לחשוב על ירידה. ואם בעבר המחשבות על ירידה היו נחלת תל-אביבים וחיפנים, והבית-שאנים והדימונאים והאופקים והשדרותאים אפילו קו האופק שלהם לא כלל את המושג של ירידה, מאלף סיבות ואחת, הטרגדיה שלנו היא שהאופציה הזאת הפכה להיות לאופציה ממשית גם לגביהם.

אני רוצה לומר לסיום, אדוני השר, שהממשלה הזאת, יותר מזה, הממשלה שאתה היית חבר בה במשך שבע שנים, נושאת באחריות —

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

לא הייתי חבר בה, תמכתי בה.

יאיר צבן (מפ"ם):

תמכתי בה שבע שנים. אדוני השר, במתן גזר-הדין זה יהיה גורם להתחשבות לקולת העונש, הפוליטי כמובן.

אתם חייבים תשובה על כמה שאלות: איפה היה התכנון? מה נעשה בפועל בשנים הללו? מה יהיה בעתיד? מה אתם מבטיחים לעיירות האלה, לבית-שאן, לנוער הזה, בעתיד? מה אתה אומר לאנשים האלה בחודש הזה, בחודש הבא, במיוחד כמצוקה הזאת, איך הם יעברו את הקיץ בשלום? איך אפשר לעבור את הקיץ בשלום?

מוכרחים לתת ביטחון חפצונות לאנשים. הלוקח של פרשת "אתא" הוא גם הלוקח של בית-שאן. התמוטטות המפעלים צריכה להביא אותך, אדוני שר העבודה והרווחה — מעבר לכל המחיצות אני פונה אליך גם כאן, אנא, חן יד להצעת החוק שהצעת להגנת מפעלים ושיקומם על-ידי עובדים, הן בדרך של בקרה מוקדמת, הן בדרך של החלת חובה של הודעה מראש על כוונה לסגור מפעלים, וכמיוחד בדרך של הקמת קרן שחסייע לעובדים להפעיל מפעלים שבעליהם נטשו אותם וערקו מהם. תודה רבה.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר כאותו נושא.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, "יאווש בבית-שאן, התושבים מבקשים למנות כונס נכסים" — זו היתה, רבותי חברי הכנסת, הסממה המרכזית שנישאה בהפגנה הגדולה שהתקיימה לפני כשבועיים בבית-שאן כמחאה על אכטלה ביישוב.

חברי הכנסת, זה למעלה משבעה חודשים ברציפות בית-שאן מסווגת על-ידי שירות התעסוקה כמקוד האכטלה החמור ביותר בארץ. כל מפרנס חמישי ביישוב מובטל. לאחרונה החמיר המצב עקב סגירת שלושה מפעלים, "מודול-בטון", "רונווסר", "קליר", ושכיתתם של 400 עובדי המוצעה המקומית.

להשיג אותה, בלי להבחין בין האוכלוסיות. כך פוטרו כבר כ-30 עובדים בצ"ד ונפלטו עובדים נוספים, ועוד הוד הגזרת נטויה.

אני רוצה למקד את תשומת הלב בעתידו של הדור הצעיר בבית-שאן. יש סיפור יפה ומעורר, מחמם את הלב. אם אנחנו משווים את רמת החינוך בבית-שאן ובעיירות פיתוח אחרות למה שהיה שם בימים עברו. לפני עשרים ושלושים שנה, אפשר לראות תהליך מתמיד של התקדמות. אולי יש מי שאינו מרוצה מהקצב, וגם אני בין אלה שאינם מרוצים ממנו, אבל איש אינו יכול לנכור בעובדה שיש שם התקדמות בלתי פוסקת. בפעם הראשונה בשנים האחרונות אנחנו עדים למספרים ממשיים של בני עיירות פיתוח שקיבלו תארים אקדמיים. לא אחד מציר או שניים ממשפחה, וזה כהחלט מחמם את הלב.

אבל, אליה וקוץ גדול ומכאכב בה. לאן הם יחזרו? הברכה הופכת מבחינה מסוימת לכתם של קללה. לאן הם יחזרו? לא רק מחר, אלא מחרתים ולאחר מכן. מדי שנה משתחררים מהצבא 150 צעירים מבית-שאן. הם צריכים לחזור לעיירה. חיל מבית-שאן, בין שהוא בצנחנים, בחיל הנדסה או ביחידת שירות. מה יצפה לו בביתו, כאשר הוא ישתחרר כעוד חודשיים או שלושה חודשים? מה, לעזאזל, יצפה לו בבית-שאן כאשר הוא יחזור לשם?

קראתי השבוע ב"מעריב" את סיפורו של אורי בטש, ליד בית-שאן, בוגר חיל האוויר, הנדסאי בניין, חניך הטכניון בחיפה, והוא מובטל זה החודש השישי. הוא לא ידע שיהיה מובטל, וכך עשה מעשה הרפתקני זמן קצר לפני שהפך להיות מובטל — הוא התחתן. הוא בן למשפחה עירקית, והוא אומר: אתה יודע איך זה אצלנו כמורשה העירקית. הבן הבכור הוא מדרך הטבע יד ימינו של אבא, עוז כנגדו. יש עליו חובה להישאר בקרבת ההורים. בית-שאן — זה אני. נולדתי וגדלתי בה. אני אוהב אותה והיא יקרה לי.

זו טרגדיה של מקום שאנשים השייכים אליו נאלצים לעזוב אותו. הוא לא רוצה להיות מובטל. הוא לא רוצה לקבל דמי אכטלה. הוא גם לא מסתובב בבתי-הקפה. הוא מסתגר בבית. הוא אומר: זאת לא בושה ולא כבוד גדול, אבל התסכול הודג אותי. אם אבא היה בא ואומר: כל הכבוד אורי, שיש לך תודעה עמוקה של חובה משפחתית, אבל מספיק הקרבת את עצמך — אני משחרר אותך, לך קו משפחתך, מעריך, חפש את עתידך — הייתי הולך מייד בלי לחשוב הרבה.

אדוני השר, אדם שאינו מכה שורשים בביתו, אדם שאינו מכה שורשים בשכונתו, אדם שאינו מכה שורשים בעירו לפעמים אינו מכה שורשים בארצו. להכות שורש בארץ זה לא דבר ערטילאי. הארץ נתפסת כמשפחה, בבית, בשכונה, בחברים. המדיניות שהתנהלה בשנים האחרונות אינה מציעה לצעירים אלה אופציה להכות שורשים.

אני רוצה לומר מראש לגבי אותם צעירים משוחררי צבא: בדצמבר 1984 השירותים שאתה מופקד עליהם, שירות התעסוקה והביטוח הלאומי, פרסמו מסמך המוכיח בעליל שכל מי שנוקט לשון הכללה לגבי צעירים אלה, כאילו הם מעדיפים לשבת על הבדולים ברחובות ולא ללכת לעבודה, מוציא דיבתם רעה. יש מקרים כאלה. הם המיעוט. רוב הצעירים אינם מנצלים את ששת החודשים שבהם ניתן לקבל דמי אכטלה. אומרים שהממוצע לקבלת דמי אכטלה הוא חודשיים-יחצי. הרי כל אחד יודע שכשהצעיר יצא מהצבא הוא לוקח קודם כול תופשה קצרה ואחר כך מתארגן לחפש לעצמו מקום. אם כן, הרי רק מיעוט קטן מעריך באמת את דמי האכטלה, וזה כמצב שבו

היו"ר א' שוסטק:

רשות הריכוז לחבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, כרשותכם אבקש להתחיל את דברי בקריאת קטע קצר מאוד מדברי שר האוצר יצחק מודעי שלשום, כאן בכנסת. כאשר הוא דיבר על שאלות התעסוקה ושאלות השכר, הכריז שר האוצר במלים כדרכונות: אין אבטלה בישראל, יש מחסור בידיים עובדות, ואתם חברי הכנסת ממשיכים לצעוק אבטלה, אבטלה, תראו לנו היכן היא. תראו. הוא קרא קריאת חגיר ויקבל היום תשובה. רק חבל שכרגע אין עם מי לדבר.

אני ממליץ לפני שר האוצר, אני ממליץ לפני ראש הממשלה, אני ממליץ לפני שרים אחרים, שעדיין לא גילו את האבטלה, לנסוע לבקר בבית-שאן. אנכי, יש עוד כמה מקומות טובים לבקר בהם. גם שר העבודה והרווחה, אם יוביל את הסיוע, ימצא בהחלט רשימה קשה ונוגעת ללב של מקומות. אם הם יתייעצו ישירות עם שירות התעסוקה, הם ימצאו מקומות רבים מאוד כאלה. אבל, אין סיכוי ששר האוצר ילך לבקר שם.

בביקור שהזכירה חברת הכנסת אורה נמיר, שערבנו ביישוב, כבר נאמר שיש קרוב ל-400 מובטלים מוצהרים. כששוחחנו עם צעירים ביישוב הסבירו לנו, שרבים כבר לא הולכים להירשם וטעמיהם עמם — ממילא הם אינם רואים סיכוי כלשהו, אם יקבלו דמי אבטלה ואם יזכו במקום עבודה.

מאחר שחברי דברו לפני ופירטו, אוכל לקצר. מאז נסגר המפעל מודול-בטון, מאז נסגר המפעל דנות-רוזנוסר לתכשיטים, פוטרו למעלה מ-100 עובדים. עובדי מפעל הרוכסנים שנסגר פרצו לישיבת הוועד הפועל השבוע בועקת חמש מוצדקת מבחינתם על אוכזר מקום עבודתם — 104 עובדים הושלכו בינתיים לרחוב. בעל הבית, בעל המפעל, ברח עם מיליון-רומי דולרים שקיבל ממשרד התעשייה והמסחר. הוא הותיר את העובדים בלי עבודה, אך כיוון שכעצם לא נתן להם הודעה על פיטורים, גם לא היה אפשר לתת להם פיטורי פיטורים ודמי אבטלה. וזאת — לאחר שברח עם הכסף. ממש עם כל הקופה.

אורה נמיר (המערך):

הוא רוקן דירה שלמה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כן, כן, אי-אפשר למצוא אותו, אי-אפשר למצוא את רכושו, שאותו הוא לקח. יתירה מזו, אני מצטער לומר, אינני בטוח שמנסים למצוא אותו, מלבד הניסיונות למצוא אותו בארץ.

אני רוצה לקרוא מכאן לממשלה, למשרד התעשייה והמסחר, למשרדך, אדוני השר, לעשות צדק עם הגולנים האלה ולהפעיל את כל מי שצריך, ובכלל זה את האינטרפול, ולהביא אותם לפני משפט. אלה גנבים. כל גנב קטן שגונב פת לחם, שמים אותו מאחורי סורג ובריח. בן אדם גנב מיליון-רומי דולר רק לפני חודשים והסתלק מהארץ, ואיש לא שם עליו יד. וכאמור, הוא גרם לתוספת של 104 מובטלים.

אורה נמיר (המערך):

דיברתי הבוקר עם בית-שאן, הם עדיין שובתים בכית מועצת הפועלים במקום.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כן, כן, הדבר המגוחך ביותר הוא, שעובדים באים להסתדרות או למועצת הפועלים, כדי לראות בה את הכתובת

נכון כי ממוצע האבטלה הארצי בחודש מאי אינו גבוה, הוא מגיע היום ל-5.6% בערך, אך יש לזכור נתון חמור ביותר, כי 35.9% מהמובטלים הם תושבי ערי הפיתוח, ורובם צעירים בני 18 — 25. זאת כאשר כ-29 ערי הפיתוח מתגוררים, רבותי חברי הכנסת, כ-13% כלבר מתושבי המדינה.

הצעירים, דורש העבודה והמובטלים מצפים למצוא תעסוקה בתעשייה טכנולוגית ובתעשיות מתקדמות אחרות, וכאלה מועטות מאוד בערי הפיתוח.

חברי הכנסת, ב-13 בדצמבר קיימה ועדת העבודה והרווחה סיור בבית-שאן. כאורחת שירות התעסוקה והמועצה המקומית. תחנתנו הראשונה הייתה לשכת התעסוקה. שוחחנו עם צעירים וצעירות המתדפקים על דלתות הלשכה, חלקם חודשים רבים. את הרושם הקשה ביותר עשה חוסר המענה לצעירים החוזרים משירותם בצה"ל ולצעירים שהצטיינו בלימודיהם, יצאו ללמוד במוסדות להשכלה גבוהה, תזרו הביתה לבית-שאן, ואין בשבילם מקום עבודה ההולם את כישוריהם.

לדברי ראש המועצה, בעיית היסוד בבית-שאן היא הרכב התעסוקה. רוב התעשייה הקיימת מורכבת מתעשיות מזון וטקסטיל, המשלמות את השכר הנמוך ביותר במשק. בבית-שאן, לדברי ראש המועצה, הן משלמות אף פחות מאשר משלמים במרכז הארץ. המשפחות בבית-שאן גדולות בממוצע יותר מאשר המשפחות במרכז הארץ. ההכנסה לנפש כתוצאה מכך נמוכה, כוח הקנייה קטן, ותמונת מצב זו משפיעה על כל מערכות החיים — על החינוך, על הכלכלה, על התרבות ועל הבריאות.

בית-שאן מצויה במצב קשה זה שנים רבות, והיא כבחינת יישוב שנעצר ואינו מתפתח.

חברי הכנסת, 200 מבני בית-שאן לומדים היום במוסדות ההשכלה הגבוהה. 50 מהם מסיימים מדי שנה. 300, ולא 150, כפי שמסר חבר הכנסת צבן. 300 מבני בית-שאן מסיימים מדי שנה את שירותם בצה"ל. לאן יחזרו? אין עבודה מתאימה, אין דירות לזוגות צעירים. לאחרונה החלו בבניית 72 יחידות בגודל 54 מ"ר היחידה. זו בנייה דלה וקטנה שכמעט שלא בונים כמותה בארץ, והיא מחזירה את בית-שאן לסגנון תחילת הקמתה. אך גם יחידות דלות אלו נחטפו תוך יום מרגע ההכרזה על הרישום. בתוכנית "בנה ביתך" ממתינים לשלב ב' שלוש-ארבע שנים, כאשר בערי פיתוח אחרות בונים שלב ג' ושלב ד'.

חברי הכנסת, בית-שאן זקוקה לתוכנית הצלה גדולה. יש לפתח בה, ומיד, מרכז להכשרה מקצועית רצינית של טכנאים. יש ליצור בה 300 מקומות תעסוקה מדי שנה במשך חמש השנים הקרובות. יש לפתח את הפוטנציאל התיירותי הגדול הקיים במקום. יש להקים בה תעשיות עתירות ידע ותעשיות אחרות שישלמו שכר גבוה יותר לעובדיהן, ויש לשנות, רבותי חברי הכנסת, את הדימוי היורד של בית-שאן.

חברי הכנסת, התחזית לתקופה הקרובה בבית-שאן קשה. כמועצה המקומית עומדים לפטר, על-פי הוראת משרד הפנים, 100 עובדים מתוך 350. נוסף על 70 העובדים שיצאו מהמערכת תמורת תשלום פיטורים מוגדלים רק לאחרונה. ההערכה היא, כי המפעלים הקיימים יפלטו בין 10% ל-15% מעובדיהם. מעגל המובטלים יגדל.

כדי שבית-שאן לא תחמוטט ולא תיהפך לעיר רפאים, כדי לסייע ולהציל את בית-שאן, אבקש, אדוני היושב-ראש, לקיים דיון חרוף במליאת הכנסת.

את הפירות הבאונים של האבטלה הזאת — זה מה שצומח שם, ואיש לא ירחץ בניקיון כפיו. אם הממשלה לא תפתור את הבעיה בכית"ש, היא תנציח את הכהנים, היא תנציח את הייאוש הטראגי והנורא.

אני רוצה לנסות ולומר כמה דברים לתיקון, כאמת בתמצית. אדוני היושב ראש, רבותי, אחד הדברים שיהפוך גם הוא למסוכן מאוד — ואני רואית את זה בעיני — הוא מערכת היחסים בין המפעלים האזוריים של הקיבוצים לבין המפעלים במקום. ויש לי ביקורת קשה, האמינו לי, אמרתי אותה ולא אתבייש להמשיך ולומר אותה על אף היותי חבר קיבוץ. אבל, צריך להבין גם דבר נוסף: המשך האבטלה, הייאוש והמרירות בכית"ש, הם גם מתכון מצוין למי שרוצה לגדל שגנה הדדית בין עדות שונות ובין צורות יישוב שונות, ומה שקיים היום בין הקיבוצים לבין בית"ש, יהיה הרבה יותר חמור, ואחר כך שלא יבואו בטענות איך זה צמח, ככה זה צומח.

לכן, צריך להפנות היום, ומיד, לבית"ש משאבים ולייצר מקומות עבודה. את המשאבים האלה אסור להשקיע על-ידי יזמים כושלים מהמרכז. לעניות דעתי, גם לא דרך הגדלת התעשייה הקיבוצית שם, אלא על-ידי גופים ציבוריים, ממלכתיים, הסתדרותיים, ובכללם ייקחו תושבי בית"ש חלק בכללות, בניהול, בארגון, וכך לא תהיה סכנה של קיטוב נוסף.

אדוני היושב ראש, הכותרת שהונפה בהפגנה בכית"ש, היתה: "לא רוצים להיות נתמכי סעד. אנחנו רוצים לעבוד". זה כבוד גדול לתושבי בית"ש שזוהי זעקתם. זאת תהיה כלימתה וכבודתה של הממשלה שלאורחים שמבקשים עבודה בכבוד היא לא תהיה נכונה להיענות, כי לאחר שהממשלה שחקה השבוע את פרנסתם ואת כבודם של העובדים הללו, היא זאת שמצמיחה את המרירות, היא זאת שמצמיחה את האלימות. לאחר מכן, שאיש לא יבוא לשאול מאין צמחה האלימות בכית"ש, עלינו לדעת, שמי שלא נתן פתרונות של עבודה, של ייצור, של יעילות, של קונסטרוקטיביות, של יצירה, הוא המוביל את האנשים לבתי-הכלא. ואני לא מתפלא שהמשרד היחידי שכוח האדם בו לא קוצץ השבוע בישיבת הממשלה היה משרד המשטרה. נראה שלזה כיוונה הממשלה את יעדיה. תודה רבה.

היוז"ר א' שוסטק:
תודה רבה, אני מזמין את שר העבודה והרווחה להתייחס להצעות.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, מי שטוען, חבר הכנסת רן כהן, שאין אבטלה בישראל, איננו יודע מה הוא סח.
אורה נמיר (המערך):
שר האוצר, שמעת שהוא אמר את זה? היית נוכח. מטעמי נימוס לא הגבתי.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
חברת הכנסת נמיר, אני מכיר מפלגה שיש בה תומכים בעד ארץ-ישראל השלמה ויש בה תומכים בהחזרת מרבית שטחי יהודה ושומרון. אם במפלגה אחת אפשרי המצב הזה, קל וחומר בממשלת אחדות לאומית.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אגב, זה נכון גם בליכוד.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
בליכוד לא.

שנלחמת למענם. אבל, הנוהג הפך להיות, ששם הם גם מבקשים דמי אבטלה ומקום עבודה. הם ממש לא מכירים בקיומה של ממשלה בישראל.

אני חשבתי, למשל, שהדבר הטבעי ביותר הוא, שעובדים כאלה יבואו לפני משרד התעשייה והמסחר ויפגינו שם על זכותם לעבודה, על כך שימצאו את בעל הבית, את הגנב, ועל כך שמשרד התעשייה והמסחר ימצא להם עבודה חלופית. לא, הדבר הזה נפסק. שלא יהיו פה טעויות, אני עורתי להם בוועד הפועל, משום שאני באמת חושב שזאת זכותם.

אני חייב להוסיף דבר-מה. דומני שהפך להיות נוהג בארץ, שמפעלים כושלים או יזמים שנכשלים ממרכז הארץ מוצאים להם שיטה — לבוא אל הממשלה ולומר: אני עובר לאזור פיתוח. מקבלים הקצבות כספיות מכובדות מאוד, ככרות מאוד, עובדים לאזורי פיתוח, מקימים מפעל דמה או לא דמה, נכשלים. לוקחים את הכסף ובורחים.

כנגד השיטה הזאת, כמדומני, לא נמצא פתרון עד היום הזה. אני רוצה להציע פתרון, לא רק להתאונן על מה שקרה שם. אם כן, נוסף על 400 העובדים שכבר מצאנו אז, ניתוספו עוד כמה מאות עובדים. בשבועות האחרונים שובתים עובדי העירייה. 400 עובדי עיריית בית"ש שבתו. אינני יודע בדיוק האם השביתה הסתיימה.

אורה נמיר (המערך):
היא הסתיימה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
היא הסתיימה. אבל, מה שאני רוצה לציין הוא, שראש העיר, אולי בצדק מבחינת יעילות, מדבר על פיטורים. כאמת, לא ייתכן שבועיית עפולה, למשל, יעברו 270 עובדים, ועפולה גדולה כפליים מבית"ש, ובכית"ש יעברו 400.

אורה נמיר (המערך):
350 — 400.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
350 — 400, אבל מהם גם עומדים לפטר כ-100 עובדים. זה גם ייתוסף על מגוון המובטלים. מה רוצים, שבית"ש תהיה שם גרדף לאבטלה במדינה הזאת? זוהי התוצאה. אינני יכול שלא לומר למה הדבר הזה מוביל. לעניות דעתי, זה מוביל קודם כל לסבל אנושי. הגיע הזמן שבמדינת ישראל ובכנסת ישראל לא ידברו רק על יעילות. גם סבלן של המשפחות הללו הוא דבר נורא, שאי אפשר להשלים אתו. הסבל הזה בנוי מפרטים קטנים, וכל אחד כואב כאילו חרב ננעצה בלבו. האבטלה גורמת לתרפת רעב, להידרדרות לסמים, למשברים אישיים, למשברים משפחתיים. כל הדברים האלה הם תוצאות ממשיות של האבטלה.

חבר הכנסת יאיר צכן תיאר העזובה של הצעירים, את הירידה של הצעירים, רבותי, ירידה יש לה מאות כיוונים. לא רק ירידה מהארץ, הירידה בתוך הארץ לייאוש ולפשע מסוכנת לא פחות. אולי כמוכונים מסוימים היא יותר מסוכנת, אף-על-פי שאינני מצדיק ירידה מהארץ, חס וחלילה.

רק היום נערך כאן ויכוח זוטא בין אגפי-הכנסת מה גורם לעליית הכהנים, רבותי, מעבר לכל הוויכוחים, ההטפות מימין וההטפות משמאל, הקרקע הזאת של בית"ש היא קרקע מסוכנת מאוד לצמיחת הגזענות, הלאומנות, הכהנים המטורף ביותר. חבר הכנסת כהנא העלה את הנושא, הוא יכול להרשות לעצמו שלא לבוא לדבר. הוא יודע שהוא יקצור יותר מכולנו

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
תשאל את צי"ץ.

אורה נמיר (המערך):
אדוני השר, אני לא רציתי לנגוע בנושא של סגן ראש
הממשלה, חושב בית-שאן, ויותר מכך לא אומר.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
ידידי חבר הכנסת רן כהן, מי שטוען, שבאמצעות אבטלה
יזומה אפשר לפתור את תחלואי המשק הישראלי, והוא מדבר
כביכול בשם המקצוענות הכלכלית, בשם תיאוריות כלכליות
טהורות — אני מטיל ספק בכישורים המקצועיים שלו ככלכלן.

יאיר צבן (מפ"ם):
למי אתה מתכוון, למשל?

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
בית-שאן מאוכלסת היום בכ-14,000 נפש. קרוב ל-4,000
מהם שייכים לכות העבודה. בחודש יוני נרשמו 590 דורשי
עבודה ונתקבלו 127 הזמנות לעובדים. 414 מכלל דורשי
העבודה היו מובטלים בחודש יוני. 34 מדורשי העבודה סירבו
לצאת לעבודות שהוצעו להם. כ-175 מכלל דורשי העבודה
בבית-שאן הם צעירים עד גיל 25.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מובטלים צעירים.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
המצב בחודש יוני לא הורע לעומת הרבע אחרון של שנת
1984. בממוצע נרשמו ברבע האחרון של שנת 1984 569
דורשי עבודה, 397 מובטלים שישה ימים ויותר.

בעיות התעסוקה שפוקדות את בית-שאן הן קשות.
הקשיים הללו מאפיינים את בית-שאן במשך שנים. והם לא
אופייניים לקדנציה הזאת או לקדנציות הקודמות. הבעיות
האלה קדמו הרבה למהפך הפוליטי בשנת 1977. הגורמים
לקשיים שבית-שאן מתבלטת בהם שנים רבות נובעים מהמבנה
הכלכלי של בית-שאן, מהמבנה הדמוגרפי והמקצועי של
האוכלוסייה, וגם, חבר הכנסת רן כהן, מן הניכור שקיים בין
העיר לבין הסביבה, בתוך אזור שבית-שאן אמורה היתה להיות
מרכז עירוני-כלכלי-חברתי לסובבים אותה.

עדנה סולודר (המערך):
אפשר לשאול משהו את כבוד השר?

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
כן.

עדנה סולודר (המערך):
אני רוצה להתייחס למשפט האחרון שלך. איני יודעת
כאיוז מידה אתה ער לכל מיני פעילויות שאנחנו מנסים לעשות
במשותף באזור, שאתה אומר שיש בו ניכור בין בית-שאן ובין
הסובב אותה. יש פרויקט משותף, שמתקיים כבר שלוש שנים,
בין בתי-הספר בקיבוצים וביישובים לבין העירייה בית-שאן.
פרויקט זה צוין השנה בהצגה מרשימה ביותר, וכל פרנסי
בית-שאן דיברו על היחסים התקינים והיפים, זה היה בשבוע
שעבר. אני מציעה שתבדוק לפני שאתה מכריז על בעיה כזאת
שגורמת למצב שציננו.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
אל תחריפי את הניסוח מעבר למה שאני ניסחתי אותו.

אורה נמיר (המערך):
לא שמעתי החרפה.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

מאחר שהערת, חברת הכנסת עדנה סולודר, אומר במשפט
קצר את עמדתי. יש לי הערכה גדולה מאוד כלפי התנועה
הקיבוצית, ובמיוחד כלפי הפוטנציאל שטמון בה. כלפי
האיכות. אני חושב שבני הקיבוצים שייכים לקבוצת האיכות
במדינת ישראל. דווקא משום כך, משום ההערכה הגדולה,
משום הפוטנציאל הרב שטמון בהם. משום שהם בין הקבוצות
היחידות בחברה הישראלית שהצליחו למצות כמעט עד תום
את הפוטנציאל האיכותי שטמון בהם — מכאן גם הציפיות של
החברה. את אינך מייצגת את האזור, כפי שאני אינני מייצג את
אזור הפיתוח. שנינו פה נציגי הציבור במדינת ישראל. חובת
שנינו לדרוש מאלה שהצליחו למצות את הפוטנציאל שטמון
בהם לסייע ולהטות שכס לטובת אלה שלא הצליחו למצות את
הפוטנציאל שטמון בהם, כדי להגיע לעמדת זינוק שווה.

אשר לדוגמה שהבאת מאזור בית-שאן — תמיד אני מאוד
לא מתרשם, ואני מדבר בלשון המעטה, מהדוגמאות
המגוחכות שמביאים לי על שיתוף פעולה בין-אזורי שקיים בין
ערי הפיתוח לבין התנועה הקיבוצית. מה הדוגמה שמציניים
בפני? — ארגנו עדלארע משותפת, ארגנו מסיבה משותפת,
ארגנו פרויקט משותף. והרי לא לכך מכוונים הדברים. אנחנו
מדברים על משהו הרבה יותר עמוק, הרבה יותר בסיסי. אני
רוצה שתתייחסי לכל מה שאמרתי לא כביקורת כלפי התנועה
הקיבוצית.

עדנה סולודר (המערך):

במקרה הזה הפרויקט נמשך שלוש שנים, למידה
משותפת.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

יכול להיות, אבל זה עדיין לא זה.

בית-שאן סבלה מנטישת תושבים, ובדרך כלל של החזקים
שבה. היא סבלה משיעור גבוה יחסית של דורשי עבודה כלתי
מקצועיים ומקשיים בהשגת ובהכשרת בעלי מקצוע למקצועות
הנדרשים. לא היו בעיר אפשרויות ללמוד מקצוע, ומי שלמדו
מקצוע במקומות אחרים לא תמיד חזרו לבית-שאן. חיילים
משוחררים סבלו מהעדר מקומות עבודה אטרקטיביים.

חלק נכבד מן הסיבות לכך שבבית-שאן לא פותחה
דינמיקת פיתוח מתקדמת יותר נעוץ, ללא ספק, גם בגורמים
דמוגרפיים, שבגללם היא לא הצליחה לפתח יזומה מקומית
פעילה. הרגשת החלות בגורמים חיצוניים הכבידה, והעובדה
שיזמים לא מעטים מבחוץ שוכנעו לכוא ולהשקיע בבית-שאן
אך עזבו, או עכרו בבית-שאן אך לא גרו בה, כל אלה טעוים
חקר סיבות מעמיק ביותר, בשום אופן אי-אפשר, על-ידי
פתרונות מהירים ושלופים, לתת מענה נכון לבעיות. שום
השמה מלאכותית, לפי רדתי, לא תפתור את הבעיות העומדות
היום על סדר-יומה של בית-שאן, ובכלל זה גם בעיות תעסוקה,
ואולי בעיקר.

מצד שני, אי-אפשר להתעלם מן העובדה, שהממשלות
נקטו צעדים ועשו מאמצים רבים להבטיח לבית-שאן, נוסף על
תשתית עירונית מפותחת למדי, גם בסיס תעשייתי רחב. מתוך
רשימה של כ-50 מפעלים שהוקמו ותוכננו לבית-שאן נמצאו
פעילים, לפי סקר המכון לפרוץ העבודה והייצור, 35 מפעלים.
שבהם הועסקו 41% מכות העבודה של בית-שאן. שניים
מתוכם — מפעל לקונסטרוקציות מודול-בטון ומפעל
לשרשרות זהב — נסגרו. מפעל הרוכסנים נכנס לקשיים. בין
המפעלים יש מפעלי טקסטיל, מתכת, מזון, ככלי תקשורת,
פלסטיקה, שיפוץ מנועים ועוד. כ-11% מתושבי בית-שאן

מפעל ראדה-אלקטרוניקה — עם אישור תוכניות הייצור וההרכבה של המפעל על-ידי משרדי הביטחון והתעשייה והמסחר מתכונן המפעל להגדיל את המועסקים בטווח של שלושה חודשים כ־20 איש, ובטווח של שנה כ־80 איש. מספר המועסקים בו כיום הוא כ־90 איש, וזאת לאחר שהמפעל הכפיל את מספר המועסקים בשנה האחרונה.

בשלבי הקמה: תעשיות חכמי בע"מ — מפעל חדש לייצור תרופות אשר אושר על-ידי מרכז ההשקעות ומתחיל עתה בהקמת הפרויקט. בשלב ראשון, בטווח של שנה, יתחיל המפעל החדש להעסיק כ־70 עובדים.

תעשיות טל — ייצור ארגזים ומכלים לכלי רכב. במרוצת השנה האחרונה עלה מספר העובדים במפעל מ־30 ל־45. המפעל הגיש תוכנית השקעה לפתיחת מחלקה נוספת שתעסיק כ־20 עובדים. אך בשל הצורך להתחייב לייצוא, נגונה התוכנית בשלב זה.

מנועי בית-שאן — מפעל לשיקום מנועים. המפעל מעסיק היום 55 עובדים והוא יכול לקלוט 10 נוספים, אם יקבל מגורם ממלכתי מנועים נוספים לשיפוץ.

במפעלים שיש בהם יכולת ממשית להרחבת התעסוקה פועל נציג' האגף להכשרה מקצועית שבמשרד העבודה והרווחה במתן סיוע בהכשרה פנים-מפעלית ובקורסים במרכזי ההכשרה. כבר עתה מתקיימים שני קורסים למבוגרים במכונאות רכב ובעיבוד שבבי, וכן קורסים לתחבורה והכשרה פנים-מפעלית במפעלי דדון, ראדה ורבינטקס. כפי שהומלץ בסקרי התעסוקה.

תפקיד מרכזי בפיתוחה של בית-שאן אני מייחס, חברי הכנסת, ליישובי האזור, ביכולתם של יישובי האזור לבנות גשר-בינם לבין העיר השוכנת במחיצתם, שנועדה מלכתחילה לשמש המרכז המוניציפלי הכלכלי והחברתי של האזור. אין שום סיבה, חבר הכנסת רן כהן, שגם מפעלים קיבוציים נוספים לא ייבנו באזורי התעשייה של העיר, יש לה בהחלט בסיס טוב להיות עיר אטרקטיבית ומעניינת.

במסגרת המאמץ ארוך-הטווח לפתור את בעיית היסוד של החברה, המשק והתעסוקה בעיר, יש להקדיש פרק לפתרון בעיות התעסוקה בטווח הקצר.

לכן, אני מציע, אדוני היושב-ראש, להעביר כל ההצעות לוועדת העבודה והרווחה, כדי שיקים בהן דיון מעמיק וממשי.

היו"ר א' שוסטק:

תודה לשר העבודה והרווחה. לפנינו הצעת שר העבודה והרווחה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה. אני שואל את חבר הכנסת צבן, האם הוא מסכים להצעת השר?

יאיר צבן (מפ"ם): מסכים.

היו"ר א' שוסטק:

חברת הכנסת אורה נמיר?

אורה נמיר (המערך):

כן.

היו"ר א' שוסטק:

חבר הכנסת רן כהן?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כן.

עברו בחקלאות ובבניין, כ־48% עבדו בשירותים. מתוך כ־2,000 העובדים בשירותים 350 עבדו ברשות המקומית.

מצב האבטלה בבית-שאן חמור, ועל כן סווגה בית-שאן על-ידי הוועדה לטיפול במוקדי אבטלה כעיר שמצב האבטלה בה קשה. יש לה לתת קדימות לטיפול בבעיות התעסוקה והאבטלה בה.

עקב מצב התעסוקה הקשה של כמה מיישובי הפיתוח, ובניהם בית-שאן, ביקשנו בשעתנו לגרור סקר של אפשרויות התעסוקה בעיר. מטרת הסקר היתה לבחון, האם אכן קיים פוטנציאל תעסוקתי שטרם מומש, ולהצביע על הדרך שיש לנקוט כדי להסיר מגבלות, שיאפשרו בסופו של דבר להגדיל את מאגר התעסוקות הקיימות.

עתה פועלת ועדת-משנה במשרדי, שתפקידה לבחון וליישם את המלצות סקרי התעסוקה, ורק לאחרונה היא דנה בבית-שאן. הוועדה מיפתה את המפעלים שיש להם יכולת ממשית להרחיב את התעסוקה בהם וניפתה את כל שאר המפעלים, שאומנם הצהירו על כוונתם להרחיב את התעסוקה, אך הוכרז שאין ממש בהצהרותיהם. מיינו וסווגו המגבלות, שמנעו עד כה את הרחבת התעסוקה, וזאת על-פי גורם מטפל אחראי, כמו למשל משרד הביטחון, היחידה למינהל והרכשה, משרד התעשייה והמסחר — מרכז ההשקעות, האגף להכשרה מקצועית במשרדי, רשויות מקומיות וכדומה. הוועדה קבעה אחראים לבירור ומעקב בנושא המגבלות והסרתן, וקבעה דיווח חוזר בתום תקופה מסוימת.

כפי שידוע לכם, ידידי חברי הכנסת, אין משרד העבודה והרווחה מופקד על יצירת מקומות תעסוקה, אבל נוכח מצבה התעסוקתי הקשה של בית-שאן, המלצנו בפני הוועדה למיצוי תעסוקה, שבראשות סגן שר האוצר, לתת עדיפות בהפשרת השקעות בעיר, ואומנם, בהסתמך על המלצותינו הופשרו השקעות לפני חודשים מספר לחשעה מפעלים בעלי פוטנציאל תעסוקתי לכ־190 עובדים נוספים. כמו כן, במהלך החודש האחרון אישר מרכז ההשקעות לשני מפעלים השקעות, שיאפשרו להם לקלוט כ־45 עובדים נוספים. בבדיקה שערכנו התברר, כי מרבית המפעלים החלו לבצע את השקעותיהם וחלקם אף הגדילו את היקף התעסוקה בהם. בהתאם לכך, אנו סבורים שעד סוף שנת התקציב הנוכחית יהיה כמותם של מפעלים אלה למנוע החרפה נוספת במצב התעסוקה.

אציג לפניכם, ידידי חברי הכנסת, את רשימת תוכניות ההשקעה וההרחבה החדשות בבית-שאן שתבאנה בהכרח לחוספת תעסוקה בזמן הקרוב:

מפעל "דטיק" — מפעל לכבלי תקשורת. כאוגוסט שנה זאת תסתים הבנייה של המבנה החדש, על פני שטח של 12,000 מ"ר, והמפעל יקלוט כ־30 עובדים, נוסף על ה־94 המועסקים בו עתה.

מפעל "רבינטקס" — ייצור ציוד טקסטיל למערכת הביטחון ולשוק האזרחי — למרות הקשר של המפעל למערכת הביטחון, אין לו קשר עם שר הביטחון — לאחר אישור תוכנית חדשה לייצור קסדות על-ידי מרכז ההשקעות, יקלוט המפעל בזמן הקרוב 20 עובדים נוספים.

כמו כן, יש תוכניות להקמת מפעל נוסף לאחסנה יבשה. בטווח ארוך יותר מתכונן המפעל לבצע תוכנית הרחבה נוספת וכן להעביר לבית-שאן גם את מפעלו מאזור המרכז. תוכניות אלו ייתנו תוספת תעסוקה לעוד כ־100 איש במשך תקופה של שנה. בסוף מאי השנה העסיק המפעל 164 עובדים.

ה צ ב ה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה
והרווחה נתקבלה.

י. הצעות לסדר-היום

סכנה לחיי אדם בחופי הרחצה בתל-אביב

טביעה למוות בחוף ימה של תל-אביב, השנה, מאז פתיחת עונת הרחצה ועד לפני שבוע, שאז בדקתי זאת, כבר היו למעלה מ-5 מקרים. קשה קצת לעקוב אחרי זה, מפני שזה דבר שהפך להיות לאירוע אם לא יומי, לפחות שבועי.

המצילים טוענים גם, שכשטח של תחנה אחת קורים כ-70 מקרי טביעה בשנה, ורובם ככולם מטופלים ויוצלים עליידי המצילים שנמצאים בתחנה. אבל זה רק באזורים שבהם קיימות תחנות ההצלה.

בתביעתו של האזור עזרא אבי באוקטובר 1984, ישב בד"ר בית-המשפט הגבוה לצדק והוציא צו, 467/84, שבו הוא מורה לראש עיריית תל-אביב לקיים את כל מערך ההצלה, בזו הלשון: "בשנות הרחצה מוטלת על העירייה החובה לאייש לפחות תחנת הצלה אחת בכל חוף מוכרז, ולאור הצו השלישי מגיע מניין המינימום של התחנות הללו בחוף של תל-אביב לתריסר. התחנות תאוישנה בשלושה מצילים בכל תחנה, וזאת בכל שעות הרחצה". ועוד נאמר: "מכל מקום, מה שצריך להיות ברור לעירייה ולמשיבי מעבר לכל ספק הוא, שכל עוד לא חל שינוי בחקיקים שפורטו לעיל, חייבת העירייה למלא חובתה על-פי דין, משמע שחייבת היא לספק שירותי הצלה בחופים המוכרזים שבתחומה גם בשעות אחרי הצהריים ובשבתות ובמועדים, כפי שהדבר מתבקש מהחקיקים הנ"ל, לרבות חוק העזר האמור".

אמנון לין (המערך):
גם בשבתות?

אמירה סרטני (מפ"ם):
גם בשבתות ובחגים.

חברי הכנסת, החקיקים לא שנו, אבל עיריית תל-אביב וראש העיר בראשה מתעלמים לחלוטין מהבג"ץ. התבטאויותיו של מר שלמה להט בהודמנויות שונות גם מעידות על יחסו לעניין הזה. הוא טוען, למשל, שעניין המצילים הוא בכלל המצאה ישראלית. הוא ראה בעולם שיש חופים בלא מצילים. ב-1981 צוטט ב"מעריב" דברים שהוא אמר בפני אורחים: "תסתכלו על האנשים כמה שהם מאושרים עכשיו. סוף סוף אין להם מצילים שיגידו להם מה לעשות. סילקתי את המצילים ועכשיו יש שקט". זה ציטוט אחד מתוך רבים.

לאחר פגישתי עם חברי ועד המצילים התקשרתי בטלפון, וניסיתי לקבל את תגובתו של מר להט על המתרחש כעת בחופי הרחצה. מלשכתו נאמר לי, שהוא צרוד ואינו יכול לענות לי בטלפון, והופנית לאחראי לחופי הרחצה. לאחר ויכוח בטלפון, כאשר הוא הפנה אצבע מאשימה רק כלפי המצילים, שאלתי אותו: ובכן, מה יהיה עכשיו? תשובתו הייתה, שכל עוד לא ייפתר סכסוך העבודה, יימשך המצב הקיים, כלומר הפקרתם של חופי הרחצה ושל המתרחצים.

אמנון לין (המערך):
עד היום הזה?

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת, להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה. אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אנו עובדים להצעה הבאה לסדר-היום — סכנה לחיי אדם בחופי הרחצה בתל-אביב, מאת חברי הכנסת אמירה סרטני ודוד דינו. רשות הדיבור לחברת הכנסת אמירה סרטני להביא את הצעתה.

אמירה סרטני (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביקשתי להעלות באופן דחוף את בעיית הסכנה לחיי אדם בחופי הרחצה של תל-אביב. המתרחש בחופים אלה גובל בחוסר אחריות משוע, ותוצאותיו המיידיות של מחדל זה הן הפקרת חיי אדם.

אנו נחרדים מכל פגיעה של פעולות הטרור, ובצדק, וחיבים לעשות הכול כדי למנוע אותן, אך, לעומת זאת, חיי אדם מופקדים בשל דברים הנחשבים בדינו, ואין מדובר בבעיות ביטחון. אני תוהה לאן נעלם שיקול-הדעת, כיצד הגענו לכך שמאבקי יוקרה חשובים יותר מחייהם של ילדים ושל מבוגרים?

איש לא יערער על זכותם של תושבי הארץ הזאת למעט הנאה, בפרט בימים טרופים אלה. חופי הרחצה הם אחד ממקורות ההנאה, בפרט היום, שאפשרויות האזרח הפשוט, האפשרויות החומריות של עמך ישראל, הולכות ומצטמצמות.

מומחי הבריאות ממליצים לרחוץ בים בבוקר או אחרי הצהריים, מטעמי בריאות. אבל, בחוף ימה של תל-אביב הרחצה אחרי הצהריים אינה מבטיחה לא בריאות וגם לא את חייהם של המתרחצים.

כאשר ביקרתי לפני כשבועיים בחוף הים של תל-אביב ושוחחתי עם חברי ועד המצילים, נתגלתה לפני תמונת מצב כזאת: עקב סכסוך העבודה המתמשך בין המצילים לבין העירייה, סכסוך הנמשך כבר כשנתיים, על-פי הוראות העירייה, עובדים המצילים משעה 7 בבוקר עד שעה 2 אחרי הצהריים, רק בימי חול. בשבתות ובחגים אין מציל על חוף הים. נוסף על כך, מספר תחנות ההצלה צומצם מ-11 ל-8. אני מדברת רק על חופה של תל-אביב. מספר המצילים צומצם מ-36 ל-27. ואין מעסיקים מצילים עונתיים כפי שנהוג היה בעבר. בעבר העסיקו כ-25 מצילים עונתיים בחודשי הקיץ.

החוף חולק לאזורים שבהם פועלות תחנות הצלה, אבל ביניהם יש קטעים "מחים", שבהם הוצבו שלטים שהרחצה בהם היא על אחריותו של המתרחץ. בגלל הצפיפות הרבה בחוף הים, כפי שאנחנו יודעים, עמך ישראל מתרחץ בכל החוף. הוא אינו חוסם את עצמו בקר של תחנת ההצלה. המציל, לעומת זה, אינו יכול להטיל את מרותו על המתרחצים באזורים האלה, וכך, כאשר קורה, שם מקרה של טביעה, המציל חייב ללכת להציל את הטובע. אבל אחד המצילים אמר לי, שכאשר הוא מגיע לשם, בגלל התנאים האלה, הוא כבר יכול לכוא רק עם חברה קדישא, כי אין בידי למנוע את הטביעה.

על-פי עדותם של המצילים, כמעט כל מקרי המוות בטביעה קרו באזורים האלה. בשנה שעברה היו 24 מקרי

דוד דנינו (חזית דתית לאומית):
תיחני לי לדבר ומיד אני לך מה המצילים חייבים לעשות.

אם העירייה ואם המצילים, רבותי חברי הכנסת, ההפקרות בעניין זה גורגת, העירייה שותקת ומתעלמת והמצילים עוברים כאוות נפשם ומחנהגים כמו במקום שלית דין ולית דין. טענת העירייה, שהמצילים תובעים תביעות מופרזות וזה כבר מעל לשנה, אינה מתיישבת. תשובה זאת מתחמקת מאחריות. כפי שפסק בית-המשפט בשבתו בדיון: העירייה חייבת לדאוג לאיוש תחנות ההצלה על-ידי נוכחות מצילים בכל שעות הרחצה. השארת פקחים, כפי שהעירייה טוענת, ועזרה ראשונה עד לשעות הערב, היא בבחינת לעג לרש. מה יעשו פקחים אם אדם יטבע בים — מה הם יעשו, יסתכלו על טביעתו? יפקחו על זריקת גופתו משפת הים? הרי אין כוחם להציל אותו אדם שטבע.

הנושא אומנם מפותל ומסורבל למדי וקשה לעמוד על כל עומק הבעיה ועומק המשא-ומתן שנמשך כבר תקופה ארוכה בין העירייה לבין המצילים, אך עם זאת, שני הגופים, העירייה והמצילים, משחקים בחיי אדם, ולכן חובתה של הכנסת להתרע על הסכנות האורבות לציבור המתרחצים. המצווה "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" אינה רק מצווה יחיד אלא גם מצווה הכלל, והיא מוטלת על כולנו. היא מוטלת בראש ובראשונה על עיריית תל-אביב, האחראית לחייהם של האזרחים המתרחצים. היא מוטלת על המצילים והיא מוטלת על משרד הפנים, המשרד הישיר האחראי גם לנושא חופי הים.

גזירת המצילים היא גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה. ציבור המתרחצים, אשר שעות רחיצתו בים אינן חופפות לשעות עבודת המצילים, מסכן ביודעין את חייו ועל כך יש להתרע. אומנם, נודע לי היום שבשעות הערב חשב עיריית תל-אביב עם ועד העובדים. בפגישה זו — כך נאמר לי — ינסו ליישב את הסכסוך ביניהם. לכן, אני פונה וקורא מעל במה זו לשני הצדדים לעשות טובה לעם ישראל, לעשות הכול, ולהגיע לפשרה אשר תביא סיום לסבל הנורא ולאיידיהפיקוח על חיי אדם.

אדוני היושב-ראש, הבעיה היא חמורה מאוד. משאבים רבים משקיעה המדינה בהצלת חיי אדם, ולכן חובתה של עיריית תל-אביב וחובת כולנו למנוע בעוד מועד פגיעה רחמי המתרחצים.

היו"ר א' שוסטק:
אני מבין שגם אתה מציע להעביר את הנושא לוועדת הפנים.

דוד דנינו (חזית דתית לאומית):
כן, כן.

היו"ר א' שוסטק:
אני מזמין את שר הפנים להתייחס להצעות.

שר הפנים י"ח פרץ:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בחודשים האחרונים אירעו כמה מקרי טביעה בחוף ימה של תל-אביב, והמצב בהחלט מעורר דאגה חמורה. בדיקת המקרים שנעשתה הראתה, שמרבית מקרי הטביעה אירעו בזמנים שבהם בדרך כלל לא פועלים שירותי הצלה — בשעות הבוקר המוקדמות, או בשעות הערב והלילה — או, במקומות האסורים כלל לרחצה. הבעיה העיקרית שהתעוררה לאחרונה בקשר לשירותי ההצלה היא שעות העבודה של המצילים.

אמירה סרטני (מפ"ם):
עד היום הזה, כשבוע שעבר התפרסמה ידיעה ב"דבר", שהעירייה אינה מוכנה להיפגש עם המצילים. את העניין הזה עוד לא בדקתי עד תומו.

אמנון לין (המערך):
האם בתקופה שאין מצילים היה מקרה טביעה?

אמירה סרטני (מפ"ם):
ודאי.

אמנון לין (המערך):
אם כך יש "קייס" להגיש תביעת פיצויים נגד העירייה.

אמירה סרטני (מפ"ם):
ודאי, אני באמת רוצה להתייחס לעניין הזה. זה מה שחשוב כאן.

אדוני היושב-ראש, לקחת החוק לידיים והפרה פרוצה של החוקים הקיימים על-ידי בעלי זרוע, שאנחנו כל כך מתקוממים נגדו, אינן שונות, הן אף גרועות יותר, כאשר עושים זאת נושאי משרות רמות ברשויות השונות. דווקא אלה הם נותני הטון, הם אלה שעצבים לתת את הדוגמה, והדוגמה שהם נותנים היא הפרת החוק. בהפרת הבג"ץ יש זלוזל גם בחוק וגם בחיי אדם. וזה מה שקורה כאן היום. וכל הטענות שהעירייה פנתה כדי לשנות את החיקוקים אינן חופפות, כן, מפני שכל עוד לא שונו החיקוקים, הם חייבים למלא אחרי החוק.

לכן פניתי וביקשתי את התערבותו של שר הפנים, ביקשתי את התערבותו של היועץ המשפטי לממשלה, אני חושבת שהכנסת חייבת להידרש להפרת חוק זו, משום שיש כאן ערעור של יסודות החברה הישראלית, ותפקידה הבסיסי של הכנסת, כמוסד המחוקק, לדאוג לכך שהחוק יקום, ושיהיה בכוחה של המערכת לכפות את החוק ולהטיל את האחריות למותם של ילדים ומבוגרים על מי שאשם בכך, אלה שמפירים את החוקים ועושים כרצונם.

אני מציעה לדון בנושא במליאת הכנסת.

היו"ר א' שוסטק:
תודה. כאותו נושא — חבר הכנסת דוד דנינו.

דוד דנינו (חזית דתית לאומית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, פיקוח נפש, הצלת חיי אדם, הוא אחת המצוות החשובות לאין ערוך; פיקוח נפש הוא נר לרגליו של עם ישראל, ומה לא עושים למען הצלת חיי אדם.

עיריית תל-אביב הודיעה בקול תרועה על חופי רחצה חדשים, משוכללים יותר ומשוכללים פחות. אני יודע שהמזמין ציבור חייב לדאוג לביטחונם. מה קרה פה? עיריית תל-אביב עשתה ההיפך. היא מזמינה את הציבור להתרחץ, כי זה חוף יפה, חוף מפותח, אך אינה דואגת לביטחונם.

מאידך גיסא, המצילים האמורים לשמור על חייהם של המשתמשים בחופים, אלה עוברים שעות מוקצות, קובעים לוח זמנים מתי להופיע, מתי לא להופיע. האם המצילים יודעים מתי יטבעו המתרחצים בים, ולכן הם מופיעים רק בשעות מסוימות? האם חיי אזרחי תל-אביב, הזכאים לקבל שירות זה, אינם חשובים כלל?

אמירה סרטני (מפ"ם):
סליחה, חבר הכנסת דנינו, העירייה קובעת את השעות, לא המצילים.

העומדות לרשותן, להחזיק את חופי הרחצה במצב תקין ולתת שירותי הצלה ומתקני בטיחות. עם זאת, ובראש ובראשונה, מצווה כל אחד ואחד מאתנו למנוע סכנות מעצמו וממשפחתו. להתרחץ בחופים שבהם הרחצה מותרת בלבד, בשעות שבהן מופעלות תחנות הצלה, ולנקוט כל אמצעי של זהירות.

ייתכן שדיון בוועדה יוכל את הצדדים המעורבים ישירות בנושא, המצילים ועיריית תל-אביב, להגיע להבנה ביניהם. על כן מוסכם עלי, שהנושא יועבר וידון בוועדת הפנים של הכנסת.

היור"ר א' שוסטק:

תודה רבה, אדוני השר. אני שואל את המציעים: חברת הכנסת אמירה סרטני, האם את מסכימה להעביר את הנושא לוועדת הפנים?

אמירה סרטני (מפ"ם):
מסכימה.

היור"ר א' שוסטק:
חבר הכנסת דוד דנינו?

דוד דנינו (חזית דתית לאומית):
כן.

היור"ר א' שוסטק:
אם כן, לפנינו הצעה אחת. מי בעד העברת הנושא לוועדת הפנים? מי נגד?

ה צ כ ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

יא. הצעה לסדרהיום

המצב הכספי של עיריית צפת

מעלה שאלה זו בצורה כללית, ולא דווקא בנושא הזה, כי לדעתי זוהי בעיה חשובה שיש להתייחס אליה.

העיר צפת מונה כ-17,000 נפש. היא נחשבת כבירת הגליל ומושכת אליה אלפי תיירים. לאחר הבחירות האחרונות לרשויות המקומיות נבחרו ראש עיר חדש והנהלה חדשה, כרגיל בבחירות דמוקרטיות. נמצא חוב כמועצה של כמיליון וחצי דולר, נכון לדצמבר 1983.

יש בידי דוח מבקר המדינה שמאמת זאת. אני רוצה לצטט סעיף 114 לדוח מבקר המדינה, קטע לא גדול, ושם כתוב: "על מצבה הכספית של העירייה משפיע הגירעון הנצבר שגדל בתקופה הנוכחית" — זה נכתב ב-1983 וזה מתייחס גם לתקופה קודמת, ארוכה יותר — "על אף קבלת מלוות ומענקים לכיסוי הגירעונות. הגירעונות נבעו בעיקר מביצוע עבודות פיתוח בהיקף כספי, שחרג ממקורות המימון שעמדו לרשות העירייה, כמו כן מחרגות מתקציבי הוצאה המאושרים מאז מימוש אומדני ההכנסה התקציביים".

אינני רוצה להמשיך ולקרוא, כי לא זו הסוגיה, הסוגיה שאני מעלה ידועה לשר הפנים. הנהלות מועצה, ראשי מועצות וראשי ערים מתחלפים בבחירות דמוקרטיות. מה אשמה הנהלת מועצה, ראש מועצה וראש עיר שמקבלים בבחירות דמוקרטיות את ראשות העיר ומוצאים שם חוב מצטבר? אינני

כפי שנמסר עליידי עיריית תל-אביב, המצילים הגישו לעירייה דרישות להטבות בשכרם, התורגות מההסכם הארצי ועומדות בניגוד לחוק התקציב של המדינה, ולכן לא יכולה היתה העירייה להיענות לבקשתם. בתגובה על כך, הכריזו המצילים על עיצומים, שלפיהם הם עובדים רק בימי חול מ-7:30 ועד 14:30. נעשו ניסיונות רבים עליידי עיריית תל-אביב למצוא מצילים אחרים, אולם לצערנו כל הניסיונות שנעשו עליידי העירייה למצוא מצילים נוספים טרם נשאו פרי.

כדי לשמור על בטיחות המתרחצים בשעות שבהן המצילים לא עובדים ממשיכה העירייה להפעיל את שאר השירותים המתחייבים, כגון שירותי עזרה ראשונה ופקחים. הפקחים גם עומדים ומוזהרים את המתרחצים מפני רחצה כלי פיקוח מציל, ולא כפי שנאמר כאן, שהעירייה מזמינה אנשים להתרחץ בשעה שאין שם מציל.

יש להצטער מאוד על כל מקרה של אובדן חיי אדם כתוצאה מטביעה. לא את כל המקרים ניתן למנוע, מאחר שלא אחת מדובר על מקרים שאירעו בשעות הבוקר המוקדמות או בשעות הערב המאוחרות, או שיש אנשים המתרחצים, כאמור, בקטעי חוף שאין בהם שירותי הצלה, וזאת בלא נקיטת כל אמצעי הזהירות הדרושים.

יש לציין כי הפעלת כל חופי הרחצה המוכרזים נעשית מכוח צו של בית-המשפט הגבוה לצדק.

כולנו, בלי יוצא מהכלל, מצווים לעשות הכול כדי להציל חיי אדם, ולמנוע מראש סיכונים, בבחינת "ונשמרתם מאד לנפשוהיכם". משרד הפנים משתתף בשנת התקציב הנוכחית בסכום של 1.6 מיליארד שקל בהחזקת חופי הרחצה המוכרזים והמופעלים עליידי הרשויות המקומיות. הרשויות המקומיות מצדן גם הן עושות כל מאמץ, באפשרויות הכספיות המוגבלות

היור"ר א' שוסטק:

אנו עובדים להצעה לסדרהיום על מצבה הכספית של עיריית צפת. יביא את ההצעה חבר הכנסת פסח גרופר.

פסח גרופר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מעלה היום הצעה לסדרהיום בנושא מצבה הכספית הקשה של עיריית צפת. לצערי ולצער כולנו היתה היום הפגנה של עובדי המועצה, כ-50% מעובדי המועצה הטריוויה עצמם וכאו היום להפגין ליד הכנסת על חשדות שיש לא קיבלו משכורת.

הועבר אלי מידע שסידרו להם כמשך היום, בעזרת שר הפנים, משכורת של חודש אחד. אבל, אחד הדברים המוזרים, וכאן אני רוצה לומר את ההקדמה עצמה, שבעיריית צפת, כמו בעיריות אחרות, מוציאים צווי ריתוק לעובדים חיוניים כמשק, ברור שזהו הנוהג ואני מצדיק אותו. אבל, מה שקרה בעיריית צפת צריך להדאג את הממשלה כולה, שבמקרה כזה מוציאים צו ריתוק לעובד שינעבד והוא לא מקבל משכורת.

הבעיה היא לא רק זו שאני מעלה אותה ברגע זה, אדוני שר הפנים, הבעיה היא בעיה דמוקרטית ממדרגה ראשונה, האם יש לממשלה הזכות להוציא צווי ריתוק וצווי חירום לעובדים, שלא קיבלו את משכורתם. זו שאלה חשובה, העלית אותה היום בפני היועץ המשפטי לממשלה, שיברוק את הסוגיה. אני

בשום פנים ואופן. לא רק היא אלא גם עיריות אחרות, אבל בעיריות אחרות יש הכנסה, יש תנועה גדולה. אנתנו יודעים שבצפת התנועה היא לא גדולה כמו במקומות אחרים. לצערנו הרב ייחוד הגליל ופיתוח הגליל לא הצליחו עד היום.

אמנון לין (המערך):
אכלוס הגליל.

פסח גרופר (הליכוד):

נכון, אכלוס הגליל. בעיר צפת נעשו פעולות רבות של ייעול וחיסכון. החוסכות לעירייה מיליוני שקלים. אבל, אם לא יוסדר החוב החרגי, שמועצה זו אינה אחראית לו — אני לא מקבל את זה. אני אומר שכל מועצה אחראית על המועצה ועל העירייה. ואני רק יכול לנתח את הנושא ולומר שלא זו המועצה שלקחה במו ידה את ההלוואה. אבל מקדנציה אחת לשנייה צריכה להיות אחריות. החוב הוא מקדנציות קודמות האחריות לו והן שהשאירו חוב זה — המועצה הנוכחית לא תוכל לתפקד. נכון שמשרד הפנים הקציב קונסולידציה לכיסוי החוב, אבל לא הביאו בחשבון את האינפלציה והקונסולידציה הזו לא כיסתה אפילו את הריבית של החוב המקורי, שהוא באמת גדול. ראיתי את החשבונות, הכול לריבית וחבל על הכסף.

ברצוני להסב את תשומת לבכם לכך, כי עיריית צפת נמצאת במצב כספי קשה. כתוצאה מכך היא אינה יכולה לתפקד ולשלם את משכורות העובדים, והנפגעים העיקריים מכך הם 400 המשפחות של העובדים, כפי שהסברתי.

השביחה עדיין נמשכת ואני מקווה שהיום היא תיפסק. השירותים משותקים והסבל העיקרי נופל על התושבים בעיר. אני מקווה שממחר זה לא יהיה כך.

אדוני השר, אני יודע שלא הייתי צריך להסב את תשומת לבך על-ידי הצעת לסדר-היום, כי זו עבודתך: רציתי להסב את תשומת לב חברי הכנסת לכך שבחוקפה הקשה ביותר, שבה אנתנו דנים בוועדות על תוכניות חירום ועל צווי חירום, יש לנו בעיה מוניציפלית ואי-אפשר להמשיך לחיות כך. יש לנו בעיה, שדווקא במקומות כמו צפת, לא במרכז הארץ, אי-אפשר לתת לעיריות ליפול ואי-אפשר להאשים את האנשים שנבחרו וקיבלו את עיריית צפת לידיהם במעבה הכספי. אני חושב שזה המצב גם בעיריות אחרות.

לכן אני חושב, אדוני השר, שצריכה להיעשות פעולה נמרצת במסגרת הממשלה כדי לפתור את הבעיה. שאם לא כך, אני מרשה לעצמי לומר שזה חלם. מצד אחד אתם מוזרים ותוזרימו כספים, ומצד שני הכול הולך לבנקים, בשביל הריבית הגבוהה שהם גובים.

אני מציע להעביר את הנושא לוועדה.

היו"ר א' שושטק:

לא, אתה רק יכול להציע שיהיה דיון.

פסח גרופר (הליכוד):

אני מציע שיהיה דיון.

היו"ר א' שושטק:

תודה רבה. אני מזמין את שר הפנים לענות על ההצעה.

שר הפנים י"ח פריץ:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בעיריית צפת נכנסה לפעולה מועצה חדשה אחרי הבחירות בשנת 1983 ומצאה כמה בעיות, כגון: רמת ארנונה נמוכה ביותר, גבייה חלשה ועוד, ואתן היא היתה צריכה להתמודד.

אומר כעת אם זה צורך או לא, זה לא מעניין אותי. תפקידי אינו לחקור מדוע איך ומה, יש הממונים על המחוזות ואני מתאר לעצמי שהם מקפידים, מאשרים, זה לא עובד בפשטות, הרי אני עצמי הייתי ראש רשות קטנה, ואני מכיר טוב את כל הנושא המוניציפלי.

מה יכולה לעשות אותה הנהלת מועצה עם ראש העיר, ואנתנו יודעים מה קורה היום בבנקים, ואנתנו יודעים שחוב מצטבר בגודל כזה יאכל את כל המענקים, יאכל את כל העזרה שיגישו לעיריית צפת. זה יחס אולי בקושי את הריבית של החוב הזה ואז העירייה נקלעת לצרות, מתחילות הבעיות, לא משלמים משכורות ואז צריך להפגין ליד הכנסת, זו בעיה קשה. אני מבין גם את שר הפנים, שיש לו ודאי בעיות כאלה בהרבה רשויות מוניציפליות, אבל אין לזה סוף. אי-אפשר להתגבר על דבר כזה, זה כמו סרטן. כולנו יודעים שמיליארדים של שקלים משולמים לבנקים כל חודש מהמגור של השלטון המקומי עבור ריבית. השאלה היא איך אפשר להוציא עיריות כאלה מהבון אליו נקלעו.

מייד לאחר הבחירות סוכם על תוכנית הבראה שהועצה על-ידי משרד הפנים ובוועצה במלואה על-ידי המועצה. מתוך 417 משרות בוטלו 57, שזה 14% מכלל כוח האדם; מהתקציב השוטף של פעולות העירייה קוצצו 40%; הוגדלו המסים הריאליים פי 3 עד פי 5, הווי אומר, העירייה סבלה ממוסר חשולמים גרוע יחסית של התושבים, והיום הוכפלה הגבייה הריאלית. קוצצו מרכיבי השכר לעובדים, כגון שעות נוספות ורכב. אני מבין שמועצה יכולה לעשות את הדברים האלה, מה היא יכולה לעשות יותר? הרי היא לא יכולה לפטר את כל העובדים. את האשפה צריך להוציא, את המים צריך לספק, את הניקיון ברחובות צריך לתת.

אדוני השר, לפני שבועיים ביליתי סוף שבוע בצפת. לא יצאתי כלילה לטייל, משום שלא היה אור ברחובות. הבנתי, לא כעסתי, לא היה אור ברחובות, כי אין כסף לתאורה ברחובות. אבל האשפה המתגלגלת שראיתי שם תביא מחלות. זו סכנה וזו עיר שצריכה להתבסס בעיקר על חירות. יש שם הרבה תיירים. הייתי שם בסוף שבוע, אינני יודע מה קורה במשך כל השבוע, אמרו לי שיש הרבה מאוד תיירים, הרבה סיורים של תיירים שעוברים דרך צפת.

ברור לכולם שמצב כזה אינו מאפשר לפתח את העיר, שכן מאז תקופת הבחירות לא בוצעו תוכניות הפיתוח של העיר. הרי יודע לכולנו שהעיר צפת בירת הגליל והרבה תיירים מהארץ ומהחוץ לארץ מבלים בה.

נאמר שאחד הדברים החשובים בכל רשות מוניציפלית הוא הפיתוח. אבל, במצב חירום קשה כזה לא יהיה בשנה זו פיתוח בצפת. שלא ישקיעו השנה בצפת. אבל, יש לתת לה לתפקד. אדוני השר, יש בידי חלשים של עובדי עיריה, אני מכיר את זה מעיריות אחרות, 250,000 שקל לחודש למשפחה עם ילדים. אלה המשכורות בשרויות המקומיות. הודות לשר שולמה משכורת אחת, משכורת שנייה עדיין לא. עד ה-15 בחודש צריך יהיה לשלם את המשכורת השנייה, כך אני מקווה. אבל, אם חס וחלילה לא ישלמו את המשכורת השנייה, איך אפשר לחיות בצורה כזו?

אדוני השר, זו בעיה לאומית, אני מבין שאין זו בעיה של משרד הפנים בלבד. אי-אפשר להמשיך כך. אם המועצה לא מתנהגת כראוי, אם היא לא עושה את הדברים שהיא צריכה לעשות, בבקשה, צריך להעניש אותה, אני אומר להעניש במרכאות. אבל אם היא עושה את שלה, היא לא תצא מהחוב

שר הפנים י"ח פרץ:

אני יודע את זה לפרטי פרטים.

— — הבטיח להסדיר וכיצד הוא חושב לנהל את העירייה. אני יודע שלשעה זו העניין סודר.

אשר לצווי הריחוק, אני אבדוק את הנושא על כל היבטיו ואשמח להעביר את תוצאות הבדיקה למכוני חבר הכנסת פסח גרופר.

לגופו של עניין, אני מציע להעביר את הנושא לוועדת הפנים של הכנסת.

חיים קופמן (הליכוד):

יש לי שאלה לשר: אולי אפשר להפריד את המשכורות של עובדי העירייה מתקציב העיריות? מה שקורה עם זה הוא ממש טרגדיה.

שר הפנים י"ח פרץ:

אני אישית תומך בדבר הזה.

חיים קופמן (הליכוד):

אומר לי פנסינגר של העירייה: מה אני אשם שלפני 5 — 6 שנים עבדתי בעירייה? זה דבר נורא.

שר הפנים י"ח פרץ:

גם את זה אבדוק.

הי"ר א' שוסטק:

תודה רבה. חבר הכנסת גרופר, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדת הפנים?

פסח גרופר (הליכוד):

כן.

הי"ר א' שוסטק:

אם כן, לפנינו הצעה אחת. להעביר את הנושא לדיון בוועדת הפנים, ואני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

יב. הצעה לסדר-היום

מערכת השירות הסוציאלי באזורי המצוקה

העבודה והרווחה ומשר האוצר להימנע מביטול המשרות של עובדים סוציאליים, ובמיוחד עובדי שדה".

כמובן, 130 העובדים הראשונים פוטרו, ועכשיו אני מדבר על 200 עובדים סוציאליים נוספים. מסקנות לחוד ומעשים לחוד.

בחוד מיום 29 במאי 1985 מודיענו שר העבודה, כי שר האוצר לא שינה את עמדתו בסוגיה זו, קרי: נושא הפיטורין של העובדים הסוציאליים עדיין עומד על הפרק. בשיחה שקיימתי לפני דקות מספר עם שר העבודה והרווחה הוא אמר לי, שהדבר אכן יבוצע — יפוטרו קרוב ל-150 עד 200 עובדים.

הצעה זו היתה אמורה להידון לפני שבוע, כשעדיין לא ידענו מה עומד להתחולל במשך, ואי אמרתי שאני מדבר על חקופה של משכר כלכלי. האם יש היום צורך לחזור ולהסביר

משרד הפנים סייע רבות לראש העירייה החדשה ולמועצה, הן באישור הלוואות להקטנת הגירעון המצטבר, הן בכלים מינהליים, ובמיוחד בהנהלת חשבונות. עם זה, המשרד דרש מן העירייה לעשות פעולות לשיפור המצב: העלאת המסים, פיטורי עובדים שמעל לשיא כוח אדם, הגברת הגבייה, ערכון הנהלת החשבונות באופן מתמיד, שמירה קפדנית על מסגרת התקציב ועוד.

במשך שנה-יחצי, לצערי, לא נוצרה במועצה הנהלה קבועה שתישען על רוב יציב של החלטות לחיקון המצב. חודשים רבים לא כונסה המועצה כנדרש ולא יכלה לקבל החלטות יסודיות לחיקון המצב, ומצב הקואליציה הידרדר והלך. הדברים לא תוקנו אלא לאחרונה, כאשר הוקמה הנהלה המתכנסת על קואליציה צרה, והיא אפשרה לקבל החלטות נאותות. אכן, חודשים לאחר תחילת שנת הכספים העלתה המועצה את שיעורי הארנונה הכללית, כנדרש לפני תחילת השנה. כמו כן ממשיכה המועצה לפטר עובדים, תהליך אשר החלה בו לפני כמה חודשים.

משרד הפנים עוקב אחר פעולות המועצה ומנסה להדריך אותה ולסייע לה ככל האפשר, אך יותר משנה-יחצי של השהיה בחיקון מה שנחזק היה לתקן. גרמו להצטברות גירעון, על אף הסיוע הרב שניתן.

במצב זה, מאמץ השיקום הוא נטל נוסף על הנהלת העירייה, ואולם, אני מאמין, ככל שתפעל תוכנית חירום רצינית ביותר, ייתכן שאפשר יהיה לפעול לבסס את המועצה הנבחרת. לצערנו, הסימנים לעת עתה אינם כה מעודדים. ביום שישי האחרון הועברו לעירייה 200 מיליון שקלים. ראש העירייה הבטיח שבסיוע זה הוא ישלם משכורת לעובדים, והם יוכלו לחזור לעבודה. אם השביתה נמשכת, יהיה צורך להסביר למשרדנו מה קרה להסדרים שראש העירייה — —

פסח גרופר (הליכוד):

אדוני השר, הכסף הועבר לבנק אוצר השלטון המקומי. הוא לא הועבר מייד אליהם.

שר הפנים י"ח פרץ:

אני יודע את הפרטים.

פסח גרופר (הליכוד):

רק היום זה סודר.

הי"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה הבאה בסדר-היום, מספר 2164: מערכת השירות הסוציאלי באזורי המצוקה. את ההצעה יגיש חבר הכנסת יצחק פרץ.

יצחק פרץ (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נושא הפיטורים של העובדים הסוציאליים עלה לדיון במליאה בנובמבר 1984 על-ידי חברת הכנסת עדנה סולודר. לאחר הדיון במליאה הועבר הנושא לוועדת העבודה והרווחה, לבחינת המצב על כל השלכותיו והיבטיו, והוועדה הגיע למסקנות, ואלה הונחו על שולחן הכנסת ביום 18 בפברואר 1985. באותן מסקנות נאמר: "הוועדה מביעה מורת רוח מן המגמה של צמצומים ופיטורים של עובדים סוציאליים". בסעיף אחר נאמר: "בהכרזה בחשבון את כל השיקולים על כל ההיבטים, תובעת הוועדה משר

יוחמר מצבן של 230,000 משפחות המתקיימות מקצבת הביטוח הלאומי כלכד. אם נגדעם זאת לנפשות — ואני מדבר על המספרים לא של היום, כי עדיין לא יודעים — 517,000 נפש חיות מתחת לקו העוני. זה כלא הגירות החדשות.

עתה אבטלה ומצוקה מחייבות אותנו לתת את הדעת על השכבות שתיפגעה ביותר. חובה עלינו להגיש להן את העזרה הנדרשת. כיאה למדינה בעלת רגישות סוציאלית. יציאה אל הציבור בקריאות הרגעה והכרות למיניהן לא תוכל לתת את התשובה. הציבור יגיע ללשכות הסוציאליות כדי למצוא אוזן קשבת ופתרונות לכעיותיו, אך גם שם הוא ימצא, לצערי הרב, דלתות נעולות.

ידוע לכולנו שמצב המשק מחייב קיצוצים ופיטורים. כל משרד נאלץ לחתוך כאן ושם, וחמיד משהו יהא נפגע. אך, רבותי, אינני דן היום בפיטורים כמנגנונים "מנופחים", ואחם יודעים שיש — אמרתי זאת אתמול ושלשום מעל הכמה הזאת — די רשויות ופונקציות בתוך המשרדים שיכולות להצטמצם. צינתי לדוגמה את הנוער. הבה נבדוק כמה משרדים מטופל הנוער על כל היכטיו. אולי תהיה רשות אחת? למה כל כך הרבה מטפלים בבחיית הנוער ובכעיות אחרות? לא אפרט בנושא זה.

אינני מדבר על פיטורים של 200 עובדים, שאנחנו יודעים מהי תועלתם, השולית, למערכת. אני מדבר בעיקר בעובדי רווחה, קהילה, שפעילותם נחוזה והכרחית דווקא בימים אלה. אין כאן שום תביעה מוגזמת. אינני מבקש להוסיף על החקנים. בסך הכול אנחנו מבקשים לשמור על הקיים, כתוצאה ממה שיהיה עכשיו.

המצב הסוציאלי מחייב פעילות גבוהה של אותן לשכות מצוקה כלכלית ואבטלה אינם בבחינת חידוש לחברה הישראלית. את התקופות האלה חוונו — תקופת המיתון, הקיצוץ של ראשית שנות החמישים. האם אנחנו לא יודעים לאילו מעשים נואשים מגיעים אותם ראשי כתיאב אשר אין בידם לפרנס את משפחתם? אנחנו יודעים לאילו מצבי כעס, השתוללות ואלימות מגיעים הנזקקים האלה. האם נניח עכשיו לאותם אירועים לחזור שוב?

אחוז גבוה מבין המוכטלים הם חיילים משוחררים צעירים — כבר דובר בנושא זה לפני — המסתובבים חסרי מעש בין בתי-הקפה למועדונים, אם מועדונים אלה לא נסגרו. ידוע לי על מועדוני נוער רבים בערי פיתוח שנסגרו מחוסר תקציבים. הם אינם יכולים לשפוך את חמתם, הם אינם יכולים להביע את התמרמרותם בדיכורים. רצוי שיהיה להם לפחות מקום להתפרק מהמתח, אך עובד קהילתי, עובד סוציאלי — אין.

אדוני שר הפנים, שר העבודה אמר לי היום, שהוא מודיע לכל הרשויות שלא להשתתף בהעסקת אותם עובדים — קרי: בתוספת של 75%. ואז, כמובן, בירוחם ובדימונה — ואני יודע מה מתרחש שם — לא יהיו עובדים, ושום עובד מקצועי לא ירצה לעבוד שם. שוב נחזור לתקופה שכיבאו אנשים בלתי מקצועיים, כלתי כשרים, והם יצטרכו לטפל באותה אוכלוסייה.

אני רוצה שנבין דבר אחד. אם אנחנו מדברים על כך שהאנשים לא יתיימשו מאותו גוף שלטוני אשר החזית שלו היא העבודה הסוציאלית ואשר אותה חזית צריכה לבוא במגע יומיומי עם האוכלוסייה הנתונה במצוקה — יש לדעת לעשות את הדבר החשוב ביותר: אנחנו נטפח אותם, אנחנו ניתן להם את המענה. את הכסף לא ניתן להם. הרבה לא נוכל לעזור להם. אבל אוזן קשבת ודאי נוכל לתת.

את גודלו וחריפותו של המשבר לאור הגזירות והמכות הטריות שהונחתו על העם אתמול-שלשום? הרי המכות האלה נוחות בעיקר על השכבות החלשות. אם נדבר על פיטורים של 200 עובדים סוציאליים, הרי זה בבחינת עוול נוסף וקשה הנגרם לציבור נדכא זה.

ההחלטות שנתקבלו אתמול יוצרות מצב חברתי חדש. פריטה המדויקים של התוכנית כולה עדיין אינם נהירים לכולנו. על חלק מהם שמענו היום בדיון שהתקיים בוועדת העבודה והרווחה מפי השר, ואני רוצה להודות לשר, לסגנו ולהנהלת משרדו קודם כול על עמידתם האיתנה בפרץ. עם זה, עלינו להבין שאוכלוסיית הביניים — ואני מתכוון לאלפי משפחות שמועסקות בענפי הטקסטיל, המזון ודומיהם — הן הנפגעות העיקריות, כי מחר הן יהיו מעמסה נוספת על אותן לשכות.

אני יודע ששר האוצר גיד: מנין ניקח את הכסף? כל הזמן אתם חובעים, רוצים ורוצים, ואנחנו מדברים על קיצוצים בכל המערכות. אני בעד גזירות. אני חרד למצב המשק לא פחות משר האוצר ומאחרים, אבל, אני רוצה לשאול את שר האוצר ואת הממשלה, האם עוד לא הגיע הזמן לקבוע סדרי עדיפויות מבחינת התפיסה הכלכלית-החברתית של המשק כולו? עד היום לא הגענו לנושא של סדרי עדיפויות, והדברים ברורים.

אני רוצה להרהר בקול רם, אולי גם לקבוע קטגוריות: האם לא הגיע הזמן לבדוק אפשרות של סגירת חברות ממשלתיות, שאת חלקן הגדול של הפורקטים שהן מבצעות ניתן לבצע באמצעות אותם משרדים?

אביא דוגמה אחת מני רבות — חברת הפחם. הבאתי את הדוגמה הזאת בוועדת העבודה. חברת הפחם מונה כ-24 עובדים. אינני יודע בשביל מה היא הוקמה, אבל על 24 עובדים יש 12 כלי רכב צמודים.

אמנון לין (המערך):

איפה הבסיס שלה?

יצחק פרץ (המערך):

בעיקר בירושלים, חלקה בחיפה.

יש משרד האנרגיה. האם אי-אפשר לעשות הכול באמצעות המשרד? אני משוכנע שכאותו כוח אדם אפשר לעשות זאת. אבל יש יושב-ראש, יש סגנים וכו'; 12 כלי רכב צמודים — אתם יודעים כמה זה.

אביא דוגמה של חברה אחרת. האם ידוע לשר הפנים, לסגן שר העבודה, לחברים, שכל מנכ"ל חברה ממשלתית הולך עם כרטיס אשראי בכיס בשביל הוצאות? קוראים לזה ארוחות עסקיות. מנכ"ל החברה הממשלתית עובד על-פי קריטריונים שנבקשו על-ידי רשות החברות, הוא לא עובד כחלל ריק. יש לנו מאות חברות.

הגיע הזמן לקחת את החברות האלה, לבדוק לגופו של עניין ולהחליט לסגור, ובמקומן לתת את השירותים שאנחנו מדברים עליהם במסגרות קיימות.

התוכנית הכלכלית החדשה, כפי שאמרתי, תרחיב את מעגל הפונים לעזרת הלשכות הסוציאליות, שכן מספר המשפחות אשר לא תוכלנה להתקיים ממשכורתן עקב העלאת המחירים, כפי ששמענו, מחד גיסא ושחיקת השכר מאידך גיסא ילך ויגדל. הרי המצב ילך ויחמיר, ולא להיפך. הפרסומים העדכניים של המוסד לביטוח לאומי מלמדים, כי ביטול הסובסידיות על מצרכים חיוניים והעלאת מחירי מוצרים בסיסיים יגרמו לגידול במספר המשפחות שיגיעו לסף העוני.

וחבר הכנסת יצחק פרץ ככר הזכיר את זה. המשרד משתתף ב-75% בעלות של ההוצאות המוכרות בתחומי הפעילות השונים, לרבות כוח אדם.

אלה אומנם דברים ידועים, אבל הם מציגים את התמונה הנכונה, כדי שגדע איך פועל המערכת הזאת. המחלקות לשירותים חברתיים נותנות שירותים לזקנים בקהילה, למשפחות במצוקה, לילדים מוכים ומוזנחים, לנכים, למפגרים, לנערים ולנערות במצוקה וכו'. אני מפרט דברים אלה, כדי שחברי הכנסת ידעו כמה וכמה מדובר כאן. לאיש מאלה אין משהו מתחת לבטנות שבבתיים. השירות הניתן לאוכלוסיות אלה מבוסס על מתן סיוע וטיפול ישירות עליידי העובדים הסוציאליים ועובדי סמך מקצועיים. בעשר השנים האחרונות עשה המשרד מאמץ ניכר להתאמת כוח האדם לצרכים הקיימים. הן בהיקף והן ברמה המקצועית. מאז שנת 1978 התקיים תהליך הדרגתי של קטנת משורות וחקנים במחלקות לשירותים חברתיים, ואילו היקף וסוג האוכלוסייה הזקוקה לשירותים האלה הלך וגדל בהתמדה.

שיעור הזקנים באוכלוסייה היהודית עלה, ברוך ה', מ-8.3% ל-10%, בחמש השנים האחרונות. מספר הזקנים בני 75 שנה ומעלה, היקפים בדרך כלל לשירותים אינטנסיביים, גדל מאוד ויגיע בתוך שנתיים ל-40% מסך כל אוכלוסיית הזקנים, אם כן, זקנים בני 75 ומעלה יהיו עוד שנתיים כ-40% מאוכלוסיית הזקנים. זה מחייב היערכות רבה.

בשנת 1984 מסתמנת עלייה בשיעור של כ-18% במספר הפניות שבטיפול המחלקות לשירותים חברתיים, והידרדרות מהרשויות המקומיות מורים על עלייה חלולה במספר הפניות ברוב המחלקות בארץ. עלינו לזכור שאנחנו חיים עכשיו במצב של חירום, אחרת לא היה אפשר להעלות על הדעת אפשרות שהממשלה תוציא צווי חירום. אנחנו חיים במצב חירום, וכשמצב החירום מגיע אל השכבות האלה, כרוך שאנחנו צריכים להיות להן לסעד, כדי שהן יוכלו לחיות ולישון במצב הקשה הזה.

בשנים 1980 — 1985 הופחתו, למרות ההתפתחות במצב, 540 משרות מסך המשרות עבור העסקת עובדים. בין אלה נכללים עובדים סוציאליים, מרכזי מערונים, עובדי חבורות רחוב, עובדי מינהל במחלקה לשירותים חברתיים, למעט הפחתה של עד 72 עובדי מינהל וזכאות, שהועברו למוסד לביטוח לאומי עם הפעלת חוק הבטחת הכנסה.

לצערנו הגדול — כבר בהזדמנות אחרת אמרתי את הדברים האלה, אבל אני רוצה לחזור עליהם — כאשר החליטו בעבר על מיזוג שני המשרדים, משרד העבודה ומשרד הרווחה, הצטייר בציבור, כי הצירוף של שני המשרדים האלה נעשה בכלל חוסר התשובות המיוחדת הנדרשת למשרד הרווחה. אנחנו שוכחים שאומנם משרד הרווחה, שנקרא בשעתו משרד הסעד, היה מחלק המחאות חורשיות לנוקשים, והיינו עדים אז לתורים ארוכים ליד הלשכות הסוציאליות. ברוך ה', הדבר הזה הופסק, כאשר אני הייתי סגן ראש עיריית ירושלים נתתי את ידי, וגם השר המנוח מר חנן נתן את ידו, להפסקת חלוקת ההמחאות על-ידי הלשכות הסוציאליות. הסדרנו זאת באמצעות משלוח המחאות הביתה, לכן, הציבור אינו רואה עוד את אותם תורים ארוכים, שהיו, כביכול, עיקר השירותים שנתן המשרד. כיום, אחרי קבלת חוק הבטחת הכנסה, מיסדו את העניין הזה בצורה יותר מכובדת, ואחרי המבחן מקבל כל אחד ואחד את התמיכה המגיעה לו.

שילוב שני המשרדים לא נעשה מפני שלמשרד הסעד בשעתו, משרד הרווחה כיום, לא היה היקף גדול של פעולות.

הימים לא קלים. אני יודע שנכוננו לכולנו ימים קשים. שוב אני מתריע: חברי, בואו נחשוב קצת בהיגיון, בואו ניקח את הדברים ונגיד — המצב קשה, בואו נשאיר לפחות את "הכוחל המעריכי", שיהיה לפחות עם מי לדבר. גם זה אנחנו נחטל?

אני פונה אליך, אדוני, סגן השר, ואני פונה לשר האוצר ואני פונה לממשלה: יפה שעה אחת קודם; אל ניתן לחברה להידרדר בגלל אותם עובדים המסוגלים למצוא דרכים חלופיות כדי לצמצם את הבעיה. תודה.

היו"ר א' שוסטק:

אני מזמין את סגן שר העבודה והרווחה, חבר הכנסת מנחם פרוש, להתייחס להצעה.

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית כול אני רוצה להביע תודה והערכה — אני אומר גם תודה וגם הערכה — לחבר הכנסת יצחק פרץ, אשר העלה את ההצעה הזאת על סדר-היום של הכנסת. אניני רוצה לגרוע בדברי, אולי רק להוסיף. אציג את העובדות כפי שהן.

לצערי הרב, כל הדברים שאמר חבר הכנסת יצחק פרץ הם דברים נכונים. אנחנו במשרד מתלבטים התלבטות קשה מאוד איך עומדים, במצב הנוכחי, בפני ההוראות השונות ובפני ההוראה הזאת, העומדת וקיימת כבר מאפריל 1984, איך אנחנו מתגברים עליה.

נשמנו קצת לרווחה בימים המתוחים האלה, כאשר דנו על התוכנית הכלכלית, מעמידת על המשמר של שר העבודה והרווחה, שלא יגעו יותר מדי בנושאים הסוציאליים אשר נוגעים לעשירונים התחתונים ביותר — והם סובלים בין כך ובין כך מהמצב.

אני מציין לשבחה של הממשלה, שהדברים היוצאים מן הלב של שר העבודה והרווחה נכנסו ללבות חבריה, והיתה היענות במידה מסוימת, משמעותית, אם כי לא מספקת, כיוון שהמצב הוא חמור מאוד. אבל, בכל אופן אני רואה כמה נושאים ששר העבודה והרווחה השיג לגביהם הישגים. אני מביע לו מעל בימת הכנסת יישר כוח על עמידתו על המשמר בנושאים אלה.

כאשר לקיצוץ אותן 150 משרות, עד לרגע זה לא נמסרו לרשויות המקומיות הודעות בדבר קיצוץ המשרות האלה.

יצחק פרץ (המערך):

באזור הדרום כבר קיבלו הודעות.

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:

אניני רוצה להמעיט מחומרת המצב, אבל אני רוצה להגיד, כי משלוח ההוראות ועד לביצוען יש לנו עוד פרק זמן, כדי לעשות למניעת הדבר. ההחלטה בדבר קיצוץ 150 המשרות התקבלה על-ידי הממשלה עוד בשנת 1984. עקב חריגה שנעשתה אף היא מתוך הכרח.

אני רוצה להציג בפני הכנסת את המצב כמות שהוא, כדי שכולנו נכיר את התמונה. איך אומרים? ויגש אליו יהודה, כעצם, יהודה לא חידש שום דבר כאשר הוא אמר את דבריו, אבל כדי להתוודע עם אחיו הוא שחזר את הדברים, שהיו ידועים כבר, כך לומדים להכיר את המצב, ורצוי שנכיר אותו.

עיקר השירותים החברתיים שבאחריות משרד העבודה והרווחה מבוצעים באמצעות מחלקות ושירותים חברתיים ברשויות המקומיות. חשוב שאנחנו נדע איך הדברים פועלים,

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש: כן. זה כבר נדון בוועדה, והוועדה גם מסרה את מסקנותיה. המסקנות התקבלו, אינני רוצה להגיד איך. לכן אני מסכים.

בני שליטא (הליכוד):

בוועדה זה יקבל טיפול יותר יסודי ושוויוני.

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:

אני רוצה לומר, שאני רואה כזה נושא חמור ביותר.

היו"ר א' שוסטק:

נכון, אבל לפי לוח הזמנים של הכנסת והחופשה, אינני מאמין שזה יבוא לידי דיון.

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:

אם זה רק בגלל חוסר זמן, והכנסת לא תדון, אז לפחות הוועדה. אני בעד דיון במליאה.

היו"ר א' שוסטק:

כך יש עוד תקווה שיהיה דיון.

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:

אם המליאה לא תוכל להתפנות, תעסוק בזה הוועדה לפחות. אינני יכול להמציט מחומרת הנושא.

היו"ר א' שוסטק:

אני מבין שאתה מציע להעביר לוועדה. חבר הכנסת פרץ מסכים להעביר לוועדה?

יצחק פרץ (המערך):

כן.

היו"ר א' שוסטק:

אם כן, יש לנו רק הצעה אחת, להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה. אנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה

והרווחה נתקבלה.

234,000 איש מטופלים כיום במשרד הרווחה. ובכל זאת, ב־1 באפריל 1980 היה סך המשרות, למעט 72 משרות עובדי מינהל וכמאות, 2,740. ב־1 באפריל 1985 היה סך המשרות 2,200, כלומר, 540 משרות פחות. אם כן, היתה הפחתה בשיעור של 25% במשך חמש שנים, אף שאנו יודעים שמדי שנה בשנה — וכיום, לצערנו, מדי חודש בחודש — גדל מספר המטופלים. אין סקטור אחד במגזר הציבורי שספג קיצוצים בהיקף כזה. על הנושא הזה עלינו להרים קול ולהזעיק את כל אלה שבידם ההכר, איך לא מתייחסים כפי שצריך אל משרד חיוני כל כך במצב תקין? ועל אחת כמה וכמה במצב של חירום הדבר הוא חמור ביותר.

מתוך סך כל המשרות, 49 משרות בשנת 1982 ו־150 משרות בשנת 1984 בוצעו עליידי האוצר, דהיינו — נרשמו לכיצוע בחוק התקציב. אודה כי ביצעו עבירה, אבל כמו שאומרים: עבירה לשמה. המשרד לא הסכים לזה. שר העבודה והרווחה בזמנו, מר אהרן אהן, שאני מעריכו מאוד, הורה במפורש שלא לבצע את הפחתת 150 המשרות האחרונות. המשרד ביצע הפחתה במשרות כוח אדם בהיקף 130 משרות בשנת התקציב 1984. אנו מודים ומתוודים, ש־150 משרות נוספות לא צומצמו על־פי הוראת השר. כעת ניתנה הוראה בעניין זה. אין לנו דרך אחרת. כיום נדרש המשרד להפחית את 150 משרות הנה"ל ועוד 32 משרות נוספות בשנת התקציב הנוכחית. לפי שעה לא בוצעה ההפחתה.

ההחלטה על הפחתת משרות כוח האדם בשירותים הסוציאליים המקומיים נתקבלה, כאמור, בתקופת כהונתה של הממשלה הקודמת. לדעתנו, יש בהחלטה זו משום פגיעה חמורה בשירותי הרווחה, אשר דרוקא בעקבות המשבר הכלכלי והאבטלה מוצפים בפניות ובבעיות אנושיות קשות.

אנו נעשה מאמצים לשכנע את הממשלה לשנות את ההחלטה. אולם, אם לא נצליח בכך, ניאלץ, לצערנו הרב, לבצע את ההחלטה. כיוון שאנו עומדים בפני הוראה כזאת, אני מסכים אתך, חבר הכנסת יצחק פרץ, ומודה לך על שהעלית את הנושא. אני מסכים שהכנסת תדון בנושא במליאה.

היו"ר א' שוסטק:

אתה מציע להעביר את הנושא לדיון במליאה?

יג. הצעת חוק הדרכים (שילוט) (תיקון מס' 2), התשמ"ה — 1985*

(הצעת חבר הכנסת ב' שליטא)

רשויות מקומיות, ואני מאמין שבגלל הזנחה ואי־ראייה ואי־הבנה בענייני השלטון המקומי העבירו הצעת חוק, בלי להסתכל על היבטים שנוגעים לשלטון המקומי.

אפשר להתווכח האם השליטים בכל חלקי הארץ מפרעים כך או כך ולאִיזה מרחק צריך להזיז אותם בתחומי הכבישים הראשיים. אבל, לא ייתכן שתהיה אותה התייחסות לשלט מוסחרי של חברת "קוקה־קולה" או של "המשביר המרכזי" או של אינני יודע מי, ולשלט אחד ויחיד — ואני מדבר על אחד ויחיד — של הרשות המקומית, שנמצא בצומת הכניסה אליה, ורק שם, ולא בשום מקום אחר, ואומר לציבור שפה יש היישוב המסוים הזה ואומר גם "ברוכים הבאים".

אנשי מע"ץ הגישו את החוק כנגבים בלילה, עברו מרשות לרשות והתחילו להפיל שליטים של רשויות מקומיות. אני מעלה את הצעת החוק הזאת בשמם של ראשי רשויות רבים

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, יש לנו עוד שתי הצעות לסדר-היום בלבד, ואם אנחנו נקצר, כפי שאנחנו מתבקשים עליידי חברת בזק, נוכל לגמור זאת מהר מאוד.

אני מזמין את חבר הכנסת בני שליטא לבסס את הצעת החוק שלו. הצעת חוק הדרכים (שילוט) (תיקון מס' 2), התשמ"ה — 1985.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק הזאת עלתה מטעמי על שולחן הכנסת בקדנציה הקודמת, אך חוק הרציפות לא חל עליה, כי היא עברה רק בקריאה טרומית, ואני נאלץ להעלות אותה היום מחדש.

לידתה בהצעת חוק שהוגשה לכנסת לפני כמה שנים, כשהכנסת עוד לא היתה משופעת בנבחרים שהם גם ראשי

שר הפנים י"ח פרץ:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, מאז נתקבל חוק הדרכים, בשנת 1966, אין להקים בדרכים בין־עירוניות שלטים כלשהם, פרט לסוגי השלטים המפורטים בסעיף 5 בחוק, וזאת כדי שלא להסיח את דעת הנהגים מהדרך וכדי למנוע ככל האפשר תאונות דרכים.

יש להניח שלחבר הכנסת בני שליטא, שהוא גם ראש המועצה המקומית מנחמייה, יש עניין שבדרך הבין־עירונית שכן בית־שאן לטבריה ניתן יהיה להציב שלט "ברוכים הבאים למנחמייה", או נוסח דומה. מנחמייה נמצאת במרחק מה מהדרך הבין־עירונית, והדרך לא נמצאת בתחום שיפוט של מנחמייה, ולפיכך, לפי חוק הדרכים האמור, אין הוא יכול להציב את השלט.

בני שליטא (הליכוד):

סליחה, זה חוק שיפוט. זה בשטח שיפוט. כל המקומות שעליהם מדברים הם בתוך שטח השיפוט. זה לא מחוץ לשטח השיפוט. אם זה מחוץ לתחום השיפוט, אי־אפשר להציב שלט, אני מסכים עם אדוני.

שר הפנים י"ח פרץ:

עוד בשנת 1982 הגיש חבר הכנסת שליטא הצעת חוק פרטית, ובה הוא הציע לכלול, נוסף על היוצאים מן הכלל האמורים בסעיף 5 לחוק, חרג נוסף לאיסור, והוא: הורעה של רשות מקומית על הכניסה לתחומה, בעקבות הצעתו של חבר הכנסת שליטא משנת התשמ"ב, הוקמה אז, ביחזמת שר הבינוי והשיכון, ועדה בין־משרדית שבדקה את הנושא והמליצה שלא להיעתר להצעתו של חבר הכנסת שליטא, מנימוקים של בטיחות בדרכים.

בני שליטא (הליכוד):

לא נכון. כבוד השר, היה לנו סיכום. הייתי חבר הוועדה. מעולם לא הוזמנתי לוועדה. ישב מנהל — — — עם המזכירה שלו וקובעים.

היו"ר א' שוסטק:

חבר הכנסת שליטא, אי־אפשר לברר דבר כזה. עכשיו מדבר השר.

שר הפנים י"ח פרץ:

נגיע לסיכום שלנו. אני קורא מה שמשרדי מסר לי. בעקבות השיחה בינינו הגענו לסיכום כלשהו.

הנימוקים לדחיית ההצעה כאו כן היום הם:

1. על הימצאות הרשות המקומית יכולים הנהגים ללמוד מתמורר הדוריה המוצב כהצטלבות הדרך, והמוצב שם כדון.
2. הורדת השלטים של רשויות מקומיות בזמנה לא נעשתה כהיסח הדעת, כפי שמנמק חבר הכנסת שליטא בהצעתו, אלא מחשש של הסתרת שטח הראייה לנהג והסכנה של הסחת דעת הנהג מהתמוררים החוקיים הקבועים בדרך.

3. כל פרצה וחריגה בחוק יביאו לדרישות נוספות, שכולן נראות צודקות וחשובות בעיני מציעיהן.

אולם, עם כל האמור אין לי התנגדות שהנושא יועבר לוועדת הפנים של הכנסת לדיון עקרוני ולליבון מחודש בנושא.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה לשר. אני מבין שאתה, חבר הכנסת שליטא, מסכים, כמובן.

שנחרדו מהעניין הזה, ואנחנו חושבים שזה לא צודק ולא נכון לכלול את הרשויות המקומיות באותו תחום כפי שתוחמים חברות מסחריות כלשהן.

אינני מציע מערכת שלטים הולכת ונמשכת לאורך הדרך. מערכת שלטים מתרעה, אלא רק שלט אחד ויחיד. יש כאן גם אי־צדק מסוים, כי בפאתי תל־אביב יש שלטים, אך זה גבול מקומי, ולכן מותר לשלטים האלה להימצא. ודווקא בתל־אביב לא צריך שלט כזה, כי כולם יודעים שהם הגיעו לעיר העברית הראשונה בארץ. הכעיה היא ביישובים קטנים יותר — — —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

האם אפשר לעשות זאת בקיצור?

אוריאל לין (הליכוד):

אנחנו בעד. את הנימוקים האלה השמעת בפעם הקודמת וכולם תמכו בזה.

בני שליטא (הליכוד):

אינני מדבר מפני שתפסתי מיקרופון, אלא מפני שהייתה לי שיחה — אני מוכרח לומר, נעימה מאוד — עם כבוד השר הרב פרץ, ולכן רציתי שהוא גם ישמע את הנימוקים האלה. לכן אני אומר אותם במלואם.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אם הוא ישמע את הנימוקים, הוא יכול להסיר את התמיכה שלו.

בני שליטא (הליכוד):

אומר את דברי בקיצור. אני אומר את דברי מתוך כבוד לשר.

היו"ר א' שוסטק:

חבר הכנסת שליטא, דבר כפי שקבעת לעצמך, אבל תקצר.

בני שליטא (הליכוד):

אני לא מציע מערכת שלטים מתרעה, אלא שלט אחד. בתל־אביב יכולים להיות שלטים כאלה, ודווקא במקום קטן. כשולי הדרך, יוק, אין, מורידים. מדוע שאנשים המסתובבים ברחבי ישראל לא יכירו את הארץ? מדוע שלא ילמדו ידיעת הארץ ויראו שלט גדול? מי אמר שהאחיד הוא יפה? השלט הקטן של מע"ץ הוא היחיד היפה? הוא חייב להיות מדן ועד באר־שבע? מי אמר את זה? מי קבע זאת?

הרשויות המקומיות חייבות לקבל גם את הסטטוס שלהן. יישובים רחוקים מהכביש הראשי, אזורי פיתוח. יש אנשים שמסתובבים בארץ ולא מכירים את הארץ, ולא יודעים לאן הם הגיעו בכלל. מדוע לא? נהפוך הוא. אנשים נוסעים יותר לאט, הם מגיעים לצומת, הם רואים שיש שם שלט רחב, הם מסתכלים. אני חושב שאין פה שום בעיה, לא בעיה בטיחותית, ולא אסתטית. אין כאן פגיעה ביפי הנוף, אין לזה שום קשר עם השלטים המסחריים שאולי מכערים את האזורים השונים בארץ.

לכן, אני מבקש שהתיקון הזה בחוק השילוט, שכבר קיים, יתקבל, ושהרשויות המקומיות, שאני משמש להן פה בהצעה הזאת — יקבלו את סיפוקן על־ידי אישור התיקון הזה. תודה רבה.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. אני מוזין את כבוד שר הפנים להתייחס להצעת החוק.

ה צ כ ע

בני שליטא (הליכוד):

ההצעה להעביר את הצעת חוק הדרכים (שילוט) (תיקון מס' 2), התשמ"ה — 1985, לדיון מוקדם בוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

הו"ר א' שוסטק:

מי בעד העברת הצעת החוק לוועדת הפנים ואיכות הסביבה?

י.ד. הצעה לסדר-היום

סימנים מדאגים להיחלשות החברה הישראלית וערעור הביטחון הלאומי

התופעה השלישית היא — התגברות לחץ הטרור. העם בישראל מתחיל להגיב יותר ויותר על לחצים של טרור. לא רק הטרור בלבנון אלא גם הטרור הפנימי בישראל. אנחנו לא מצליחים ליצור חזית מאוחדת, חזית אמיתית כנגד התופעה. חלק גדול מהשיקולים, מהמהלכים שאנחנו מחליטים עליהם, הם בלחץ של איזמי ותופעות טרור.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אולי מגוון הדעות הוא ביטוי לחוסנה של החברה?

אוריאל לין (הליכוד):

חבר הכנסת ויינשטיין, אני מסכים אתך במאת האחוזים והייתי אומר, שהיו תקופות בהיסטוריה שהעם הוכיח, ואפילו השכבה, הצעירה בעם, שהיא רואה טוב יותר תופעות מדיניות מורכבות מהממשלה, שאמורה להיות מלומדת ומנוסה. הדוגמה הבולטת ביותר היא התערבותה או מעורבותה של ארצות-הברית במלחמת וייטנאם. חזרו "מומחים" מביקורים בווייטנאם, לדוגמה מקמנרה, ועשו הערכות בתוך כמה זמן ממשלת ארצות-הברית תגמור את המעורבות שלה בווייטנאם. התברר שהצעירים והסטודנטים צדקו.

אני חושב בהחלט, שצריך להביא את ההשקפות השונות לידי ביטוי, ואני מקים בכך את הביקורת הפומבית שהייתה. אבל, לא הייתי רוצה שאנחנו נפעל תחת לחצים של פחד מטרור, והם ישיפועו על מהלכים מדיניים מרכזיים. אם אנחנו רוצים לקבוע מדינות חוץ, אסור שהיא תיקבע על-פי שיקולי ביטחון מרכזיים-לאומיים, משום שאנחנו נרתעים ממאבק בטרור. אני מצוין את התופעות כמובן רק כראשי פרקים, כי זו רק הצעה לסדר-היום. אינני נכנס לפרטים.

נושא אחר שבו אנחנו רואים התרופפות הוא מערכת החינוך. אנחנו לא מצליחים להקנות היום את אותם ערכים לאומיים, כפי שהקנינו בעבר. החינוך נחלש, הנוער אינו חדור באותה תחושת יעד כפי שהיה חדור בעבר. גם הייתי מוסיף, שאפילו מבחינת ההתארגנות שלנו כמדינה לעתיד איננו יכולים לארגן את הכשרת כוח האדם הטכנולוגי, שבעצם צריך להיות תשתית הקדמה תעשייתית והעוצמה הביטחונית שלנו. גם כאן אנחנו עדי לא מראים את הסימנים הראשונים של היערכות נכונה.

בחזית הכלכלית, אינני רוצה לדבר על התופעות הכלכליות, אלא על ערכים. רצון העבודה נחלש. העבודה כערך לאומי אינה קיימת יותר. רצון היוזמות בישראל נחלש. פחות אנשים מוכנים לקבל סיכונים. האמון בממשלה שהיא יכולה להוביל את המשק ולהעלות אותו על פסי ההכרעה אף הוא נחלש. אני מקווה שאולי עשיתי, עקב התוכנית הכלכלית החדשה, ישתנה היחס הזה, אבל אין סיכוי להצלחה כלכלית אם הציבור אינו מאמין בעוצמתה האמיתית של הממשלה. לציבור אין אמון אמיתי ביכולת הממשלה. המדינה נמצאת בתהליך של בריחת יזמים ובריחת הון לחוץ-לארץ.

הו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה האחרונה בסדר-היום: סימנים מדאגים להיחלשות החברה הישראלית וערעור הביטחון הלאומי. מגיש את ההצעה חבר הכנסת אוריאל לין. בבקשה.

אוריאל לין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, נדמה לי, שבמצבנו היום אנחנו צריכים לעשות ניסיון לעצור ולראות את ההווה בראייה היסטורית. אני חושב שמפעם לפעם אומה, ובפרט עם כמו זה המצוי במדינת ישראל, העם היהודי בישראל, חייבים לבחון את עצמם בחינה נוקבת, כדי לראות באספקלריה היסטורית להיכן הם צועדים.

אתה התופעות שאנחנו חייבים לבחון היום היא הסימנים, שהולכים ומתברבים בשנים האחרונות. כל כך שכמירה רכה החוסן הלאומי שלנו נפגע קשות, עד כדי כך שכוח ההרתעה שלנו אף הוא נפגע. כל קיומנו כאן בישראל מותנה בערכים אשר על-פיהם אנחנו גורגים, בחוסן הפנימי שלנו וכוח ההרתעה שלנו כלפי חוץ, והדברים האלה כרוכים זה בזה.

אפרט מדוע, לדעתי, הבית חייב לקיים דיון נוקב ורציני בכל הסימנים, בכל התופעות שהתגלו לאחרונה, שיש בהן סכנה אמיתית ומוחשית לחוסנו הלאומי ולכוח ההרתעה שלנו. לא אחימר להקיף את כל התופעות. אני רק רוצה לציין כמה מהבולטות שבהן, שכן אני מקווה שבמסגרת דיון בבית תועלה הבעיה במלוא היקפה ובמלוא חומרתה, כדי שנוכל לעשות חשבון נפש נוקב ולדעת להיכן אנחנו ממשיכים.

ראשית — המקרה של הנפילה בשבי של שמונת חיילי הנח"ל בספטמבר 1982. אני רוצה לשבח את הרמטכ"ל שמצא לנכון לומר בצורה גלויה קבל עם ועדה במסיבת עיתונאים, שהתנהגותם של שמונת חיילי הנח"ל שופלו בשבי היתה מתחת לכל נורמה מקובלת בצה"ל ולא ענתה אפילו על הדרישות המינימליות שאנחנו דורשים היום מחיילינו. אנחנו צריכים להבין, שתופעה כזו לא מתרחשת בחלל ריק, תופעה כזו, אם היא מתרחשת, הרי היא תולדה של מצב כולל. אין אלה שמונת החיילים הולשים היחידים, התופעה נגזרת בהחלט מכל העקרונות שלנו, הקשורים בנושא ההגנה העצמית.

הדבר השני — עסקת שחרור השבויים שעשתה הממשלה לאחרונה. הגענו למצב שלא יאומן — עשרה חברי קבינט, עשרה מהאנשים הוותיקים ואולי המנוסים ביותר במערכות הביטחון של ישראל, יושבים יחד ומקבלים החלטה שפוגעת פגיעה אנושה בדימוי של ישראל כלפי חוץ כמדינה הלוחמת בטרור, בכל ערכי הצדק והשלטון בישראל ובשלטון החוק בכלל. קשה היום להבין כיצד קרה הדבר, שחלק גדול מאותם אנשים שלקחו חלק פעיל במכשע אנטבה המהולל היו שותפים לאותה החלטה אומללה של שחרור 1,150 מחבלים, שחלק גדול מהם נשפט בבתי-משפט בישראל.

נכון, ישראל ניצבת אל מול סכנות גדולות וגם אל מול סיכויים גדולים לשלום וצעידה לקראת פריחה, גם כלכלית גם חברתית. אסור לנו להחמיץ כל סיכוי לשלום ואסור לנו להסתכן בגילויי חולשות בחברה הישראלית, רפיון ידיים ורשלנות, כדי שאלה לא יגרמו, חס וחלילה, למחדלים הריאסון. לכן יש כמובן צורך שהכנסת תתייחס לנושא שהעלה חבר הכנסת אוריאל לין בכל כוכר הראש ובכל הרצינות ועמקות המחשבה.

אולם הנושא שעורר כאן חבר הכנסת אוריאל לין מחייב דיון בהשתתפות של גורמים שאינם נמצאים במליאה. אלה גורמים שבלעדיהם לא נוכל לקיים את הדיון הזה. אם אנחנו רוצים דיון רציני ומעמיק לצורך הסקת מסקנות, יש רק מוסד אחד בכנסת שאליו אנחנו יכולים להפנות את הנושא הזה לדיון רציני ומעמיק — ועדת החוץ והביטחון.

לכן אני מציע להעביר את ההצעה לוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר א' שוסטק:

חבר הכנסת אוריאל לין, האם אתה מסכים?

אוריאל לין:

אני מסכים להצעתו של חבר הכנסת אמנון לין.

היו"ר א' שוסטק:

אם כן, לפנינו הצעה אחת, להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון. מי בעד — ירים ידו.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר א' שוסטק:

הנושא הועבר לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

נוצרה כאן מסורת, שאם בסיומה של הישיבה יש באולם פחות ממניין חברי כנסת, היושב־ראש מציין זאת בפרוטוקול.

היו"ר א' שוסטק:

מה זה יעזור?

חברי הכנסת, מיצינו את סדר־היום, הישיבה הכאה כיום שני בשבוע הבא. ישיבה זו נעולה.

בתוך החזית הפנימית גם גובר המתח ומחרף בין חילונים לרתיים. הייתי אומר, שמתח זה, בהרכבה מסממניו, מעלה אסוציאציות לא נעימות מתקופת חורבן הבית השני. כדאי שנראה את הרברים בראייה היסטורית נכונה.

יתר על כן, אנחנו גם עומדים בפני תופעה של ירידה מישראל, שהיא אולי אחת מן התופעות החמורות ביותר, כאשר דווקא השכבה החזקה, הצעירה, בגרי צבא, אלה אשר צריכים להיות היום באוניברסיטאות ולהוות את העתודה של כוח העבודה שלנו, להם יש פיתוי רב לעזוב את ישראל, ואחת מהסיבות לכך, או כמה מהסיבות, גם כן קשורות לחוסר יכולתנו לנהוג במדינה חלוקה שווה של הנטל, לא בתחום הביטחוני, לא בתחום הכלכלי ולא בהרכבה תחומים אחרים.

עקב כל זאת, כפי שאמרתי בפתח דברי, אני חושב שאנחנו צריכים לעצור לרגע אחד את מהלך ההיסטוריה, להתבונן בעצמנו התבוונות נוקבת ולשאול את עצמנו האם אין אנו צריכים לחשוב על שינוי ערכים אמיתי. איננו יכולים להרשות לעצמנו מה שיכולות להרשות לעצמן מדינות אחרות, שכן חוסנו הלאומי הוא בעצם היסוד לעצם קיומנו כאן באזור. לכן, אדוני היושב־ראש, אני מבקש שנושא זה יובא בהקדם לדיון במליאת הכנסת. תודה.

היו"ר א' שוסטק:

רשות להצעה אחרת לחבר הכנסת אמנון לין.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

מה זה כאן, לין את לין?

היו"ר א' שוסטק:

להצעה אחרת.

עדנה סולודר (המערך):

אל תלין.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

בשעה כזאת אי־אפשר לא ללין.

היו"ר א' שוסטק:

יש שי"ן בשי"ן ויש לין בלין.

אמנון לין (המערך):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לבדך את חבר הכנסת אוריאל לין שהעלה את הנושא הזה. גם הנושא חשוב וגם צורת ההגשה היתה מאוד עניינית, חשובה ורצינית. הנושא מחייב התייחסות.

הישיבה ננעלה בשעה 15:16.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות ק"ד — ק"ו

- א. שאלות בעל-פה.
- ב. שאלות וחשובות.
- ג. סקירת שר התיירות על פעולות משרדו.
- ד. הצעת הסיעה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל עניין טאבה ועניין לבנון וצד"ל.
- ה. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 12) (קריאה ראשונה).
- ו. הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 24), התשמ"ה — 1985.
- ז. הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (אכטחת מוסדות חינוך), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- ח. הצעת חוק לימוד חובה (תיקון מס' 11) (תיקון מס' 5), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- ט. הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 59), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- י. הצעת חוק לחיקון פקודת העיריות (מס' 31), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- יא. הצעת חוק מלווה המדינה (תיקון מס' 4), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- יב. הצעת חוק לחיקון דיני הרכישה לצרכי ציבור (תיקון מס' 6), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- יג. הצעת חוק נכסי נפקדים (פיצויים) (תיקון מס' 3), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- יד. סקירת השר לקליטת העלייה על פעולות משרדו.
- טו. ממדי הירידה מן הארץ — הצעות חברי הכנסת י" צבן, מ' בראון, נ' ארד, פ' גולדשטיין וג' כהן.
- טז. סקירת שר העבודה והרווחה על פעולות משרדו.
- יז. סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו.
- יח. הצעות לסדר-היום.
- יט. הצעת חוק המכר (דירות) (תיקון מס' 2), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- כ. הצעת חוק לחיקון חוק הספנות (הגבלת אחרייתם של בעלי כלי שיט (תיקון), התשמ"ה — 1985 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- כא. הצעת חוק הנוזקים האזרחיים (אחריות המדינה) (תיקון מס' 3), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- כב. הצעת חוק הנצחת זכרם של נשיאי ישראל וראשי ממשלותיה, התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- כג. הצעת חוק חג המצות (איסורי חמץ), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- כד. האסון הקטלני שגרם למותם של ילדי בית-הספר "ברנר" בפתח-חקוה — הצעת חבר הכנסת ח' קופמן.
- כה. מסקנות ועדת הכלכלה כעניין המלחמה בתאונות הדרכים — הצעת חבר הכנסת א' לין.
- כו. שחיקת הקצבאות לגמלאים — הצעת חבר הכנסת ר' כהן.
- כז. מינויים מפלגתיים ב"חברת הכימיקלים" — הצעת חבר הכנסת י' ארצי.
- כח. מפעל כ"ל — פאר התעשייה הכימית הישראלית, — הצעת חבר הכנסת י"ז אמיר.
- כט. קרן ביטוח סיעוד — הצעת חבר הכנסת י' צבן.
- ל. פיטורי מורים והשיבושים בעקבותם במערכת החינוך — הצעות חברי הכנסת מ' פלד, ד' דנינו, ד' מגן, ור' איתן.
- לא. שתילת העולם נוכח הטבח המתבצע בימים אלה בסברה ובשתילה — הצעת חבר הכנסת א' גרנות.
- לב. קיטוב היחסים בין דתיים לחילונים — הצעות חברי הכנסת י' שריד, מ' וירשובסקי, א' גרנות, ג' כהן, א"ח שאקי, ש' וייס ומ' כהנא.
- לג. הודעת הממשלה על התוכנית לייצוב המשק.
- לד. הצעות חוק של חברי הכנסת.

ב. הצעות לסדר-היום לשיבה ק"ו

- 370—372. מצב חדש ביהודה ובשומרון — הצעות חברי הכנסת א' ולדמן, מ' כהנא וע' לנדאר.
373. התפשטות הבנייה הערבית הבלתי-חוקית ומנגד הקפאת תקציב ממשלתי לגאולת קרקעות — הצעת חברת הכנסת ג' כהן.
374. מדיניות ממשלת ישראל בנושא יהדות ברית-המועצות עם תחילת כהונתו של גורבצ'וב — הצעת חברת הכנסת מ' חעסה-גלור.
- 375—378. אבטלה בכית-שאן — הצעות חברי הכנסת י' צבן, א' נמיר, ר' כהן ומ' כהנא.
- 379—380. סכנה לחיי אדם בחופי הרחצה בתל-אביב — הצעות חברי הכנסת א' סרטני וד' דנינו.
381. המצב הכספי של עיריית צפת — הצעת חבר הכנסת פ' גרופר.
382. מערכת השירות הסוציאלי באזורי מצוקה — הצעת חבר הכנסת י' פרץ.
383. סימנים מדאיגים להיחלשות החברה הישראלית וערעור הביטחון הלאומי — הצעת חבר הכנסת א' לין.

ג. הצעת חוק הדרכים (שילוט) (תיקון מס' 2), התשמ"ה — 1985 (הצעת חבר הכנסת ב' שליטא)

1. תיקון סעיף 5

בסעיף 5 לחוק הדרכים (שילוט), התשכ"ו — 1966¹ (להלן — החוק העיקרי), אחרי פסקה (3) יבוא: (4) הודעה של רשות מקומית הקשורה בכניסה לתחום הרשות.

¹ ס"ח התשכ"ו, עמ' 6.

2. תיקון סעיף 6

בסעיף 6 לחוק העיקרי, אחרי פסקה (4) יבוא: (5) בהודעת רשות מקומית — אלא לאחר התייעצות עם שר הפנים או מי שהשר הסמיכו לכך.

דברי הסבר

כניסה לתחומה מהכביש הראשי, כאמור, אין מדובר במערכת מורכבת ומתורעה של שלטים, אלא בשלט אחד ויחיד בנוסח "ברוכים הבאים" או בדומה לכך.

נוסח החוק הקודם התייחס לשלטי פרסומת לאורך הכבישים הראשיים. כתוצאה מכך הורידה מע"ץ גם את שלטי הרשויות, המורים לאורח בהגיעו לצומת את מיקומו המדויק של היישוב.

גם מבחינת לימוד ידיעת הארץ רצוי ששלטי הכוונה כאלה ימשיכו להתקיים בניגוד לכל שלטי הפרסומת האחרים.

חוק הדרכים (שילוט), התשכ"ו — 1966, אוסר התקנת שלטים בדרכים בין-עירוניות, למעט שלטים מסוימים. כגון שלטים המורים על מציאותו של אתר זיכרון, שלגביהם אפשר ליתן היתר מיוחד בהתאם לנוהל שנקבע בחוק ובתקנות.

הצעת החוק באה לאפשר מתן היתר כזה גם לשלטים של רשויות מקומיות, הקשורים בכניסה לתחומיהן. בעת החקיקה הקודמת נעלמה בהיסח הדעת נקודה זו מעינו של המחוקק, והיא שונה לחלוטין משלטי פרסומת של "קוקה-קולה" וכדומה.

מטרת החוק לאפשר לרשות המקומית להציב שלט אחד

ד. מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא הנוף הפתוח

מנהל "הסיירת הירוקה", איש משרד החקלאות אלון גלילי, אמר, כי המשטרה רוצה דווקא לאכוף את חוק התכנון והבנייה, אך משרד הפנים מעכב כידה. בתוכנין שהוגש לוועדה על-ידי גלילי, המתייחס לבנייה הבלתי-תוקפת בשטחים הפתוחים, נאמר, כי כיום יש בנגב כ-1,300 צווי הריסה שיפוטיים, שהדיון המשפטי בהם חם, אך הריסתם לא בוצעה. עוד נאמר בתוכנין, כי בפועל פריסת הבנייה נעשית לאורך צירי הכבישים והיא משבשת כל תכנון קיים ואף את אפשרות התכנון לעתיד. נוסף על כך, אי-אכיפת חוק התכנון והבנייה מסייעת לתפוס קרקע בממדים עצומים. סך כל הקרקע התפוסה מגיע כיום בנגב לכ-400,000 דונם. גם חוק הניקיון אינו נאכף בהיקף הדרוש. שר המשטרה מינה למעלה מ-1,000 מתנדבים על-מנת שהם יאכפו את חוק שמירת הניקיון, אלא שיכול הפקחים זעום. מנהל השירות לשמירת איכות הסביבה במשרד הפנים, ד"ר אורי מרינוב, מסר לוועדה כי 1,000 הפקחים רשמו בחדושים האחרונים כ-100 דוחות.

בדיון שהתקיים הודגש תפקידם המכריע של הנופים הפתוחים כעיצוב ערכי הטבע והנוף כמרכיבים מרכזיים בהעמקת הקשר למולדת, בשמירה של מורשת העבר ובטיפוח איכות חיים בהווה ובעתיד. כן הודגשה הסכנה של פגיעות קשות ומיותרות בנוף הארץ עד כדי פגיעה בשלמותן של יחידות נוף שלמות במהלך הפיתוח.

עיקר ייעודם של שטחי הנוף הפתוח נובע מהיותם פתוחים, אך חשוב גם שילובם הנכון בין השמורות והגנים הלאומיים. חשיבות מיוחדת נודעת לביצוע סקרים ולאיסוף נתונים על שטחי הנוף השונים על-ידי הגופים הרלבנטיים, על-מנת שאפיוניהם וייחודם יבואו לכיטוי בכל תהליך של עיצוב תוכניות פיתוח, אישורן וכיצוען.

הכנסת החליטה להעביר לוועדת הפנים ואיכות הסביבה ביום כ"א בשבט התשמ"ה, 12 בפברואר 1985 לדיון ולהספק מסקנות הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת דב שילנסקי בנושא האמור.

הוועדה קיימה שלוש ישיבות בנושא ובהן השתתפו הנציגים של החברה להגנת הטבע, של רשות שמורות הטבע, של השירות לשמירת איכות הסביבה, של משרד החקלאות, של מינהל פיתוח הקרקע בקק"ל, של משרד המשטרה, של משרד הפנים ושל מע"ץ.

חבר הכנסת דב שילנסקי העלה את הנושא על רקע העובדה, כי בתכנון ובכיצוע של פעולות התיישבות ופיתוח, אין רשויות התכנון והגופים הממלכתיים המבצעים נותנים את המשקל הראוי לשמירת ערכי הטבע והנוף, וכי שטחים המתוכננים לפיתוח עתידי — אין בהם טיפול וטיפוח והם הופכים בהדרגה לאתרי אשפה ופסולת ולנחלי ביוב מצחינים. ככה מזדהמים גם צדי דרכים, מדרונות הרים, חופי ים וחלקות יער ירוקות וסלעיות.

ככנסת נחקקו חוקים למלחמה במפגעים ברשות הרבים ובכלל זה בשטחים הפתוחים. כמו חוק הניקיון וחוק התכנון והבנייה. חוקים אלה מעניקים סמכויות נרחבות לגופים האחראיים על כיצועם, אך מתברר כי חוק התכנון והבנייה אינו מבוצע — במיוחד באזורים המוגדרים רגישים, ואילו החוק לשמירת הניקיון אינו נאכף בהיקף הנדרש. מנהל רשות שמורות הטבע אורי ביידיץ' טוען, כי המשטרה אינה מסייעת די הצורך. הוא סיפר כי מיום שנפתח הכביש מואדי-ערה ליישוב מייעמי הפכו השטחים שלידו לאזור בניה פראית. מר ביידיץ' התרע כי מייעמי מוקף כבר מבנים בלתי חוקיים ואוזלת היד כאכיפת החוק נמשכת.

הטבע, רשות שמורות הטבע, רשות הגנים הלאומיים ומינהל פיתוח הקרקע בק"ל ושל מוסדות המחקר — האוניברסיטה העברית ואוניברסיטת תל-אביב — בכיצוע סקרים ובאיסוף נתונים מהשטח לקביעת ייחוד הנוף ורגישותו, וקריאת לשאר גורמי התכנון ולגורמים הפעילים בשטח להצטרף למאמצים אלה ולסייע לקידומם.

2. כדי להבטיח את הנ"ל יש לשלב את גורמי שמירת הטבע ברשויות התכנון והבנייה כחברים מן המניין.

3. כדי לקדם נושא השמירה על ערכי טבע ונוף, פונה הוועדה לממשלה לקבל החלטות באשר לתוכניות המונחות על שולחנה, שהוגשו על-ידי רשות שמורות הטבע, בדבר סירות וטיילות בשטחים הפתוחים.

4. הוועדה קוראת לכל הגורמים הממלכתיים והציבוריים לפעול ביתר תיאום ושיתוף פעולה כדי להבטיח את אכיפת החוקים נגד מפגעים בשטחים הפתוחים.

5. הוועדה קוראת לשר הפנים, המופקד על ביצועו של חוק התכנון והבנייה, לפעול ביתר שאח לאכיפתו של החוק כנדרש.

הוועדה מדגישה כי התעורבות למניעת אכיפתו של החוק באזור כלשהו כמוה כמתן יד לאי-כיבוד החוק.

6. הוועדה מציינת בצער כי החוק לשמירת הניקיון אינו נאכף במידה הנדרשת, וכי נמשכים הרס של נוף הארץ ופגיעה בו כתוצאה מהשלכת פסולת לרשות הרבים.

הוועדה קוראת לכן למשטרה ולמערכת החינוך להירחם בכל כוחם להגברת הפיקוח ולהעמקת המודעות בקרב מבוגרים וצעירים, כדי להביא לשינוי בשמירה על הניקיון ולהבטיח בכך גם את השמירה על ערכי טבע ונוף.

7. הוועדה קוראת ליישום מידי של חוק שמירת הניקיון המתוקן ולהקמת הקרן לשמירת הניקיון כמכשיר לביצועו.

הובעה דאגה מיוחדת למתרחש בשטחים הפתוחים שבין שמורות הטבע ובין שטחי הבינוי האינטנסיביים, ובמיוחד לשילוב כבישים והשפעתם על הנוף.

הודגשו הסכנה שבחוסר התיאום בין גורמי התכנון, החל בשלבי הראשוניים, והצורך לשלב את האחראים על שמירת הטבע והנוף בתהליכי התכנון והבנייה מראשיתם.

כמו כן הודגש הצורך בהתוויית מדיניות לאומית שתחייב את כל הגורמים לשמור על משאבי הנוף הפתוח. להשתמש בהם ולפתחם כיאוצ. אכיפת חוק התכנון והבנייה היא תנאי למניעת הריסתם של נופים פתוחים על-ידי בנייה פרועה ובלא רשיון. ביצועו של חוק הניקיון, בעזרת הפעלת הקרן לשמירת הניקיון, עשויים לתרום לניקיונם ושיפורם של הנופים הפתוחים.

התמונה הכללית שנצטיירה בתום הדיון היא, שקיימים חוקים לשמירת ערכי טבע ונוף ולמניעת מפגעים בשטחים הפתוחים; כלים ואמצעים לא חסרים; מה שחסר הוא תיאום שיתוף פעולה בין הגורמים המטפלים בנושא.

לאחר שהוועדה שמעה את דברי המשתתפים היא הגיעה למסקנות האלה:

1. הוועדה קובעת כי על אף ההתפתחות החיובית במודעות לשמירה על הטבע, אין התייחסות די הצורך לשמירת נופי הארץ הפתוחים והגנה עליהם, וזאת כתוצאה מהערד התייחסות נאותה ברשויות התכנון והבנייה לערכים אלה. כדי להבטיח שמירת דמותו של הנוף הפתוח מראשיתם של תהליכי הפיתוח, ממליצה הוועדה בפני רשויות התכנון להגביר את המשקל של שמירת הטבע והנוף מראשית התכנון ובעת תהליכי הביצוע, על-ידי שילובם של הגורמים העוסקים בנושא, להתוות מדיניות לאומית שתחייב את כל גורמי התכנון והבנייה ולהתבסס על נתונים של ערכי הטבע והנוף ככל תכנון וביצוע בשטחים הפתוחים.

בהקשר זה רושמת הוועדה לפניו בחיוב את מאמציהם של גורמי שמירת הטבע והשטח — החברה להגנת